

Пралетарыі ўсіх краін, аднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

№ 43 (3037)
24 кастрычніка 1980 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

Гучанне яго называюць унікальным. Беларускія цымбалы, дудкі, ліры, баяны... Багатая інструментальная палітра гэтага калектыву! І рэпертуар яго багаты: арыгінальныя творы, пералажэнні класікі, музыкі сучасных кампазітараў — больш чым тысяча назваў.

Галоўнае месца ў яго выканаўчым актыве

належаць музыцы роднага краю. Адкрываючы свой сёлетні, пяцідзесяты канцэртны сезон, Дзяржаўны народны аркестр БССР імя І. Жыновіча ўключыў у праграму новыя творы беларускіх кампазітараў. Паглядзіце на афішу канцэрта, які адбыўся 23 кастрычніка: творы Я. Глебава, В. Іванова, А. Друкта, Ю. Семянякі, Д. Смольскага... І ўсё гэта — музычныя прэм'еры.

Аркестр, які носіць імя выдатнага свайго заснавальніка і за дырыжорскім пультам якога сёння — Міхась Казінец, малады пераемнік Іосіфа Жыновіча, гэты аркестр — горадзец нашага нацыянальнага музычнага мастацтва. Мы рыхтуемся ўрачыста адзначыць яго юбілейную дату.

Фота Ул. КРУКА.

ПЛЕНУМ ЦК КПСС

21 кастрычніка 1980 года адбыўся чарговы Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС.

Пленум заслухаў даклады намесніка Старшыні Савета Міністраў СССР, старшыні Дзяржплана СССР тав. М. К. БАЙБАКОВА «Аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1981 год» і міністра фінансаў СССР тав. В. Ф. ГАРБУЗАВА «Аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1981 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1979 год».

На Пленуме з вялікай прамовай выступіў Генеральны сакратар ЦК КПСС тав. Л. І. БРЭЖНЕЎ.

Пленум ЦК КПСС прыняў па абмеркаваных пытаннях адпаведную пастанову.

Пленум ЦК перавёў сакратара ЦК КПСС т. ГАРБАЧОВА М. С. з кандыдатаў у члены Палітбюро ЦК КПСС.

Пленум ЦК выбраў члена ЦК КПСС, першага сакратара ЦК Кампартыі Беларусі т. КІСЯЛЁВА Ц. Я. кандыдатам у члены Палітбюро ЦК КПСС.

У ІНТАРЭСАХ САВЕЦКАГА НАРОДА ЧАЦВЁРТАЯ СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР ДЗЕСЯТАГА СКЛІКАННЯ

На парозе новай, адзінаццатай пяцігодкі савецкія людзі падводзяць вынікі праведзенай работы, намячаюць новыя рубяжы камуністычнага будаўніцтва. Глыбокі, усебаковы аналіз дзейнасці ўсіх звянаў народнай гаспадаркі па ажыццяўленні эканамічнай стратэгіі партыі быў дадзены на толькі што прайшоўшым Пленуме ЦК КПСС. У рашэннях Пленума, у прамове на ім таварыша Л. І. Брэжнева перад партыяй і народам пастаўлены новыя адказныя задачы, якія адпавядаюць сучаснаму этапу камуністычнага будаўніцтва.

Поўныя рашучасці паслядоўна ажыццяўляць прадвызначэнні ленинскай партыі сабраліся выбранныя народна на чацвёртую сесію Вярхоўнага Савета СССР дзесятага склікання. Яна адкрылася 22 кастрычніка ў 10 гадзін раніцы ў Вялікім Крамлёўскім палацы сумесным пасяджэннем Савета Саюза і Савета Нацыянальнасцей.

Бурнымі, працяглымі апладысмантамі дэпутаты і госці сустрэлі таварышаў Л. І. Брэжнева, Ю. У. Андропова, М. С. Гарбачова, В. В. Грышына, А. А. Грамыку, А. П. Кірыленку, Д. А. Кунаева, А. Я. Пельшэ, М. А. Сулава, М. А. Ціханова, Д. Ф. Усцінава, К. У. Чарненку, У. В. Шчарбіцкага, Г. А. Аліева, П. Н. Дзямічова, Ц. Я. Кісялёва, В. В. Кузняцова, Б. М. Панамарова, Ш. Р. Рашыдава, М. С. Саломенцава, І. В. Капітонава, У. І. Далгіх, М. В. Зімяніна, К. В. Русакова.

Дэпутаты аднагалосна зацвердзілі павестку дня сесіі і парадак яе работы.

На абмеркаванне былі вынесены пытанні:

1. Аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1981 год і аб ходзе выканання Дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР у 1980 годзе.
2. Аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1981 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1979 год.
3. Аб праекце Асноў заканадаўства Саюза ССР і саюзных рэспублік аб адміністрацыйных правапарушэннях.
4. Аб зацвярджэнні Указаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР.

З дакладам «Аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1981 год і аб ходзе выканання Дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР у 1980 годзе» выступіў намеснік Старшыні Савета Міністраў СССР, старшыня Дзяржплана СССР дэпутат М. К. Байбакоў.

Затым з дакладам «Аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1981 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1979 год» выступіў міністр фінансаў СССР дэпутат В. Ф. Гарбузаў.

На раздзелных і сумесных пасяджэннях палат дэпутатамі былі абмеркаваны пытанні аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1981 год і аб ходзе выканання Дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР у 1980 годзе, аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1981 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1979 год, аб праекце Асноў заканадаўства Саюза ССР і саюзных рэспублік аб адміністрацыйных правапарушэннях.

Былі зацверджаны Указы Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР. 23 кастрычніка чацвёртая сесія Вярхоўнага Савета СССР дзесятага склікання скончыла сваю работу.

ТАСС.

ПЛЕНУМ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

17 кастрычніка адбыўся пленум праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. Разгледжана арганізацыйнае пытанне.

У сувязі з назначэннем народнага пісьменніка БССР, члена-нараўспаландэнта АН БССР І. П. Шамякіна галоўным рэдактарам Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, пленум вызваў яго ад абавязкаў першага сакратара праўлення пісьменніцкай арганізацыі рэспублікі.

Загадчык аддзела культуры ЦК КПБ І. І. Антановіч ад імя Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі гораха падзякаваў І. П. Шамякіну за шматгадовую плённую дзейнасць на пасадзе першага сакратара рэспубліканскай пісьменніцкай арганізацыі, якую ён спалучаў з вялікай дзяржаўнай работай на пасадзе старшыні Вярхоўнага Савета БССР і актыўнай творчасцю.

Першым сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў БССР выбраны Н. С. Гілевіч — вядомы беларускі паэт, заслужаны дзяляч навукі БССР, прафесар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна.

У члены прэзідыума праўлення СП БССР абраны галоўны рэдактар штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» А. Жун.

Міністэрства культуры СССР наладзіла ў Мінску нараду дзеячаў сцэнічнага мастацтва Беларусі і Малдавіі. Яе ўдзельнікі заслухалі даклад «Аб некаторых выніках работы драматычных і дэцільных тэатраў краіны за пяцігодку і задачы па падрыхтоўцы да XXVI з'езда КПСС», які зрабіў намеснік міністра культуры СССР Г. Іваноў. Садаклады пра творчыя дасягненні і надзённыя праблемы тэатральнага мастацтва дзвюх рэспублік зрабілі міністр культуры Малдаўскай ССР А. Канстанцінаў і міністр культуры Беларускай ССР Ю. Міхневіч.

У абмеркаванні актуальных праблем далейшага развіцця тэатральнага мастацтва ў святле партыйных дакументаў па ідэалагічных пытаннях удзельнічалі галоўныя рэжысёры тэатраў В. Апостал (Малдаўскі акадэмічны тэатр імя А. Пушкіна), У. Караткевіч (Гродна), А. Ляляўскі (Дзяржаўны тэатр лляк БССР), рэктар Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута Э. Герасімовіч, старшыня прэзідыума праўлення БТА і дырэктар Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы М. Яроменка, драматург М. Матукоўскі, народны артыст СССР Р. Янкоўскі, кандыдат мастацтвазнаўства Т. Гаробчанка, загадчык літаратурнай часткі Акадэмічнага тэатра імя Янкубы Коласа У. Ганчароў і дырэктар Рэспубліканскага тэатра юнага гледача В. Дапкюнас.

Дакладчыкі і прамоўцы прыводзілі факты і лічбы, якія сведчаць пра агульнанародную ці-

ТВОРЧЫЯ ДАЛЯГЛЯДЫ І АБАВЯЗАК ТЭАТРА

кавасць да мастацтва сцэны і рост колькасці гледачоў. Матэрыяльна-фінансавыя паказчыкі і ідэяна-творчыя вынікі пяцігодкі пацвярджаюць высокі аўтарытэт тэатра ў шэрагу выхаваўчых фантараў, у комплекс сродкаў ідэяна-маральнага і эстэтычнага ўздзеяння на людзей.

На абмеркаванні прыводзіліся пераканаўчыя прыклады рэпертуарнага пашырэння творчых далягядаў, якое адбываецца пры ўдзеле сучасных беларускіх драматургаў. Імёны К. Крапівы, А. Макаёнка, І. Шамякіна, В. Быкава, М. Матукоўскага, А. Петрашкевіча, У. Караткевіча, П. Манала, А. Вольскага, Я. Шабана, маладых дэбютантаў А. Дударова, Н. Мацяш і А. Паповаў усё часцей з'яўляюцца на афішах.

Было падкрэслена значэнне сапраўды творчай атмасферы ў калектывах. Толькі ў такой атмасферы і нараджаюцца творы, здатныя захапіць і ўзрушыць гледачоў, без чаго не можа быць таго «свята душы», якога чакае і дзеля якога ідзе ў тэатр чалавек, якое і забяспечвае найбольш эфэктывы ўплыў сцэны на сённяшняга гледача.

Агляд дзейнасці тэатраў засведчыў пэўн дынамічнага працэсу ўзаемаўзбагачэння і культурнага абмену паміж братнімі рэспублікамі краіны. І вызначылі творчую праграму, якая прысвячаецца XXVI з'езду КПСС, тэатры развіваюць тыя здобыткі, да якіх яны прыйшлі ў садружнасці шматнацыянальнага савецкага мастацтва.

Адбылася размова пра новыя

формы абслугоўвання сельскага гледача, пра шэфскія сувязі з вытворчымі калектывамі, з буйнымі прадпрыемствамі.

Па-ранейшаму надзённая задача і ганаровы творчы абавязак работнікаў сцэны — глыбей раскрываць духоўны свет нашага сучасніка, як і духоўныя вытокі нашай Перамогі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Крытыкаваліся рэпертуарныя кампрамісы, калі знешняя зямальнасць п'ес і адкрытыя намер пацешыць гледача выступаюць на першы план. Хай сабе такое здараецца не часта, але кожны раз глядач не толькі знаёміцца з творам сцэнічнага мастацтва, але і фарміруе сваё ўяўленне аб густах самага тэатра. З вялікім клопатам аб акцёрскай і рэжысёрскай змене, аб выхаванні высокай патрабавальнасці ў маладых работнікаў сцэны гаварылі і ніраўнікі тэатраў, і крытыкі, і педагогі. Лёс таленавітых дэбютантаў не заўсёды складаецца так, як таго чакае грамадзкасць пасля першай сустрэчы з тым або іншым акцёрам або рэжысёрам.

Падрыхтоўка да XXVI з'езда КПСС абудзіла творчую энергію і новы ўздэм у калектывах. Прамоўцы падзяліліся планами мерапрыемстваў, накіраваных на вырашэнне вялікіх задач, што стаяць цяпер перад работнікамі ідэалагічнага фронту і вызначаны нашай партыяй.

Для ўдзельнікаў нарады былі наладжаны экскурсіі па выдатных мясцінах Мінска і паказаны лепшыя спектаклі мінскіх тэатраў.

ЗАЦІКАЎЛЕНА І ПРЫНЦЫПОВА

СА СПРАВАЗДАЧНА-ВЫБАРЧАГА ПАРТЫЙНАГА СХОДУ
САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Зацікаўленай і прынцыповай была размова на чарговым справаздачна-выбарчым партыйным сходзе Саюза пісьменнікаў рэспублікі, які адбыўся 21 кастрычніка ў Доме літаратара.

— Сёння, у перыяд падрыхтоўкі да XXVI з'езда партыі, які выклікаў працоўны і палітычны ўздэм усіх савецкіх людзей, мы, літаратары, заклікаем грунтоўна прааналізаваць, наколькі паспяхова выконваем рашэнні XXV з'езда ў сваёй пісьменніцкай дзейнасці, — сказаў у сваім дакладзе сакратар партыйнага бюро СП БССР Яўген КАРШУКОЎ.

Дакладчык расказаў аб тым, як павышаюць пісьменнікі свой палітычны і тэарэтычны ўзровень, прааналізаваў работу партыйных груп літаратурных выданняў «Полымя», «Маладосць», «Неман», «Беларусь» і штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», звярнуўшы ўвагу на іх здобыткі і пралікі, зрабіў агляд творчай дзейнасці пісьменнікаў — камуністаў і беспартыйных.

Галоўная задача, якую ставіць перад пісьменнікамі наша партыя, — стварэнне высокамастацкіх і высокаідэйных мастацкіх твораў. Перыяд, які прайшоў пасля XXV з'езда КПСС, характэрны для беларускай літаратуры новым творчым уздымам усіх відаў і жанраў. Побач з далейшым паглыбленнем асэнсавання тэмы Вялікай Айчыннай вайны назіраецца імкненне пісьменнікаў да распрацоўкі тэм сучаснасці.

Далей дакладчык, гаворачы аб літаратурных здобытках за апошні час, зрабіў кароткі аналіз творчасці беларускіх драматургаў, празаікаў, паэтаў, твораў для дзяцей і юнацтва, публіцыстыкі і больш падрабозна спыніўся на пытаннях літаратурнай крытыкі. У нас ёсць, сказаў ён, грунтоўныя даследаванні, цікавыя працы, артыкулы па сучаснай беларускай прозе, паэзіі, драматургіі. Ёсць немалы атрад крытыкаў і літаратуразнаўцаў. Добра, што і пісьменнікі часта выступаюць з крытычнымі артыкуламі, рэцэнзіямі. І ўсё-такі далёка не ўсё зроблена па выкананні тых адказных задач, што пастаўлены перад крытыкай партыяй. Самі крытыкі на нядаўнім па-

шыраным пасяджэнні секцыі крытыкі і літаратуразнаўства СП БССР прызнавалі «кан'юнктурунасць, нівеліроўку ацэнак, кампліментарнасць» у большасці сённяшніх крытычных выступленняў. Крытыцы нестале прынцыповасці, патрабавальнасці ў ацэнцы. А дрэнныя, шэрыя творы проста замоўчаваюцца. Але ад такой «крытыкі маўчання» няма карысці ні аўтару, ні літаратуры ўвогуле.

Стан сённяшняй крытыкі паспраўднаму занепакоў і пісьменнікаў-камуністаў, размова аб ім на сходзе набыла прынцыповы характар. Выступаючыя не абмяжоўваліся абмеркаваннем крытыкі як асобнага жанру літаратуры, а гаварылі ўвогуле пра атмасферу ў пісьменніцкай арганізацыі, пра ўзаемаадносінны, якія складваюцца паміж пісьменнікамі, пра якасць літаратурных твораў, пра добраазначыласць, шчырасць, павагу да аўтараў і адначасова прынцыповасць з боку крытыкі. Гэтыя пытанні павінны пастаянна знаходзіцца пад кантролем партыйнага бюро.

Інфармуючы партыйны сход аб тым, як праходзіў сакратарыят праўлення СП БССР, на якім абмяркоўваўся наш старэйшы часопіс «Полымя», Генадзь ПАШКОЎ сказаў, што побач з іншымі заўвагамі найбольш сур'ёзныя былі ў адрас аддзела крытыкі і бібліяграфіі часопіса. Але гэтыя заўвагі, як слушна ўдакладніў ён, тычацца ўвогуле ўсёй беларускай крытыкі. У нас нестале дэлавога, шчырага кантакту паміж пісьменнікамі і крытыкамі, неактыўна працуюць секцыі. А імяна там, на пасяджэннях, можна было б паставіць вострыя, актуальныя пытанні, якія потым не шкандзіла б перанесці і на старонкі друку.

Пытанні крытыкі, які ўвогуле пытаннем якасці мастацкіх твораў, наша партбюро ўвагі ўдзяляла відавочна недастаткова, сказаў у сваім выступленні Аляксей ЖУК. Ён гаварыў аб выхаванні маладых аўтараў, выхаванні паўсядзённым, карпатлівым, бацькоўскім, выхаванні не толькі нарадамі і семінарамі.

Пра культуру адносін, пра

мікраклімат, які гарантуе нармальную літаратурную дзейнасць, гаварыў і Генрых ДАЛІДОВІЧ.

У многіх выступленнях звярталася ўвага на той факт, што да ведама камуністаў павінна даводзіцца, як выконваюцца рашэнні партыйных сходаў.

Камуністы-пісьменнікі, якія працуюць у літаратурных выданнях, расказвалі аб вопыце работы сваіх партгруп, аб павышэнні творчай актыўнасці рэдакцый. Аляксандр ШАБАЛІН, Васіль ЗУЕНАК, Анатоль ГРАЧАНИКАЎ, Уладзімір ЛІПСКІ падзяліліся планами і задумамі сваіх выданняў па дастойнай сустрэчы XXVI з'езда КПСС, расказалі пра новыя формы работы, пра творчыя пошукі іх калектываў, пра свае набалеўшыя праблемы, якія трэба вырашаць з самай актыўнай дамогай Саюза пісьменнікаў рэспублікі.

Мікола ГАМОЛКА гаварыў пра тое, што на партыйны сход трэба выносіць цікавыя пытанні, якія б садзейнічалі творчай актыўнасці пісьменнікаў, расказаў пра работу Бюро прапаганды СП БССР, пра тыя захады, якія робяцца па паліпшэнні прапагандысцкай работы; Леанід ЛЕВАНОВІЧ звярнуў увагу прысутных на дзейнасць прафсаюзнай арганізацыі; Леанід ГАУРЫЛКІН расказаў аб тым, як вырашаюцца многія гаспадарчыя праблемы, якая работа праводзіцца па паліпшэнні матэрыяльных умоў пісьменнікаў; Віктар ТРЫХМАНЕНКА — аб рабоце Дома літаратара; начальнік адміністрацыйна-гаспадарчага аддзела СП Сямён ЭЛЬКІНД гаварыў аб тым, як выконваюць камуністы партыйныя даручэнні...

На справаздачна-выбарчым сходзе СП БССР выступіў загадчык сектара літаратуры ЦК КПБ С. І. ЗАКОННІКАЎ.

На сходзе прысутнічаў першы сакратар Партызанскага райкома партыі г. Мінска В. В. САВІЧ.

Камуністы выбралі новы склад партыйнага бюро Саюза пісьменнікаў Беларусі. Сакратаром бюро абраны Вячаслаў АДАМЧЫК, намеснікамі — Аляксандр ШАБАЛІН, Уладзімір ЮРЭВІЧ, Леанід ДАЙНЕКА.

МАГУТНЫ ТАЛЕНТ

Джшч ў памяці тых чэрвеньскія дні, калі наша грамадскасць адзначала 80-годдзе з дня нараджэння выдатнага беларускага пісьменніка, класіка літаратуры, заснавальніка беларускага сацыяльна-філасофскага рамана Кузьмы Чорнага. Магутны талент раманіста, яго творчасць узнялі беларускую прозу да ўзроўню развітых літаратур свету.

У Доме літаратара адбыўся ўрачысты вечар, прысвечаны памяці Кузьмы Чорнага. Адкрыў вечар Іван Чыгрынаў. З дакладам «Чорны — наш часнік» выступіў Аляксей Адамовіч. Ён спыніўся на традыцыйна чорнага ў беларускай сучаснай прозе, на шляху яе развіцця, гаварыў аб сучаснасці і веч-

най маладосці магутнага таленту Кузьмы Чорнага.

Успамінамі аб сустрэчах з пісьменнікам, думкамі аб яго творчасці падзяліліся Васіль Вітка, Аляксей Асіпенка, Іван Грамовіч.

Аб пастаноўцы п'есы Чорнага «Ірынка», аб інсцэніроўцы ўрыўка з рамана «Бацькаўшчына» расказалі народная артыстка БССР Зінаіда Кананельна і народны артыст СССР Леанід Рахленка. Аповяданні Кузьмы Чорнага, урывак з рамана «Бацькаўшчына» прагучалі ў выкананні артыстаў Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Януба Коласа.

На вечары прысутнічала маладая сястра Кузьмы Чорнага Ганна Карлаўна Раманоўская.

ІМЕМ ПАЭТА

Імя народнага паэта Беларусі, Героя Сацыялістычнай Працы, лаўрэата Ленінскай прэміі Пётруся Броўкі прысвоена адной з вуліц Палацка. Такое рашэнне прыняў гарадскі Савет народных дэпутатаў.

Пётр Усцінавіч Броўка лічыў Палацкі сваёй другой радзімай. Пераехаўшы сюды з Ушачыны, ён быў тут камсамольскім работнікам, супрацоўнікам у акруговай газеце «Чырвоная Палачына», дзе публікаваў свае першыя вершы. У горадзе над Дзвіной мужней яго паэтычны талент.

У будучым вуліца П. Броўкі, ад якой пачынаецца буйнейшы жылы мікрараён, стане праспектам. У памяць аб народным паэце на адным з дамоў будзе ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

ПРЫСВОЕНА ЗВАННЕ

Пачэснае і адзнае званне «Дзіцячы ўзорны календар» прысвоена калегіяй Міністэрства культуры БССР танцавальнаму калектыву Белаазёрскага палаца культуры энергетыкаў. У ім прымаюць удзел звыш 120 вучняў школ горада.

Юныя танцоры — частыя госці на прадпрыемствах, у месцах масавага адпачынку працоўных, на сельскіх сцэнах раёна. Кіруе калектывам Я. Быковіч — вялікі энтузіст і прапагандыст харэаграфічнага мастацтва.

М. МІКАЛАЕУ.

3 УЗНАГОРОДАЙ!

За шматгадовую плённую творчую дзейнасць, актыўны ўдзел у грамадскай рабоце і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў заслужанага артыста Беларускай ССР артыста Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Беларускай ССР імя Р. Р. Шырмы ШУМАНСКАГА Міхаіла Рыгоравіча Ганаровага грамадзянскага Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ПАМЯТНЫЯ СУСТРЭЧЫ

У Магілёве Канстанцін Сіманаў быў часта. Ён сустракаўся з рабочымі і інтэлігенцыяй, выступаў у калектывах, дамах культуры, школах, падоўгу хадзіў па Буйніцкім полі, што пад Магілёвам. На гэтым полі колішні ваенны карэспандэнт К. Сіманаў у першыя дні Вялікай Айчыннай вайны быў сведкам мужнасці, гераізму савецкіх людзей — абаронцаў Магілёва. Ён прысвяціў свой нарыс «Гарачы дзень», надрукаваны 20 ліпеня 1941 года ў газеце «Известия». Нарыс быў ілюстраваны фотаздымкамі. Эпізод таго нумара газеты, як дагарага рэліквія, захоўваецца зараз у абласным краязнаўчым музеі. А пра мужных абаронцаў Магілёва Канстанцін Міхайлавіч расказаў потым у сваім рамана «Жывыя і мёртвыя». Камандзір праслаўленага 385-га стралковага палка С. Куцэлаў стаў праваобразам героя рамана Сярпіліна. Імя Куцэлава названа ў Магілёве адна з вуліц. Сёлета адна з магілёўскіх вуліц названа імем К. Сіманава.

Нядаўна ў Магілёве пабываў маскоўскі пісьменнік і журналіст, лаўрэат Ленінскай прэміі Васіль Пяскоў, які збірае матэрыялы для твора пра Канстанціна Сіманава. У рэдакцыі абласной газеты «Магілёўская праўда», куды, бадай, у кожны свой прыезд наведваўся Канстанцін Міхайлавіч. В. Пяскоў быў госцем журналістаў і пісьменнікаў. Ён прыгадаў свае сустрэчы з К. Сіманавым, расказаў аб рабоце над цыклем нарысаў «Прасёлкі», пакінуў магілёўчанам аўтографы на сваіх кнігах.

І. АНОШКІН.

ЁСЦЬ КУТОЧАК ВЯЗЫНКА

«Вязынка... Назва гэтай невялікай беларускай вёскі добра вядома не толькі ў нашай краіне. Па рашэнні міжнароднай арганізацыі ЮНЕСКА Вязынка ўключана ў міжнародны маршрут турызму. Кожны год у Купалаўскі запаведнік прыязджаюць наля 50 тысяч турыстаў», — так піша ў ілюстраванай брашурцы «Купалаўскі запаведнік Вязынка», выпушчанай выдавецтвам «Полымя», аўтар-скаладальнік М. Чырскі. Ён падрабязна знаёміць чытача з гэтай цудоўнай мясцінай роднай зямлі, што звязана з імем аднаго з найвыдатнейшых паэтаў сучаснасці, расказае пра экспазіцыю дома-музея.

Тэкст пададзены на беларускай і рускай мовах.

М. ГЕЛЬСКІ.

РАЯЦЦА КІНАДРАМАТУРГІ

Тры дні працаваў у рэспубліканскім Доме кіно семінар беларускіх драматургаў, якія пішуць для кіно. Ён быў арганізаваны Дзяржкіно БССР сумесна са студыяй «Беларусь-Фільм» і прысвечаны падрыхтоўцы да V з'езда кінематографістаў рэспублікі.

Семінар называўся «Тэма сучаснасці ў беларускім кіно: традыцыі, наватарства, пошук». Яго адкрыў старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематографіі У. Мацвееў, які адзначыў, што гэта мерапрыемства праводзіць Дзяржкіно БССР з мэтай стварэння лепшых сцэнарыяў пра нашага сучасніка. У пачатку гэтага года быў аб'яўлены конкурс на лепшы сцэнарыі. Ён прыцягнуў вялікую ўвагу літаратараў рэспублікі. Сярод тых, хто прысутнічаў у зале, былі пісьменнікі, паэты, драматургі, журналісты, крытыкі і тэарэтыкі кіно, кінарэжысёры і рэдактары студыі, якія актыўна працуюць над творамі беларускага нацыянальнага кінамастацтва.

У рабоце семінара прынялі ўдзел кінакрытыкі і тэарэтыкі кіно з Масквы. З лекцыямі і

дакладамі «Савецкая кінадраматургія — сёння» і «Роля кінематографа ў сучасным свеце» выступілі вядомыя кіназнаўцы краіны, супрацоўнікі навукова-даследчага інстытута тэорыі і гісторыі кінамастацтва Дзяржкіно СССР А. Раманенка і Р. Собалеў.

Вопытам работы ў кіно і сваімі творчымі паямамі падзяліліся з удзельнікамі семінара кінадраматургі Віктар Мерак, Валлянцін Чарны і Ігар Балгарын. Яны расказалі пра сваю работу над такімі фільмамі, як «Масква слязам не верыць», «Дума аб Каўпаку», «Афоня» і іншыя, абмеркавалі і дэталёва разабралі творчыя залукі ўдзельнікаў семінара, пададзеныя на конкурс.

Дзейнасць семінара кінадраматургаў не замыкалася канферэнц-залай Дома кіно. Слухачы і госці прынялі ўдзел у пасяджэнні мастацкага савета студыі «Беларусь-Фільм». Яны прагледзелі толькі што закончаную карціну — двухсерыйны мастацкі фільм рэжысёра Віталя Чацверыкова «Паводна», які апавядае пра Палессе, яго сучасны дзень.

І. КРУПЕНЯ.

НА ДНІ САВЕЦКАГА САЮЗА Ў БЕЛЬГІ

Два тыдні на сцэнах Бельгіі будучы гучаць музыка савецкіх кампазітараў, рытмы танцаў народаў СССР, у выставачных залах разгортваюцца маляўнічыя экспазіцыі. Гэтыя і іншыя мерапрыемствы ўваходзяць у праграму Дзён Савецкага Саюза ў Бельгіі. Нашу краіну будзе прадстаўляць на іх Беларуска ССР.

Па запрашэнні асацыяцыі «Бельгія — СССР» і муніцыпалітэта горада Юі, дзе 26 настрычніка адбудзецца адкрыццё Дзён, туды выехала дэлегацыя Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнімі краінамі на чале з членам-карэспандэнтам Акадэміі навуў БССР, дырэктарам Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР дотарам гістарычных навуў С. В. Марцэлевым.

Удзельнікі Дзён, сказаў кіраўнік дэлегацыі ў гутарцы з карэспандэнтам БЕЛТА перад ад'ездам з Мінска, азнаёмяць

жыхароў Бельгіі з жыццём і стваральнай працай савецкага народа, дасягненнямі ў ажыццяўленні рашэнняў XXV з'езда КПСС, падрыхтоўкай да XXVI з'езда партыі. Гэтым тэмам прысвечаны і буйнафарматныя фотавыстаўкі аб Беларусі і яе сталіцы — горадзе Мінску.

Выстаўкі беларускай графікі, кнігі, дзіцячага малюнка, вырабаў прыкладнага мастацтва раскажуць аб росквіце культуры нашага народа пад сонцам лінёнскай нацыянальнай палітыкі.

У Бельгію выязджае фальклорна-харэаграфічны ансамбль «Харошкі». Ён выступіць у Бруселі, Юі, Шарлеруа, Аселце і іншых гарадах краіны.

Маючы адыбца Дні Савецкага Саюза ў Бельгіі паслухаць высанароднай справе ўмацавання дружбы паміж народамі нашых краін, культурных сувязей паміж беларускай і бельгійскай грамадскасцю.

БЕЛТА.

АБМЕРКАВАННЕ ВЫСТАЎКІ

У антавай зале Палаца мастацтваў пры самым шырокім удзеле членаў творчага аб'яднання маладых мастакоў рэспублікі адбылася грунтоўная гаворка аб тэндэнцыях развіцця беларускага мастацтва. Спланаваная ў межах канферэнцыі па абмеркаванні экспазіцыі выстаўкі «Маладосць рэспублікі», прысвечанай 60-годдзю камсамола Беларусі, гаворка адрозна набыла сур'ёзны творчы характар. І ў дакладах мастацтвазнаўцаў Б. Крэпака, В. Шматава, Э. Петэрсона, і ў выступленнях саміх маладых твораў (А. Зіменкі, Б. Лазарэвіча, Н. Пілюзінай, У. Бушчыка і

інш.) адчувалася занепакоенасць тым, што пошук свайго шляху, свайго стылю — не заўсёды плённы, часта зацягваецца на доўгія гады, што нібыта на другі план адступае мастакоўская трытва па сённяшні і будучы дзень. А паміж імі ж адлюстраваны сучаснасць, выявіць свае адносіны да яе — відавочныя: маладыя шукаюць, спрачаюцца, спрабуюць выназацца і быць пачутымі. Што пераамяжае ім, у чым прычына частых няўдач, якой дапамогі чакаюць яны ад старэйшых таварышаў, ад кіраўніцтва Саюза мастакоў — аб гэтым гаварылі многія прамоўцы.

У САЮЗНЫМ ДРУКУ

«Спынены час» — так называюцца штрыхі да творчага партрэта народнага мастака СССР Міхаіла Савіцкага, напісаныя Валерыем Біруковым, якія змешчаны ў дзевятнаццатым нумары часопіса «Советский воин». Тут на публікацыю фотарэпрадукцыі двух вядомых палотнаў жывапісца — «Партызанская мадонна» (варыянт) і «Партызаны».

Ёсць у нумары і пастаянная падборка «Кніжная паліца», у якой, як звычайна, расказаецца пра новыя кнігі, што выйшлі ў маскоўскіх выдавецтвах. Адна з іх — зборнік паэзіі Леаніда Дайнекі «Цёплая зямля», выпушчаны сёлета «Советским писателем». «Кніга запамінацца лірызмам, паэтычнасцю», — гаворыцца ў рэцэнзіі.

У дзевятым нумары часопіса «Юность» змешчана каляравая рэпрадукцыя карціны «Вяселле» беларускага жывапісца В. Сумарава. У артыкуле Ю. Цішэўскага «Шматгалоссе маладых» гаворыцца пра пошукі сучасных маладых мастакоў у кірунку раскрыцця вобраза савецкага чалавека, нашага сучасніка. Сярод іншых аналізуюцца і творчасць В. Сумарава, чые работы ўпершыню былі прадстаўлены на вернісажы ў рэдакцыі часопіса «Юность».

У гэтым жа нумары «Юности» друкуюцца вершы Н. Кісліка і М. Цялічкі.

«Вопросы литературы» ў дзевятым нумары друкуюць рэцэнзію М. Новікавай на дзве кніжкі В. Рагойшы «Гутаркі пра верш» і «Паэтычны слоўнік», што выйшлі ў свет летась у выдавецтве «Народная асвета» і «Вышэйшая школа».

Пад агульным загалоўкам «Абмяркоўваем праблемы моладзі» часопіс «Советская музыка» ў № 9 публікуе нататкі крытыка М. Чуравай і члена рэдкалегіі Н. Шпілер пра двойчы праведзены ў Мінску Усеаюныя фестывалы моладзі тэатраў оперы і балета краіны.

Часопіс знаёміць з прэм'ерай балета «Спартак» А. Хачатуряна на сцэне Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР і новай грамплаціннай з запісам вакальна-сімфанічнай пазмы «Героям Брэста» Г. Вагнера на словы Р. Барадуліна і сюіты з балета таго ж кампазітара «Пасля балаю», напісанага паводле класічнага твора Л. Талстога.

Змешчаны таксама нататкі А. Ракавай пра святкаванні 40-годдзя Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР імя Р. Р. Шырмы.

«Советский экран» (№ 19) публікуе ілюстраваны рэпартажы са здымак новых мастацкіх фільмаў беларускімі кінематографістамі. Журналіст Л. Паўлючык і фотакарэспандэнт С. Іванов расказваюць аб здымаках карцін «Палессе» па сцэнарыі В. Адамчыка, В. Казыно і Ф. Конева (рэжысёр В. Чацверыкоў) і «Вазьму твой боль» па рамана І. Шамякіна (рэжысёр М. Пташук).

У кіевскім выдавецтве «Містэцтва» выйшаў зборнік лепшых аднаактовак кіраўнікоў і удзельнікаў Усеаюзнай нарады драматургаў, што праходзіла ў Юмале ў 1978 годзе.

У кнізе, якая называецца «Вясёлка», з п'есамі аб сучаснасці выступаюць Я. Анушкін, А. Самсонія, а таксама іх маладзейшыя калегі — Э. Бабноў, Л. Карсунскі, А. Івашчанка, А. Стрыжан, Ю. Шпітальны з РСФСР. Юрый і Юлія Туулікі з Эстоніі. У зборнік уключана ў перакладзе Д. Галаўко на ўкраінскую мову і намядыя В. Лукшы «Цана хвіліны».

У РЭДАКЦЫЮ «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

Шчыра і сардэчна дзякую ўсім арганізацыям, установам, чытачам і таварышам, якія павіншавалі мяне з прысваеннем ганаровага звання народнага пісьменніка Беларусі.

Васіль БЫКАУ.

ПРЭМ'ЕРЫ

Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы паказваў прэм'еру спектакля паводле рамана Івана Чыгрынава «Плач перапёлкі». П'есу напісаў аўтар. Пастаўшчык спектакля — заслужаны дзеяч мастацтваў БССР В. Раеўскі.

На здымку: сцэна са спектакля «Плач перапёлкі».

Фота Ул. КРУКА.

Рускі тэатр БССР імя М. Горькага аднавіў спектакль «Апошнія» паводле п'есы выдатнага пісьменніка, чыё імя ён носіць. Рэжысура спектакля зроблена дзеячай мастацтваў БССР Б. Луцэнін і У. Маланкіна. Сярод новых выканаўцаў роляў — народны артыст БССР Ю. Ступакоў (Іван Каламіцаў) і актрыса С. Кузьміна (Жонка Івана — Соф'я). Іх вы бачыце на здымку Ул. КРУКА.

САВЕЦКІЯ людзі актыўна рыхтуюцца да XXVI з'езда КПСС, які вызначыў праграму камуністычнага будаўніцтва на чарговую пяцігодку. Кожны савецкі чалавек імкнецца азнаменаваць гэтую падзею новымі працоўнымі здзяйсненнямі на карысць нашай вялікай Радзімы. Прыліў новых сіл і творчай энергіі выклікалі ў працоўных раёна рэспублікі чэрвеньскага (1980 г.) Пленума ЦК КПСС, пастанова ЦК КПСС «Аб сацыялістычным спаборніцтве за дастойную сустрэчу XXVI з'езда КПСС».

Цяпер, калі ідуць справядзачы і выбары, партыйныя арганізацыі аналізуюць пройдзены з часу папярэдняга з'езда шлях, звяраюць пяцігадовыя планы з дасягнутымі вынікамі, творча асэнсоўваюць перспектывы далейшага развіцця народнай гаспадаркі і культуры. І, натуральна, вельмі ўважліва аналізуюцца назапашаны вопыт арганізатарскай і палітычнай работы ў масах. Жыццё, практыка пацвярджаюць правільнасць і жыццёвую сілу ўстаноўак XXV з'езда КПСС па асноўных пытаннях партыйнага будаўніцтва.

За гэты час значна пашырылася сетка пярвічных партарганізацый, больш шматлікімі сталі і самі арганізацыі. Значна змянілася іх унутраная структура: у многіх з іх створаны цэлавя арганізацыі, партыйныя групы. Усё гэта дало магчымасць больш мэтанакіравана расставіць сілы камуністаў, павысіць іх актыўнасць. Дзейнасць партыйных арганізацый стала больш мэтанакіраванай, яны навучыліся лепш вызначаць асноўныя пытанні, больш аб'ектыўна ацэньваць свае поспехі і дапушчаныя памылкі. Нельга не заўважыць таго, што ўплыў пярвічных партарганізацый у працоўных калектывах узрос. У любым вытворчым падраздзяленні камуністы імкнучы ствараць такую атмасферу, такія ўмовы, якія б садзейнічалі ўсебаковаму развіццю здольнасцей, творчай ініцыятывы людзей, распаўсюджанню вопыту перадавоў.

Узровень работы ў той або іншай партарганізацыі вызначаецца ў значнай меры тым, хто яе ўзначальвае. Пасля XXV з'езда КПСС у раённай партарганізацыі сталі больш удзяляць увагі падбору сакратароў, лепш працаваць з выбраным актывам. Зараз больш чым восемдзят працэнтаў сакратароў пярвічных партарганізацый калгасаў і саўгасаў маюць вышэйшую адукацыю, 94 працэнта — спецыялісты сельскай гаспадаркі. Райком клопоціцца аб павышэнні іх дзелавой кваліфікацыі, аб тым, каб партыйныя кіраўнікі добра ведалі нормы партыйнага жыцця і няўхільна кіраваліся імі ў сваёй дзейнасці.

Як правіла, добрыя справы ў вытворчасці з'яўляюцца вынікам змястоўнай работы з людзьмі партыйнай і іншых грамадскіх арганізацый. У 1976—1980 гадах партыйныя арганізацыі раёна падтрымалі многа наватарскіх пачынаў, накіраваных на павышэнне эфектыўнасці вытворчасці, паляпшэнне якасці і зніжэнне сабекошту прадукцыі.

За гады пяцігодкі прырост прамысловай вытворчасці ў раёне да ўзроўню 1975 года склаў каля 30 працэнтаў. Звыш плана выпушчана прадукцыі больш чым на паўтара мільёна рублёў. Калектывы камбікор-

мавага заводу, райпрамкамбіната, лясгаса яшчэ ў студзені гэтага года выканалі пяцігадовы план па аб'ёме прамысловай вытворчасці, а райпрамкамбінат і лясгас — па тэмпах росту прадукцыйнасці працы.

Выкананы вялікі аб'ём работ па жыллёвым, культурна-бытавым і вытворчым будаўніцтве. Асвоена капітальных укладанняў на суму больш чым 36 мільёнаў рублёў, у тым ліку будаўніча-мантажных работ на 22 мільёны рублёў. Уведзена ў эксплуатацыю каля 100 самых розных аб'ектаў.

Наш раён сельскагаспадарчы, і мне крыху шыраў хочацца спыніцца на развіцці гэтай галіны.

ліку мясцовай моладзі. Толькі за апошнія пяць гадоў у гаспадарках засталася працаваць больш за 600 выпускнікоў школ, СПТВ, дэмабілізаваных воінаў. За кошт сродкаў калгасаў і саўгасаў падрыхтавана 106 спецыялістаў. Без адрыву ад вытворчасці закончылі сельскагаспадарчыя навучальныя ўстановы 54 чалавекі і сёння па накіраваннях гаспадарак у вышэйшых і сярэдніх сельскагаспадарчых навучальных установах вучацца 104 чалавекі.

Выхоўваючы ў арганізатараў і тэхнолагаў вытворчасці патрабавальныя, адказныя адносіны да справы, мы дамагемся таго, каб кожны з іх быў ак-

рыхтоўчы, замацаваны і развіцці творчай ініцыятывы кадраў масавых прафесій. Прыняты меры па ўмацаванні матэрыяльна-тэхнічнай базы вучэбных пунктаў і класаў, філіялаў СПТВ-36, аўташколы, вучэбна-вытворчых камбінатаў і школ. Гэта дазволіла ва ўсіх формах навучання за гады дзесяці пяцігодкі падрыхтаваць каля 1800 механізатараў.

Райком партыі, пярвічныя партыйныя арганізацыі ўдасканалюць формы і метады арганізацыі сацыялістычнага спаборніцтва за павышэнне эфектыўнасці сельскагаспадарчай вытворчасці, якасці работы. Паўсюдна шырокае распаўсюджанне атры-

збожжа, то сёння іх дзесяцікі. Гэта камбайнеры калгасаў імя Ульянава, «Чырвоны сцяг», «Кастрычнік», племзавада «Чырвоная зорка» П. Жданко, П. Кавалчук, М. Краўчук, В. Буглай і іншыя. Сёлета першым у рэспубліцы намалаціў 1100 тон збожжа А. Шлапакоў.

Высокіх паказчыкаў у апошнія гады дамагаюцца і механізатары, занятыя на ўборцы бульбы і цукровых буракоў.

Перадавікі спаборніцтва ў нас акружаны пастаянным клопатам і ўвагай. Іх прозвішчы заносзяцца на раённую Дошку гонару і ў Кнігу гонару, а тых, хто асабліва вызначыўся — у Кнігу народнай славы; у іх гонар у райцэнтры падымаецца Сцяг працоўнай славы. За гады дзесяці пяцігодкі больш за 180 сельскіх працоўнікаў узнагароджаны ордэнамі і медалямі СССР, каля 30 удастоены Ганаровых граматаў і Граматаў Вярхоўнага Савета БССР. Бульбавад, звеннявы дзяржплемзавада «Чырвоная зорка» І. Кацуба стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі СССР, а аператар машынага даення кароў з гэтай жа гаспадаркі Г. Паўловіч — лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР, трактарыст СМУ А. Суднік — лаўрэатам прэміі Ленінскага камсамола. За высокія паказчыкі ў сацспраборніцтве па дастойнай сустрэчы 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі вышэйшай узнагародай рэспублікі — Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР — узнагароджаны племзавад «Чырвоная зорка», райсельгастэхнік і СМУ.

У выніку інтэнсіфікацыі, спецыялізацыі і канцэнтрацыі вытворчасці, умацавання матэрыяльна-тэхнічнай базы, уважлівых адносін да кадраў сярэднегадавы аб'ём вытворчасці валавай прадукцыі сельскай гаспадаркі за гады дзесяці пяцігодкі вырас на 40,8 працэнта ў параўнанні з дзесяці пяцігоддзем павялічылася на 20,5, бульбы — на 10,2, цукровых буракоў — на 61 працэнт. Сярэднегадавая ўраджайнасць збожжа ўзраста на 9,3 цэнтнера з гектара, бульбы — на 43 цэнтнеры і склала адпаведна 30 і 212 цэнтнераў з гектара. Па 40 і больш цэнтнераў збожжа з гектара цэнтр збіраюць не толькі асобныя брыгады, але і шэраг гаспадарак.

Поспехі дасягнуты і ў развіцці жывёлагадоўлі. Павысілася прадуктыўнасць буйной рагатай жывёлы і свіней пры адначасовым росце пагалоўя. Вытворчасць мяса павялічылася на 20, малака на 9 працэнтаў, яек — у 2,7 раза.

За дасягненне высокіх паказчыкаў ва Усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве і паспяховае выкананне плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця на 1978 год раён і калгас «Шлях да камунізму» надаіў па 5560, Т. Масько з калгаса «Сцяг Саветаў» — па 4244, А. Станкевіч з калгаса «Прагрэс» — па 4229 кілаграмаў малака ад кожнай каровы.

Пастаянна ўсе гады дзесяці пяцігодкі не толькі ў раёне, але і ў вобласці, першае месца на ўборцы збожжа займае камбайнер саўгаса «Туча» камуніст Аляксандр Афанасьевіч Шлапакоў. У 1978 годзе ён упершыню перавысіў тысячны рубж па намалеце збожжа за сезон. Гэты факт прымусіў нас задумацца. Бо адзін чалавек намалаціў столькі, колькі ў іншых гаспадарках не змаглі намалаціць 4-5 механізатараў. Мы абагульнілі вопыт А. Шлапакова, зрабілі яго здабыткам усіх механізатараў раёна. Калі два-тры гады назад у раёне былі адзінкі, якія намалочвалі за ўборачны сезон па 500 тон

За апошнія гады праведзена значная работа па спецыялізацыі і канцэнтрацыі сельскагаспадарчай вытворчасці, пераводу яе на сучасную індустрыяльную аснову. З дапамогай Беларускага навукова-даследчага інстытута эканомікі і арганізацыі сельскай гаспадаркі распрацаваны комплексны план спецыялізацыі і канцэнтрацыі сельскагаспадарчай вытворчасці ў раёне з перспектывай да 1990 года. У адпаведнасці з гэтым узбудзены шэраг гаспадарак, вызначана спецыялізацыя калгасаў і саўгасаў. Пабудавана буйное прадпрыемства па выпуску брыкетаваных і грануляваных кармоў у калгасе «Прагрэс». На базе калгаса «Савецкая Беларусь» створана гаспадарка па гадоўлі цялушак, якая паставіла ўжо гаспадаркам раёна больш чым 1000 галоў жывёлы для ўзнаўлення статку.

Для далейшага паглыблення спецыялізацыі гаспадарак, інтэнсіфікацыі вытворчасці ялавічыны і пераводу яе на роўнамерную аснову ў калгасе «Прагрэс» будзе комплексна адкорме буйной рагатай жывёлы магутнасцю 10 тысяч галоў, на які паступае ўжо маладняк.

Вытворчасць свініны будзе ажыццяўляцца ў рамках галіновага аб'яднання, дзе галоўнай гаспадаркай вызначаны калгас «Кастрычнік». На яго тэрыторыі завяршаецца будаўніцтва міжгаспадарчага комплексу для адкорму 24 тысяч свіней за год.

Крыху забягаючы наперад, скажу, што да канца адзінаццатай пяцігодкі плануем асацыяцы на новае будаўніцтва і рэканструкцыю дзеючых вытворчых магутнасцей да 25 мільёнаў рублёў. Гэта дазволіць выйсці на рубж 230 цэнтнераў мяса на 100 гектараў сельгасугоддзяў.

Мы добра разумеем, што індустрыялізацыя сельскай гаспадаркі, будаўніцтва новых комплексаў, развіццё міжгаспадарчай спецыялізацыі і канцэнтрацыі вытворчасці ставіць больш высокую патрабаванні да падбору, расстаноўкі і выхавання кадраў. Райком КПБ, абпіраючыся на пярвічныя партыйныя арганізацыі, паслядоўна вырашае задачу якаснага паляпшэння саставу кіраўнікоў і спецыялістаў, планмерна наладжвае павышэнне кваліфікацыі і прафесійнага майстэрства нашых кадраў, падрыхтоўку спецыялістаў з

тэорыяй і практыкай эканамічнай палітыкі партыі, настойліва працаваў над укараненнем прагрэсіўных форм і метадаў арганізацыі вытворчасці, забяспечваў безумоўнае выкананне дэдаваных заданняў, творча выкарыстоўваў вопыт лепшых. Характэрнай рысай дзейнасці партыйных арганізацый у гэтай пяцігодцы з'яўляецца далучэнне спецыялістаў калгасаў і саўгасаў да работы па асабістых творчых планах. Гэта дае магчымасць не абмяжоўвацца вырашэннем толькі надзённых спраў, а зазіраць уперад, шырока выкарыстоўваць рэкамендацыі сельскагаспадарчай навукі і перадавой практыкі.

Прыкладу толькі адзін прыклад. Кіруючыся асабістым творчым планам, галоўны аграном ордэна Леніна дзяржплемзавада «Чырвоная зорка» В. Кісюк ужо на працягу шасці гадоў вядзе работу па праграмаванні ўраджайнага збожжа, бульбы і караняплодаў. На палю агранома знайшлі пастаянную прапіску новыя гатункі культуры. Праводзяцца вопыты па нормах высеву, рэагаванні гатункаў на ўгнаенні, па залежнасці ўраджайна ад умоў надвор'я, агратэхнікі іх догляду. Гэта садзейнічае павышэнню эфектыўнасці ўгнаенняў, укараненню найбольш ураджайных гатункаў. Калі ў дзесяці пяцігоддзі сярэднегадавая ўраджайнасць збожжа складала 37,3, бульбы — 205, кармавых караняплодаў — 523 цэнтнеры з гектара, то ў дзесяці адпаведна — 38,5, 290 і 678 цэнтнераў. Эканамічны эфект толькі ад укаранення новага, перадавога вопыту ў раслінаводства ў 1980 годзе склаў больш за 35 тысяч рублёў.

Вопыт работы спецыялістаў племзавада па ўкараненні ў вытворчасць дасягненняў навукі і перадавой практыкі на аснове асабістых творчых планаў ухвалены бюро райкома КПБ і стаў здабыткам усіх гаспадарак раёна.

Разумеючы той факт, што асноўная роля ў далейшым павышэнні эфектыўнасці вытворчасці належыць работнікам палёў і ферм, бюро райкома КПБ прыняло пастанову «Аб механізатарскім усенавучы сельскага насельніцтва на 1976—1980 гады». За гэты перыяд на пленумах і бюро райкома партыі чатыры разы разглядаліся пытанні аб пад-

НА ПЫТАННЕ, які сёння галоўны абавязак крытыкі і мастацтвазнаўства, я адказала б: высвятляць тэндэнцыі, накірунак руху нашага мастацтва. Гэта, вядома, не выключыць і іншыя аспекты асэнсавання праблем і стану развіцця мастацкай культуры. Жывы і рухомы творчы працэс павінен знаходзіць адлюстраванне і ацэнку ў святле надзённых задач грамадства. Інакш крытыка, наша тэарэтычная думка не зможа адлюстроўваць дынаміку мастацкага жыцця, гаварыць пра плённыя пошукі і пра «халастыя хады», тым больш — весці прагнозы.

Затрымаю ўвагу на выданнях, дзе прыкметна спроба вызначыць накірунак творчых намаганняў дзеячаў беларускага мастацтва і тых праблемы, што стаяць перад імі сёння. Мушу заўважыць наступнае: хаця не так ужо багата вы-

раней асвоеную ніву» (балазе, што крытыка яе не кранала). І атрымалася так, што кінаперыёдыка, страціўшы функцыю «вобразнага інфарматара», не набыла новую.

Ці ёсць якое выйсце з такога становішча?

А. Красінскі бачыць яго ў змяненні самога падыходу да важнейшых падзей часу. Пачатак аднаўлення кінахронікі як формы адлюстравання рэчаіснасці — у пераадаванні «логікі стандартнасці аўтарскага мыслення», звыкласці прыёмаў адлюстравання. Не прэтэндуючы на першаснасць інфармацыі, кінахроніка сёння можа паказаць больш выразных прыкмет часу, дэталей, з якіх паўстае не толькі факт, але і вобраз рэальнасці. Такая кінахроніка вымагае сюжэтаў, якія нагадваюць замалёўкі. Рэдактарам, аператарам, рэжысёрам, вядо-

сучаснасць». Перш чым спыніцца на ім больш падрабязна, заўважу, што кінамаатографу тут аддадзена асабліва ўвага. У трох артыкулах ідзе гаворка аб ім.

У. Халіп разважае аб адзінстве ідэяна-творчых прынцыпаў асэнсавання мінулага і сучаснага. У артыкуле «Вымярэнне экранна» на творчай практыцы стваральнікаў ігравых фільмаў нібы працягваецца лейтматыў кнігі А. Красінскага. І ўжо зусім, як кажуць, «пра тое» апавядае Г. Колас у сваіх нататках «Ці тая Марыя?» Як адшукаць героя дакументальнага фільма і зрабіць так, каб ён раскірыўся перад камерай, — тут у аўтара свой погляд, заснаваны на практыцы сцэнарыста. Я не пагадзілася б з тым, што героя можна выклікаць на шырокую размову толькі нейкім «паднамам». Ды ў Г. Коласа свой вопыт і ён ім дзеліцца з захапленнем.

«Не адступіцца ад твару...» — назва артыкула Т. Цюрынай. Па сутнасці, гаворка ідзе зноў аб паказе на экране чалавека, толькі на гэты раз сродкі мастацкага фільма. Ён стварае не толькі эскізы касцюмаў і дэкарацыі, асяроддзе экраннага быцця герояў, але і адцягвае пэўныя рысы характару. Т. Цюрына засяроджвае ўвагу на тым, як кінаэкран узабагацаецца, калі стваральнік фільмаў шырока скарыстоўвае жывапісную палітру і не зводзіць ролю мастака да другараднай. Вобраз фільма, яго відовішчаснасць вызначаюцца ў значнай ступені талентам і майстэрствам мастака. Зыходная пазіцыя крытыка падмацавана даволі цікавым аналізам работы мастакоў над беларускімі фільмамі.

Кніга «Мастак і сучаснасць» скіравана на вызначэнне стану і асноўных тэндэнцый сучаснага беларускага мастацтва і навукі аб ім. Гэта — своеасаблівае выданне не толькі таму, што аб'ядноўвае пад адной вокладкай паўпрадаў амаль усіх муз, але і па перспектывах, якія за ім бачацца. Другі раз выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпускае зборнік, які можна назваць панарамай беларускага мастацтва (першы выпуск — у 1975 годзе, другі — сёлета, укладальнік абодвух — мастацтвазнавец У. Бойка, ён жа і мастак другога выпуску). Няпростая гэта справа сабраць артыкулы аб розных відах мастацтва і аб'яднаць іх агульнай задачай. Яна сфармулявана ў самой назве — «Мастак і сучаснасць». І выданне мае поўнае права (нават вострую патрэбу) на працяг, а перыядычны выхад — не з пяцігадовым інтэрвалам, як атрымалася з першымі двума выпускамі, а скажам, штогоднік ці хаця б адзін выпуск у два гады. Такое выданне дазваляе разглядаць творчы працэс ва ўзаемасувязі здабыткаў, задач і праблем усіх відаў мастацтва. Толькі не трэба ператвараць яго ў выпадковае прадстаўніцтва кожнага з мастацтваў. Патрэбны строгі, ідэяны і тэарэтычны вывераны, кваліфікаваны агляд зробленага і, разам з тым, пастаноўка актуальных праблем.

Нельга сказаць, што першыя выданні цалкам адпавядаюць такім патрабаванням. Але ўвогуле яны цікавыя і змястоўныя. З чатырнаццаці матэрыялаў другога выпуску зборніка — большасць на тэмы важныя, мала даследаваныя, пастаўлены перад мастакамі самі жывыя праблемы. Артыкулы І. Антановіча «Светапогляд і культура ў грамадстве развіцця сацыялізму», М. Савіцкага «Адказнасць таленту» скіроўваюць увагу чытачоў на пытанні, якія маюць дачыненне да кожнага дзеяча мастацтва. Марксісцкая ідэалогія дае мастаку шпурокі гарызонт бачання рэчаіснасці, здольнасць пранікаць у сутнасць з'яў і працэсаў. Талент адточваецца і развіваецца, калі падначалены высакародным мэтам, пастаўлены на службу народу.

Куды скіравана творчая энергія дзеячаў тэатра, кіно, дзе перакрываюцца іх шляхі на сучасным узроўні мастакоўскага мыслення — кожны павойму высвятляюць гэта У. Халіп («Вымярэнні экранна»), А. Сабалеўскі і М. Яроменка («Рэпертуар, рэжысёр, акцёры»), Ю. Чурко («Упавань з сучаснасцю»). З цікавасцю чытаюцца развагі В. Рэдліх пра «паэзію педагогікі». Багаты назіраннямі над творчымі з'явамі артыкулы Т. Арловай, Э. Пугачовай, Т. Цюрынай, У. Бойкі. У кожным матэрыяле зборніка ёсць свае «рацыянальнае зорне». Ды мастацтвазнаўчы ўзровень неаднолькавы, не гаворачы ўжо аб форме, стылі, самім характары размовы з чытачом.

Як тут быць укладальніку і выдавецтву пры падрыхтоўцы новых выпускаў? Дамагацца стылявой блізкасці?

Гэта, відаць, немагчыма. Агульнае павінна быць на ўзроўні асэнсавання ўзятай праблемы. І папулярнасцю мовы не варта грэбаваць, бо не толькі ж «вузкія» спецыялісты — адрасаты мастацтвазнаўчых прац! Пра гэта наўрад ці клапаціліся некаторыя аўтары другога выпуска. У прыватнасці, Т. Дубкова ў сваіх назіраннях аб тэндэнцыях фарміравання ў беларускай музыцы жанру

тэматычнай сімфоніі. У артыкуле У. Конана, на мой погляд, экскурсе ў гісторыю беларускай эстэтыкі пераважае над тым, што больш арганічна для зборніка, — над раскрыццём узаемасувязі эстэтыкі з навукай аб мастацтве, крытыкай, усёй сучаснай мастацкай культурай. Дарэчы: варта ўжо нашым эстэтыкам, звяртаючыся да мастацтвазнаўчых навук, не забываць і пра кіназнаўства. За апошнія 15-20 гадоў імі штосьці зроблена па асэнсаванні гісторыі і сучаснага стану беларускага кінамастацтва, а галоўнае — з'явілася галіна навукі, якой у даваенны час у рэспубліцы, можна сказаць, не было.

Амаль з усімі аўтарамі зборніка можна ў чымсьці не пагадзіцца. Гэта натуральна для крытыкі і мастацтвазнаўства. Пры ўмове, калі выказваецца свой, арыгінальны погляд.

Зборніку, пра які ідзе гаворка, нестасе палемічнасці, праблемнасці. У гэтым сэнсе вылучаецца, бадай, толькі артыкул М. Савіцкага, дзе выказваюцца канкрэтныя меркаванні і прапановы па многіх пытаннях мастацкай практыкі. Калі аналізуецца жывы творчы працэс, не можа быць усё канчаткова вымерана і сфармулявана; важна, каб правільна вызначыўся галоўны накірунак руху мастацтва.

Вельмі хацелася б спадзявацца, што выдавецтва «Мастацкая літаратура» прадоўжыць выданне зборніка «Мастак і сучаснасць», падрыхтуе новы яго выпуск на больш высокім тэарэтычным узроўні. Пры гэтым важна, каб у абмеркаванні стану і праблем мастацтва актыўна ўключаліся як крытыкі і мастацтвазнаўцы, так і самі стваральнікі твораў, практыкі.

Як час адгукаецца ў творчых задумах і здзяйсненнях. Якія думкі хвалілі стваральнікаў спектакляў і ў якіх мастацкіх вобразы яны ўвасобіліся. Песа і падыход да яе розных рэжысёраў, акцёраў. Творчыя здабыткі майстроў і іх значэнне для развіцця мастацкай культуры. Гэтыя і іншыя бакі ўзаемаадносін сцэнічнага мастацтва з грамадствам знайшлі асэнсаванне ў рэцэнзіях, артыкулах, творчых партрэтах мастацтвазнаўца Анатоля Сабалеўскага. У назве яго зборніка «Жыццё тэатра» (выдавецтва «Мастацкая літаратура») выказаны намер аўтара прапанаваць чытачу публікацыі, па ас якіх не звернуць толькі да дзён мінулых. Як нарадзіліся многія сцэнічныя творы і якія яны пакідалі след — тут учарашні вопыт пераклікаецца з сённяшнім, даючы мастакам перспектыўнае бачанне працэсу.

Бальш, няма патрэбы зараз пераглядаць ацэнкі крытыкам канкрэтных твораў ці пэўных мастацкіх з'яў. Не прэтэндуючы на гэта, адзначу, што адны рэцэнзіі і артыкулы я чытала з цікавасцю, а другія — так, перагортвала. Відаць, такое непазбежна, калі кніга складаецца з публікацыі розных год пра розныя тэатры. І некаторыя з іх партрэты ў зборніку больш як штрых да партрэта крытыка, чым абумоўлены атуальнасцю закранутых у кнізе праблем. А. Сабалеўскі як рэцэнзент умее дакладна перадаць вопіскі спектакля, атмасферу, якая панавала на сцэне і ў глядзельнай зале. Для тэатральнай крытыкі, прадмет аналізу якой не зафіксаваны на кніжных старонках ці на кінастужцы, такое наглядна зракавае апісанне вельмі важна. Праходзіць час і аб сцэнічных творах мы можам меркаваць толькі па афішах, эскізах, фатаграфіях, а болей — па рэцэнзіях. Такіх сцэнічных партрэтаў у зборніку «Тэатр і жыццё» нямае. А найбольш змястоўныя ў ім, на маю думку, — творчыя партрэты. Яны аб'яднаны назвай «Высокія імгненні». І сапраўды, імгненні, перажытыя мастацтвазнаўцам ад сустрэч з выдатнымі майстрамі сцэны (Б. В. Платонавым, Г. П. Глебавым, І. Ф. Ждановіч, К. М. Саннікавым і інш.), выклікаюць пачуццё задавальнення. Адзінства асобы і творцы — тое адметнае, што характарызуе герояў творчых партрэтаў, створаных улюбёным у сваіх герояў крытыкам.

Закрываючы свае нататкі аб вартых увагі сёлетніх кнігах пра мастацтва, хацелася б падкрэсліць наступнае. Было б вельмі карысна і для аўтараў крытычных і навуковых прац, і для аўтараў фільмаў, спектакляў, музычных і жывапісных твораў, каб кожнае больш-менш значнае мастацтвазнаўчае выданне абмяркоўвалася ў творчых саюзях, — тады больш дакладна можна было б вызначыць эфектыўнасць нашых даследаванняў розных бакоў мастацкага працэсу.

Ефрасіня БОНДАРАВА,
доктар філалагічных навук.

Куды скіравана музыка...

даецца ў нас у рэспубліцы кіназнаўчых кніг, але за апошні час штогод з'яўляецца што-небудзь новае.

Сёлета першай такой навіной стала кніга кіназнаўца Анатоля Красінскага «Кінадакумент і вобраз часу» (выдавецтва «Навука і тэхніка»). Гэта, па сутнасці, першае грунтоўнае даследаванне традыцый і новых тэндэнцый беларускай кінахронікі і дакументальнага кіно. Дагэтуль былі артыкулы, раздзелы ў кнігах, ёсць і невялікая кніга С. Міхайлавай аб кінастужках сацыялагічнага характару. Аўтар жа гэтай працы знайшоў свой і вельмі важны ракурс вывучэння патэнцыялу экраннага летанісу.

Мне вядомы быў змест кнігі яшчэ да выхаду яе (на тытульным лісце пазначана мае прозвішча як рэдактара). І тады і зараз у мяне не было поўнай згоды з аўтарам па некаторых пытаннях. Але я лічу правільным, навукова абгрунтаваным асноўны накірунак і пафас даследавання. Публіцыстычная форма размовы з кінадакументалістамі і чытачамі — доказ таго, што А. Красінскі не бяспасна каментатар фактаў-вынікаў дзейнасці беларускіх журналістаў і публіцыстаў экранна. Ён уключае кінахроніку і дакументальнае кіно ў дынаміку часу і вызначае абумоўленыя ім змены ў прынцыпах і сродках адлюстравання рэчаіснасці. Беларуская экранная дакументалістыка разглядаецца не ізалявана ад асноўных тэндэнцый усёй савецкай кінапубліцыстыкі, што пашырае і паглыбляе змест невялікай па аб'ёме кнігі (7 друкаваных аркушаў). Праўда, адчуваецца, што работа кампанавалася ў значнай частцы з артыкулаў і аглядаў, якія былі напісаны А. Красінскім раней (для друку, выступленняў на творчых пленумах). Таму асноўная гаворка ідзе аб фільмах мінулых гадоў. Даследчык мае падставу канстатаваць, што з гадамі мала што змянілася ў самых прынцыпах мастацка-публіцыстычнага асэнсавання фактаў і дакументаў (сапраўды, беларускія кінадакументалісты не вельмі падатлівы на смелыя пошукі, часта трымаюцца зведаных шляхоў). І ўсё ж было б карысна ўключыць у аналіз большую колькасць новых кінастужак аб'яднання «Летаніс».

Вызначым вузлавыя моманты і актуальныя праблемы, узятыя і абгрунтаваныя аўтарам кнігі «Кінадакумент і вобраз часу». Новае па змесце і сваёй ідэянай накіраванасці савецкае рэвалюцыйнае кіно пачыналася з кінахронікі. Таму заканамерна, што вызначэнне найбольш плённых здабыткаў савецкай кінадакументалістыкі даследчык пачынае раздзелам «Дзякуй табе, кінахроніка!» Да яго арганічна далучаецца другі раздзел — «Кінаперыёдыка спазняецца». Тут якраз і ставіцца надзённая і пакуль што нявырашаная праблема. Сёння апошнія навіны раней за кінаэкран дастаўляе нам тэлебачанне. Тады што ж застаецца для кінахронікараў? Ствараць толькі летаніс для архіваў і гісторыка-публіцыстычных фільмаў? Не, з гэтым баявы атрад журналістаў з кінакамерай пагадзіцца не можа. Аналізуючы некалькі выпускаў кіначасопіса «Савецкая Беларусь» (пераважна 1973 года), А. Красінскі даводзіць: яны мала што дадаюць да таго, што мы ўжо ведалі з газет і часопісаў, бачылі на тэлеэкране. Мастацтва кіно развівалася, шукала, абнаўляла прынцыпы і выяўленчыя сродкі, а кінахроніка «апрацоўвала

ма, няпроста ствараць такога характару кіначасопісы, але час ад часу яны здымаюць змястоўныя і цікавыя кінасюжэты. Але часцей кіначасопісы складаюцца з сюжэтаў невыразных. Хочацца верыць, што да развагі і прапановы заікаўленага даследчыка прыслухоўвацца тыя, каму даверана ствараць кіналетаніс эпохі ў найбольш прыкметных фактах і імгненнях.

Асноўны тэзіс кнігі — ствараць экранны вобраз імклівага часу — паглыбляецца, развіваецца ў наступных раздзелах. Яны закранаюць розныя бакі дзейнасці беларускіх дакументалістаў на фоне здабыткаў, якія вызначылі вялікую грамадскую ролю савецкай кінапубліцыстыкі. Грунтуючыся на вопыце Дзмія Вертава і іншых кінамайстроў, даследчык напамінае аб неабходнасці знаходзіць і вобразна адлюстроўваць драматычную фактаў, без чаго нельга перадаць хаду часу, сэнс пераўтварэння жыцця. Не знеішы прыкметы, а глыбінны сувязі пэўнай павіны быць прадметам асэнсавання і адлюстравання, калі справа ідзе аб фільме як з'яве грамадскай і мастацкай. Гэтая думка набывае канкрэтнасць і нагляднасць пры аналізе А. Красінскім дакументальных кінастужак аб гераізме беларускага народа ў барацьбе за Савецкую Радзіму («Цытадэль славы», «Я, крэпасць, вяду бой!», «Брэсцкая крэпасць»), кінаарысаў «Штрыхі да партрэта», «А зязюля кукавала», «Арліная крыніца» і інш. Разам з тым нямае выпушчана на экраны стужак павярхоўных, ілюстрацыйных, дзе за фактамі не бачна пранікнення ў іх глыбінны сэнс, а значыць няма і вобразу адлюстраванага часу. Калі б такая практыка адшлі ў нябыт, можна было б парадавацца рашучым пераменам у творчасці кінадакументалістаў. На жаль, для такіх вывадаў няма досыць грунтоўных падстаў. Тут аўтар кнігі мог бы назваць і «навейшыя» прыклады са «старымі агрэхамі».

Не толькі ў мастацкім, але і ў дакументальным кіно галоўная праблема — як паказаць чалавека, каб перадаць яго справы, вызначальныя рысы партрэта. На гэтым накірунку развіцця беларускай кінадакументалістыкі А. Красінскі адзначае «прыкметныя зрухі». З вывадам такім можна пагадзіцца, бо ёсць яму рэальныя доказы. Даследчык пераканаўча абгрунтоўвае свае назіранні, хаця зноў на прыкладах даволі даўняга часу. Не буду затрымліваць увагу чытача на новых тут разыходжаных з аўтарам. Больш важна падкрэсліць яго мэтанакіраванае імкненне падтрымліваць кожны плённы пошук на шляху стварэння фільмаў праблемных, аналітычных, востра публіцыстычных. А такіх не нараджаюцца без валодання ўсім арсеналам вызначаных сродкаў кінапубліцыстыкі. Глыбокае пранікненне ў сэнс факта, сутнасць чалавека, арыгінальнасць мыслення, вобразнасць адлюстравання — вось рэальны шлях выхаду экраннай публіцыстыкі на ўзровень мастацтва. Галоўны вывад, які вынікае з кнігі «Кінадакумент і вобраз часу», даведзены да чытача логічнай аналізі і разважанняў. Гэта дае падставу далучыць сціплую па фарміраванні і аб'ёме кнігу Анатоля Красінскага да сур'ёзных навуковых даследаванняў.

У іншых ракурсах разглядаецца беларускае кіно ў такім своеасаблівым выданні, як зборнік артыкулаў «Мастак і

АБМЯРКОЎВАЕМ ТВОРЫ, ВЫЛУЧАННЯ НА АТРЫМАННЕ ДЗЯРЖАЎНЫХ ПРЭМІЙ БССР

ВЕРНАСЦЬ ЖЫЦЦЮ

Даведаўшыся, што кніга паэзіі Генадзя Бураўкіна «Варта вернасці» вылучана на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР, я неяк міжвольна задумаўся над яе назвай. І зразумеў, што «варта вернасці» для аўтара — гэта і ёсць сімвал яго паэзіі. Вернасць бацькаўшчыне, ідэалам камунізму, вернасць нашаму трыумфаванню часу, сцягу нашаму вернасць...

Для Г. Бураўкіна гэта не гучныя словы, а ўсё сэнс ягонага жыцця — жыцця паэта, чалавека, грамадзяніна, камуніста. Жыццё гэтае, напоўненае важкім сацыяльным сэнсам, прыклад таго, як трэба сумленна і шчодро засяваць сваю літаратурную ніву, як ставіцца да часу і людзей.

«Варта вернасці» — заканамерны працяг папярэдніх кніг паэта. «З любоўю і нянавісцю зямлю», «Дыханне», «Жніво», «Выток» — гэта, па сутнасці, не паасобныя паэтычныя зборнікі, няхай самі па сабе і значныя, варты ўвагі сучасніка, а менавіта тая трывалая цаглінка, якая, разам узятая, ствараюць моцны падмурак будынка, назва якому паэзія Г. Бураўкіна.

Сапраўды, вершы гэтага паэта ніколі не збытаеш з твораў іншых аўтараў. Мускулістыя, напружаныя, страсна публіцыстычныя, яны ў той жа час шчырыя, светлыя, лірычныя. Бо піша іх чалавек, які вельмі любіць людзей, бо выказвае думкі свае паэт, для якога змаганне з няшчырасцю, хіцванасцю і абывакавасцю з'яўляецца маральным прынцыпам.

Своеасабліва бунтарнасць паэзіі Г. Бураўкіна — гэта яго жыццёвая пазіцыя, адносіны да рэчаіснасці. А яшчэ гэта—

тая адкрытая грамадзянскасць, што не дазваляе ніколі, нідзе, ні пры якіх абставінах пасаваць перад жыццёвымі цяжкасцямі, ісці на кампраміс з уласным сумленнем:

Я не люблю людзей, якія
Не маюць ворагаў зусім
І носяць кулакі цяжкія
Не паспытаныя нікім.

Мая гарачнасць маладая
Дурушша не даруе ім.
Без шнадавання пакідаю
Я гэтых ворагам сваім.

І, вядома ж, з'ява не толькі ў беларускай, але і ва ўсёй сучаснай савецкай паэзіі, — паэма «Ленін думае пра Беларусь». Пра Леніна, партыю, рэвалюцыю напісана ня мала, аднак, як здаецца мне, яшчэ мала хто здолеў сказаць так шчыра, пранікнёна і, безумоўна, з такой адданасцю, патрабавальнасцю да кожнага слова, як гэта зрабіў Г. Бураўкін. Паэма атрымалася цэласная, у ёй вельмі выразна гучаць інтэрнацыянальныя матывы, бачацца асновы дружбы савецкіх народаў, той дружбы, аб якой марыў Уладзімір Ільіч Ленін.

«Ленін думае пра Беларусь»... Ленін і час, рэвалюцыя і сённяшні дзень, справы партыі і вернасць заветам Леніна і яго саратнікаў — усё гэта ёсць у творы. Няхай не заўсёды выказваецца, але падтэкстава ўсё час гучыць адна важная думка — Ленін у кожным нашым дні, у кожнай нашай справе, у кожнай мары нашай...

Няхай радкі гэтыя будуць пажаданнем таго, каб аўтар кнігі «Варта вернасці» атрымаў Дзяржаўную прэмію БССР.

Леанід ГАЛУБОВІЧ,
электрамашыніст.
Клецкі раён.

ТАЛЕНТ МАСТАКА І ПЕДАГОГА

Больш як дваццаць кніжак падарыла юным чытачам Эдзі Агняцвет, паэтэса яркай індывідуальнасці, якая шчодро аддае свой талент мастака і педагога дзецям. Дзве з іх, напісаныя ў апошні час — «Мы сур'езныя, мы вясёлыя» і «Доктар Смех», — вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР.

У гэтых зборніках выявіліся рысы, характэрныя для ўсёй творчасці паэтэсы: аптымізм, пранікнёная лірычнасць, злітая з узнёслай публіцыстычнасцю. Э. Агняцвет імкнецца не проста даць дзецям пэўную інфармацыю, а дамагчыся, каб яны задумаліся над жыццём, больш патрабавальна аднесліся да сябе, усвядомілі, як важна з ранніх гадоў рыхтаваць сябе да вялікіх спраў.

Паэтэса звяртаецца да тэмы Леніна і рэвалюцыі («Ен думаў пра цябе», «Камсамольская песня»), пераемнасці пакаленняў («Васілёк на варце»). Выхаванню патрыятызму садзейнічаюць вершы пра паходзе юных следопытаў па месцах баявой славы («Маладыя следопыты»), пра рамантыку піянерскіх будняў («Пад гукі барабана»), урачыстасць рэвалюцыйных свят («Пяць зорак»). Пра ўсё гэта паэтэса піша эмацыянальна, з асабістай зацікаўленасцю і захапленнем. Яна добра ведае, што патрыятызм пачынаецца з любові да родных мясцін, да прыроды, да маці.

А як хораша перадае Э. Аг-

няцвет пачуцці дзяўчынкі ў вершы «Маме!»

Калі б магла вясёлку з неба зняць,
Я падарыла б маме.
Каб з хмараў я магла дыван саткаць,
Я падарыла б маме!

Пралескі ўсіх лясоў,
І стужкі рэк
Я падарыла б маме.
І ласку і цяпло на доўгі век
Я падарыла б маме!

Э. Агняцвет імкнецца пашыраць кругагляд дзяцей, яна вядзе іх па прасторах Савецкай Айчыны, расказвае пра братнія рэспублікі. Інтэрнацыянальная тэма, як надзвычай актуальная, займае ў зборніку «Мы сур'езныя, мы вясёлыя» важнае месца, бо сапраўдны патрыёт абавязкова павінен быць інтэрнацыяналістам. Так, у вершах «Узбекскі госць», «Край сяброў маіх», «Вось які каменчык» выяўляецца веданне паэтэсай прыроды, звычайна і жыцця братніх народаў, сардэчная сімпатыя да іх.

Арыгінальнай задумай вызначаецца верш «Пятро з Украіны, Пятрусь з Беларусі». Праз разгортку дыялог двух хлопчукоў, кожны з якіх расказвае, чым слаўная яго рэспубліка, дзеці даведваюцца пра Данбас і Кахоўскую ГЭС, пра Наваполацк і Салігорск, нязмушана сцвярджаецца думка аб непарушным адзінстве народаў Савецкага Саюза.

Праблема працоўнага выхавання заўсёды хвалявала Э. Агняцвет. Дастаткова прыгадаць такія яе вершы, як «Хто пачынае дзень?», «Цаглі-

ка» і інш. З твораў, што ўвайшлі ў зборнік «Мы сур'езныя, мы вясёлыя», асаблівай увагі заслугоўвае верш «Алень», які абуджае фантазію дзяцей, адкрывае ім свет прыгажосці, выклікае ў юных чытачоў жаданне паспрабаваць свае творчыя здольнасці, умацоўвае веру ў магчымасці чалавека.

Гумарыстычным вершам адведзены асобны раздзел у кнізе «Мы сур'езныя, мы вясёлыя», з іх поўнасцю складаецца кніга з трапнай назвай «Доктар Смех». У першым ужо вершы гэтай кнігі паэтэса паказвае сілу смеху, што вылучыў хлопчыка, якому не дапамагалі ніякія лекі:

З'еў я ленаў цэлы мех —
Пахудзеў аж напалову,
А зрабіў мяне здаровым
Добры дзядзька —

доктар Смех!

Але смех — лякарства не толькі ад хвароб, а і ад хібаў у характары, паводзінах чалавека. З чуласцю педагога лечыць Э. Агняцвет дзяцей ад ляноты, недэцыплінаванасці, сквапнасці і г. д.

Праўдзівымі, зрокава выразнымі атрымаліся вобразы і вельмі «ветлівага» Мікіты, і абібока, гультая Саўкі, і забіякі Рыгора-баксёра, і сквапнага Цішкі, і тых хлопцаў, якія на канцэрце «пад музыку з ахвотай смакталі ледзяныя».

Паэтэса бездакорна валодае словам, умее знайсці для яго тое месца, дзе яно, як кажуць, заспявае:

— Снажы, Параска,
Калі ласка,
Кіну ты чытала казку?
Параска думае: «Ой, ой,
Я ж не чытала ні адной!»
Хтось шэпча ў класе:
— Курка раба...

Параска кажа:
— Мурка-жаба...

Кнігі «Мы сур'езныя, мы вясёлыя» і «Доктар Смех» напісаны таленавіта, з вялікай любоўю да дзяцей, з адчуваннем патрабаванняў часу, з усведамленнем адказнасці дзіцячага пісьменніка, выхавацеля моладзі.

Маргарыта ЯФІМАВА.

Складаны і цяжкі, але разам з тым багаты творчымі набыткамі і дасягненнямі шлях прайшла беларуская літаратура. Ня вытокаў яе стаялі Ф. Скарына і С. Полацкі, С. Будны і В. Цяпінскі. Нельга ўявіць гісторыю яе развіцця без глыбока прагрэсіўнай, гуманістычнай па сваім змесце творчасці Багушэвіча і Цёткі, Каліноўскага і Багдановіча. Спадчына класікаў нацыянальнай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа сёння стала набыткам усёй сусветнай культуры і з кожным днём займае ў ёй усё больш прыкметнае месца. Асабліва ярка і пераканаўча адчуваецца гэта напярэдадні святкавання іх юбілеяў — 100-годдзя з дня нараджэння, — якія па рашэнні ЮНЕСКА будуць шырока адзначацца ва ўсім свеце.

Высокая ацэнка гістарычных заслуг Купалы і Коласа, цікавасць да беларускай літаратуры, якую мы назіраем у многіх краінах свету, напэўна нас зразумелым пачуццём гонару. Але адначасова ўнікае і адчуванне таго, што аб культурных дасягненнях нашага народа свет ведае недастаткова поўна. У сваю чаргу, многія з выдатных твораў замежнай класікі не ўвайшлі пакуль і ў скарбніцу духоўнага багацця белару-

скага чытача, не перакладзены на мову Купалы і Коласа. І таму сёння такой адчувальнай і відавочнай стала неабходнасць ўсебаковага пашырэння культурных сувязей нашага народа з іншымі народамі, а для гэтага патрэбна больш грунтоўнае даследаванне гісторыі айчынай культуры, мастацтва і літаратуры.

Гэтым запатрабаваннем менавіта і служыць калектыўная праца вучоных Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР «История белорусской дооктябрьской литературы» і «История белорусской советской литературы». Больш як дваццаць аўтараў прымалі самы чыны ўдзел у падрыхтоўцы да выдання надзвычай надзённай, складанай і неабходнай працы на рускай мове. Са з'яўленнем яе не толькі значна ўзбагацілася беларускае літаратурнае аўстава, але і ўся савецкая навука аб літаратуры адной з рэспублік Савецкага Саюза. Гэтае даследаванне пацвердзіла высокі прафесійны і ідэйны ўзровень літаратуразнаўства Беларусі, стала фактам шырокага грамадскага значэння, той заўважай калектыўнай думкі, якая дазваляе гаварыць аб яе сапраўднай сталасці.

З пазіцыі марксісцка-ленінскай метадалогіі ў гісторыі асветляецца біяграфія нацыянальнай літаратуры на ўсіх гістарычных этапах, раскрываюцца заканамернасці ўзнікнення і развіцця пэўных ідэйна-мастацкіх напрамкаў, стыляў, прасочваюцца сувязі і ўзаемадзеянне беларускай літаратуры з літаратурамі суседніх народаў.

У сваіх кампазіцыйных і жанравас-структурных адносінах дадзеная праца ўяўляе сабою сіхроннае даследаванне шляхоў развіцця беларускай літаратуры ў форме спецыфічных нарысаў, у якіх эфектыўна яднаюцца прыніцыпы навуковага літаратуразнаўства і апэратыўнай палемічнай крытыкі. Шырокая панарама развіцця гісторыі беларускай літаратуры дасягаецца за кошт арганічнага адзінства аглядных і партрэтна-манаграфічных раздзелаў. Першыя ў адпаведнасці з навуковай перыядызацыяй, прынятай аўтарамі, уяўляюць сабой гісторыка-літаратурныя агляды пэўнага этапу з яго выдчымымі тэндэнцыямі і заканамернасцямі, другія — грунтоўны аналіз творчасці выдчымых прадстаўнікоў літаратуры.

Асаблівае месца даследчыкі адводзяць пісьменніцкаму і грамадзянскаму подзвігу класікаў нацыянальнай літаратуры. Не выпадкова, што XIX і пачатак XX стагоддзя прадстаўлены, у першую чаргу, творчасцю такіх карыфееў роднай літаратуры, як Францішак Багушэвіч, Вікенцій Дунін-Марцінкевіч, Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч і Максім Гарэцкі. М. Грынчык, В. Жураўлёў, М. Мушынін, Ю. Пшыркоў і М. Ярош вядуць сур'езную размову аб значэнні творчай спадчыны класікаў для ўсёй літаратуры, даследуючы ідэйны і эстэтычны вартасці іх паэзіі, драматы і публіцыстыкі з вышыні вопыту сучаснага літаратуразнаўства.

Пэўнай навацыяй з'яўляецца і тая акалічнасць, што поруч з разглядам творчасці класікаў шырока асветляецца дзейнасць аўтараў, якія, воляю лёсу, пакінулі колькасна невялікі, сціплы, але надзвычай яскравы ў ідэйна-эстэтычных адносінах набытак. Прыклад — творчасць Паўлюка Багрыма, аўтара славутага і, на жаль, адзінага вядомага нам верша «Зайграй, зайграй, хлопча малы». Такія паэты, як П. Баграм, акумулявалі галоўны пафас эпохі — нянавісць да прыгонніцка-

га ладу, да здзеку з працоўнага чалавека. Іх творчасць паслужыла перадушым для ўзнікнення ў будучым маштабных мастацкіх з'яў новай генерацыі.

Больш глыбока, у параўнанні з ранейшымі выданнямі па гісторыі беларускай дакастрычніцкай літаратуры, даследуецца ўклад у нацыянальную культуру і літаратуру шматлікіх фалькларыстаў, этнографіаў, нястомных збіральных скарбаў народнай мудрасці і песеннага багацця. Нездарма ж і сярод пісьменнікаў жыло захапленне народнай творчасцю. Аб гэтым сведчаць, у прыватнасці, працы Чачота, Баршчэўскага, Рыпінскага. Мае рацыю А. Мальдзіс, сцвярджаючы, што іх «фальклорна-этнографічныя зборнікі ў пэўнай ступені замянялі чытачам таго часу прафесійнае мастацкае слова, садзейнічалі развіццю новай беларускай літаратуры».

Значнае месца ў артыкуле «Станаўленне новай беларускай літаратуры» займае праблема ўзнікнення і развіцця ў другой палавіне XIX ст. нацыянальнай публіцыстыкі, звязанай, галоўным чынам, з выданнем першай у гісторыі беларускага народа газеты на роднай мове «Мужыцкая праўда». Даследуючы сацыяльна-палітычны, ідэйны напрамак гэтай трыбуны працоўных мас, усебакова раскрываючы ролю і месца ў тагачаснай сітуацыі аднаго з лідэраў паўстання 1863 года Кастуся Каліноўскага, А. Мальдзіс паказвае шматграннасць і значэнне дзейнасці гэтага выдатнага сына Беларусі.

Надзвычай няпроста нават зрабіць пералік усіх імён, якім «История белорусской дооктябрьской литературы» адводзіць шмат зацікаўленай увагі. У. Сыракомля, А. Вяртыга-Дарэўскі, Я. Карскі, Я. Лучына, А. Гурыновіч... Колькі слаўных старонак звязана ў гісторыі нашага народа з гэтымі і многімі іншымі пісьменнікамі, вучонымі, паэтамі, перакладчыкамі — вестунамі светлых ідэй роўнасці паміж людзьмі і народамі, шчырымі прапагандыстамі мастацкіх каштоўнасцей сваёй Радзімы.

САМАЕ ЖАДАНАЕ ДЛЯ спевака—спяваць. Спяваць прыгожа, выразна, адчуваючы вакальную свабоду. І нездарма ўзнікла ў нас прафесійная прымаўка: «зручна» — «нязручна», «вакальна» — «невакальна» напісана кампазітарам, скажам, тая ці іншая арыя.

адну з нядаўніх арыгінальных пастацовак Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР. Паслухаўшы «Сівую легенду», была ўзрушана. Захапіў спектакль. Захапілі яго героі з іх вялікімі палымымі пачуццямі, з іх драматычнымі шчырымі перажываннямі за лёс Беларусі, яе народа. Паланіла

вакоў. Вакальная мова выразная, трапная, спявак — спявае, захоплены шырынёй мелодызму, вакальнай свабодай. Адчуванне, калі можна так сказаць, беларускай музычнай мовы. Яна і не архаічная — сучасная, а такая простая, зручная для спевака. Разам з тым, вымагае сапраўднай школы прафесійнага майстэрства.

Спектакль уражае цалкам. На чым спыніць увагу? Азначыць хочацца і разгорнутыя масавыя сцэны, і класічна-стройныя дуэты Ірыны і Рамана, Рамана і Любкі. І поўны драматызму прыход Любкі да Ірыны ў турму. І фінал — пакаранне: ніякага натуралізму, ніякай штучнасці і — як пераканаўча, узрушальна! Рэжысура С. Штэйна цікавая не толькі ў агульным абліччы спектакля, але і ў дэталях мізансцэн, у рабоце з акцёрамі. Выканаўца ролі Ірыны І. Шыкунова заслужоўвае асаблівы гонар. Яе прафесійнае станаўленне адбывалася, як кажуць, на маіх вачах. Вобраз, створаны ёю ў «Сівой легендзе», — новы поспех ужо сталай спявачкі-актрысы. Выдатна валодае вакалам, нюансіроўкай; у яе чароўнае п'яна; яе геранія праўдзівая і абаяльная.

Спектакль цікава аформлены мастаком Ю. Турам. Прывабляюць касцюмы — таксама значны штрых ва ўражанні ад оперы.

Вялікая ўдача кампазітара, творчае натхненне сцэнографа, рэжысёра, акцёраў — не было б гэтага адчування мастацкай паўнаты, калі б не выдатная работа дырыжора У. Машэнскага.

Можна толькі парадавацца за наш тэатр. У рэпертуары — сучасная опера, і яна зручная для спевакоў, добра ўспрымаецца залай.

Доўгіх гадоў сцэнічнага жыцця гэтаму спектаклю! Ён здатны ўпрыгожваць афішу беларускай оперы.

Тамара НІЖНИКАВА,
народная артыстка СССР.

ДОМ, У ЯКІМ МЫ ЖЫВЁМ

У народзе гавораць: «Дрэнна хадзіць у госці, не маючы свайго дома, лшчэ горш — запрашаць гасцей не ў свой дом».

Часта прыгадаліся гэтыя словы — і не аднаму мне! — на працягу васьмі гадоў, калі тэатр паставілі на рэканструкцыю, а нас з усімі дапаможнымі чэжамі выселілі ў маленькі, непрыстасаваны для тэатра будынак.

«Прывязка» сцэнаграфіі да маленькай, неабсталяванай сцэны рабілася не на карысць таго ці іншага спектакля. Аб вялікіх, сур'ёзных гастролях не магло ісці і гаворкі. Усё гэта ўносіла пэўную нервоўнасць, часта мянялася кіраўніцтва тэатра, але істотных змен не было.

І вось ужо два гады мы абываем новы тэатральны будынак, на думку шматлікіх глядачоў, гасцей з іншых рэспублік нашай краіны і замежных турыстаў, стаў выдатнай з'явай не толькі ў жыцці Бабруйска і Магілёўскай вобласці, але і ўсёй нашай рэспублікі. І нездарма аўтары інтэр'ераў — архітэктары В. Крамарэнна, В. Папоў, М. Пірагоў, мастакі В. Ананьёў і М. Макашвілі, будаўнікі Э. Контыш і А. Баразна вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР у галіне архітэктуры.

Я невялікі знаўца архітэктурнай спецыфікі і тым больш — архітэктурна-мастацкага афармлення, таму ў маю задачу не ўваходзіць даваць ацэнку рэканструюванаму будынку, вырашэнню глаўноў тэмы інтэр'ераў. Пластыка інтэр'ераў з выкарыстаннем трох асноўных матэрыялаў — каменя, дрэва і мастацкага шкла — выявілася ў лананічнасці, строгасці і непаўторнай урачыстасці. Арыгінальнае асвятленне інтэр'ераў настрайвае глядача на той эмацыянальны тон, які садзейнічае ўнутранаму пераходу ад

урачыста-святочнага стану да дзеяння на сцэне.

Сёння мне хацелася б пагаварыць пра іншае. Пра тое, як прасторныя, утульныя грымёрныя з душавымі, закулісныя бунфет з гарачай ежай, дзве рэпетыцыйныя залы, аграмадны мастацкі цэх, падсобныя памішкі, ствараюць у калектыве добра-зачылівы, здаровы мікраклімат. Знікла не толькі праблема кадраў, карэнным чынам змяніўся рэпертуар. На сцэне часцей стала з'яўляцца маштабныя спектаклі: «Героіна Буэнас-Айрэса» А. Драгуна, «Мы, што ніжэй падпісаліся» А. Гельмана, «Ваяжак» З. Станку, «Залаты медаль» І. Шамякіна.

Змянілася і геаграфія гастролей. У наш горад з задавальненнем (пачуўшы пра чудовы будынак) едуць гасцалёры з вялікіх гарадоў Украіны і Расійскай Федэрацыі. Бабруйск адрозна стаў тэатральным горадам. Калі два-тры гады назад мы рэдка выязджалі за межы рэспублікі, дык толькі за апошнія два гады пасляхова правялі летнія гастролі ў Тальяці, Калінінградзе, Арле, Драгобычы, Львове.

Першымі гасцямі ў новым будынку тэатра былі, вядома, аўтары рэканструкцыі і будаўнікі.

Мы ганарымся сваім тэатрам, сваім домам, у якім жывём сапраўдным творчым жыццём. І наша задача, наша вышэйшая мэта: каб глядзец, пакідаючы наш дом, былі ўсхваляваны не толькі характаром інтэр'ераў, але і — самае галоўнае — уражаны ўбачаным, пачутым на сцэне! Для гэтага ў калектыве ёсць усё.

М. МАНОХІН,
дырэктар Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі імя В. І. Дуніна-Марцінкевіча.

НЕЛЬГА НЕ ЗАХАПІЦЦА

Я разумею сучасны стыль кампазітарскага пісьма, пошукі свежай музычнай мовы, якая часам набліжаецца да меладэкламацы. А бывае, аўтар музыкі ставіць перад выканаўцам такія ўскладненыя задачы, што спявак толькі і заклапочаны, каб трапіць на тую ці іншую ноту, чыста ўзяць той ці іншы інтэрвал.

У сцэнічным увасабленні некаторых беларускіх твораў, з якімі звязаны пэўныя этапы развіцця нашай нацыянальнай оперы, давалося прымаць удзел і мне. Я спявала ў «Алесі» Я. Цікоцкага (Марфачка), «Надзежде Дуравай» А. Багатырова (Юленька), у «Марыніцы» Р. Пукста, у «Калючай ружы» Ю. Семанікі (Ірына). І сёння, напэўна, магу выказаць свае прафесійныя меркаванні пра

музыка, мастацкае афармленне, рэжысура, акцёрскія работы.

Кампазітар Д. Смольскі ўвасобіў вобразы Беларусі ў многіх сваіх інструментальных творах, раскрыў у музыцы многія старонкі беларускай літаратуры (удастоеная прэміі ЛКСМБ араторыя «Мая Радзіма» на вершы беларускіх паэтаў і народных тэкстаў, кантата «Пра Нёман», вакальна-сімфанічныя пазмы, песні і рамансы на вершы Е. Лось, А. Астрэйкі, М. Танка, Г. Бураўкіна...). Крыніца першага яго опернага твора таксама беларуская літаратура — апавесць У. Караткевіча, які з'яўляецца і аўтарам лібрэта «Сівой легенды».

Оперны дэбют Д. Смольскага парадаваў перш за ўсё спе-

Сцэна са спектакля «Сівая легенда».

Фота Ул. КРУКА.

Аналізуючы генезіс узнікнення як старажытных літаратурных помнікаў, так і развіццё розных жанраў эпосы, лірыкі і драмы ў беларускай літаратуры пачатку XX ст., даследчыкі В. Барысенка, М. Мушыньскі, Ю. Пішыркоў, В. Чамярыцкі, М. Грынчык, А. Коршунаў, В. Жураўлёў і М. Ярош праводзяць шматлікія паралелі між літаратурай беларускага народа і яго суседзяў: рускіх, паліакаў, украінцаў. Гэта дазваляе не толькі выявіць тыпалагічную роднасць і падобнаства творчых прынцыпаў розных аўтараў, але і спрыяе высвятленню такіх пытанняў, як форма і ступень узаемаўплыву літаратур. характар творчай трансфармацыі пэўных матываў, сюжэтаў, кампазіцыйна-структурных і стылявых вырашэнняў прадстаўнікамі літаратуры братніх народаў.

Упершыню наша літаратуразнаўства на поўны голас загаварыла аб творчай спадчыне Максіма Гарэцкага, дзейнасць якога ўзнаўлялася да гэтага часу найбольш рэльефна такімі крытыкамі, як Д. Бугаёў і М. Стральцоў, але ў акадэмічных выданнях і шматлікіх гісторыях беларускай літаратуры не атрымлівала дагэтуль належнага раскрыцця. Імя Гарэцкага стаіць зараз поруч з імёнамі Купалы, Коласа і Багдановіча.

«Історыя беларускай доктэарыі літаратуры» цалкам адпавядае той характарыстыцы, якая дадзена ў рэдакцыйнай анатацыі: «У рабоце расчаравана працэс развіцця беларускай літаратуры са старажытных часоў да 1917 г., разглядаецца гісторыя асобных жанраў, творчая дзейнасць найбольш відных пісьменнікаў і прадстаўнікоў беларускай культуры... шэраг твораў і літаратурных помнікаў уключаецца ў навуковы зварот упершыню. У кнізе па-новаму асветлены асобныя этапы гісторыі беларускай літаратуры, удакладнена яе перыядызацыя, больш глыбока паказана яе сувязь з гісторыяй, грамадскай думкай і мастацтвам Беларусі свайго часу, а таксама з традыцыямі суседніх народаў».

У рэчышчы канструктыўных ланінінскіх палажэнняў аб літаратуры і мастацтве, вывераных самім ходам гістарычнага развіцця, пацверджаных усёй практыкай

будаўніцтва новага грамадства ў нашай краіне і краінах сацыялістычнай савецкай вядзецца аналіз літаратурных з'яў і ў тэме «Історыя беларускай савецкай літаратуры».

Савецкі перыяд — сапраўдны «залаты век» у гісторыі беларускай літаратуры. Відавочнага росквіту дасягнулі многія жанры прозы, пэзіі і драматургіі, а некаторыя з іх, па сутнасці, упершыню атрымалі сталую прапіску.

Доказныя і аргументаваныя тэзісы паўнакроўнага развіцця літаратуры 20—30-х гадоў прыведзены ў аглядных артыкулах Н. Перкіна і ў артыкулах аб творчасці вядучых пісьменнікаў, аўтары якіх В. Каваленка, І. Чыгрын, А. Лысенка, М. Тычына, Э. Гурэвіч, выкарыстоўваючы шчодры мастацкі і навукова-даследчы матэрыял, шмат у чым па-новаму падыходзяць да ацэнкі многіх твораў, аналізуючы мастацкія з'явы з улікам дасягнутага ўзроўню сучаснай савецкай крытыкі і літаратуразнаўства.

На старонках «Історыі...» робіцца пэўная пераацэнка асобных твораў класікаў, якія ў свой час, «дзякуючы» пультарна-сацыялагічнай крытыцы, мелі аднабаковую, спрошчаную, прадурзятую трактовку. Апраўдана і ўключэнне ў гэты том артыкула У. Калесніка «Літаратура Заходняй Беларусі», у якім размова ідзе аб тых беларускіх пісьменніках, якія часова, разам са сваімі сучаснікамі, былі раз'яднаны з усходнімі братамі. Матывы і рэзананс творчасці аўтараў розных сацыяльных і эстэтычных ідэалаў разглядаюцца менавіта з пазіцыі гістарычнай аб'ектыўнасці і грунтоўнай дасведчанасці аўтара ў абранай тэме.

Асобнымі артыкуламі прадстаўлена літаратура перыяду Вялікай Айчыннай вайны (М. Барсток) і пасляваеннага часу (М. Ярош). Палемічным па сваім запале аказаўся артыкул «Літаратура па-савецкаму часу», у якім М. Ярош, аналізуючы творчасць Коласа і Крапівы, Брыля і Шамякіна, Мележа і Кулакоўскага, Вялюгіна і Макаёнка, Куляшова і Танка, Броўкі і Лынькова, выяўляе іх непаўторную адметнасць і знаходзіць у той жа час тыпалагічна агульныя рысы, абумоўленыя актывізацыяй грамадска-

палітычнага і культурнага жыцця, асаблівасцямі развіцця ўсёй савецкай літаратуры.

Прынцыпова-аб'ектыўная патрабавальнасць аўтараў «Історыі...» сведчыць, па-першае, аб тым, што наша літаратуразнаўства і крытыка ўсведамляюць сваю асабістую адказнасць за тое ўздзеянне, якое аказваюць яны на літаратурны працэс, а, па-другое, гаворыць аб тых высокіх ідэйна-эстэтычных крытэрыях, якімі кіруюцца даследчыкі. Сказанае з поўным правам адносіцца і да аўтараў артыкулаў «Літаратура на сучасным этапе» (проза — П. Дзюбайла, пэзія — М. Арочка, драматургія — М. Ярош). Бачыць і глыбока разумець сучасны літаратурны працэс, сур'ёзна пранікнуць у сутнасць яго з'яў дапамагло крытыкам разуменне «агульнай хадзі часу, чалавечага зместу эпохі, заканамернасцей развіцця грамадства» (І. Мележ).

Лепшыя рамані і апавесці І. Мележа, Я. Брыля, І. Шамякіна, І. Навуменкі, А. Адамовіча, А. Чарнышэвіча, У. Караткевіча 60-х гадоў сведчылі аб глыбокім жаданні іх аўтараў пазнаць мінулае свайго народа, асэнсаваць яго з пазіцыі сучаснасці. Перавагі гістарычнай дыстанцыі далі магчымасць пісьменнікам звярнуцца да розных прыватных момантаў, убачыць у канкрэтных, індывідуальных тыповае, агульнае, за адзінаковым лёсам — лёс народа, нацыі ва ўсёй непаўторнасці.

Зварот сучаснай беларускай літаратуры да нашага мінулага даследчыкі справядліва звязваюць менавіта з жаданнем глыбей разгледзець гісторыю з пазіцыі сучаснасці, пафіласофска асэнсаваць яе ў імя будучыні. Неабходна адзначыць і тое, што шырокая панарама развіцця сучаснай беларускай літаратуры, паказаная аўтарамі «Історыі...», пацвярджае актыўна-містычную думку аб тым, якія вялікія, зайздросныя перспектывы росту і магчымасці мае беларуская літаратура ў асобе таленавітых прадстаўнікоў усёх пакаленняў. Гэтая думка адносіцца і да аўтарскага калектыву дадзенага даследавання. Аналіз творчасці лепшых майстроў мастацкага слова рэспублікі —

К. Крапівы, К. Чорнага, У. Дубоўкі, П. Броўкі, М. Танка, А. Куляшова, П. Панчанкі, І. Мележа, Я. Брыля, В. Выкава, А. Макаёнка робяць не толькі старэйшыя і вопытныя літаратуразнаўцы, але і маладыя вучоныя — С. Лаўшук, В. Вечык, М. Тычына, якія вырашаюць пастаўленыя задачы з высокім прафесійным майстэрствам і арыгінальным, самастойным поглядам на прыроду і псіхалогію творчасці.

Агульная тэндэнцыя, якая сведчыць аб глыбіні літаратуразнаўчага аналізу, даволі пераканаўча выявілася ў аглядным артыкуле М. Мушыньскага «Крытыка і літаратуразнаўства». Заруку далейшага поспеху беларускай савецкай крытыкі М. Мушыньскі бачыць у выразнасці метадалагічных крытэрыяў, у барацьбе «за высокі ідэйна-эстэтычны ўзровень літаратуры, за народнасць, партыйнасць, сацыялістычны гуманізм мастацтва», ва ўменні «слухаць голас эпохі, своечасова выяўляць новыя тэндэнцыі ў літаратуры і падтрымліваць іх развіццё...»

Выданне двухтомнай гісторыі беларускай літаратуры на рускай мове неабходна расцэньваць як значны факт навукі і культуры, тым больш, што за апошнія дзесяцігоддзі руская мова гасцінна расчыніла для беларускай літаратуры акно ў шырокі свет, дала магчымасць нам, беларусам, рэальна ўключыцца ў арбіту сусветнай культуры. Праца, створаная калектывам супрацоўнікаў Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы, якім кіруе прафесар І. Я. Навуменка, адзін з рэдактараў гэтага выдання, уносіць вялікі ўклад у савецкую навуку аб літаратуры.

Несумненна, сам факт, што гэтая акадэмічная, у самым добрым разуменні слова, гісторыя беларускай літаратуры, вылучана на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР, — справядліва высокая ацэнка такой патрэбнай і каштоўнай калектывнай працы.

Валянціна СМЫКОУСКАЯ,
Віктар ЯРАЦ.

Мікола ПРАКАПОВІЧ

НЕАД'ЕМНАЕ

Паэма

Заручыны

Да цудаў свет прывучаны —
Не здзівіць нічым...
Святкуй, душа, заручыны:
З цяпельцам уначы,
З дарогай непрасторанай,
З вясеннім днём,
З той суджанай, каторая
Узмахнула мне крылом.
І за сабой паклікала —
На месцы не ўстаяць —
Маленькая, вялікая,
Адзіная мая.
Вясёлай і засмучанай —
Прыму, не нараку.
Святкуй, душа, заручыны,
Святкуй!

Ранішні маналог

Кожны мае кут адзіны.
Як рукой падаць,
Вось яна, мая радзіма, —
Лес, лугі, вада.

Дзень з нябыту увакрасне
З сэнцам на чале,
Прынясе ад вёскі песню
Бусел на крыле:

«Плыве човен — вады повен»...
З ветрам круглы год
Не маёй, на роднай мове
Шэлпацца чарот.
Бель гарлачыкаў іскрыцца,
І нябёсаў сіль.
Б'юць нябачныя крыніцы
З казачных глыбін.

Найдарожшы сэрцу краю,
Лепшы на зямлі!
Радасць мне твая спявае,
Боль мне твой баліць...

Сваты

Дзядзькі каля плоту паселі,
Жанкі праз дарогу, далей...
Вяселле!

У вёсцы вяселле! —
І свята няма весялей.

З такой урачыстай падзеі
Сусед ужо зранку «гатоў».
Дзяды на вачах маладзёнец,
Бабулі не лічаць гадоў.

З пасажных вымаюцца куфраў
Спадніцы свае, ручнікі...
І звон ад талерак і куфляў
Ляціць аж да самай ракі.

— Ярыно, дабрыдзень!
Паслухай,
Ці ведаеш, хто малады?
— Ды сц'хніце вы, лапатухі!
— Ой, кажучь, што вельмі худы...

— Казалі яшчэ — барадаты!
— Во чэшуць, а каб жа на вас!
Ён, як гэта... той... меліратэр...
— Ну й прычкалі мы час!

Дэ Хлябаў было не дабрацца,
Хіба што зімой, на санях.
Цяпер там дарога, мой браце,
Хоць ты легкавушкай ганяй.

— Што з нашай ракою зрабілі,
Ад рыбы застаўся ўспамін...
— Але буракі ж урадзілі
На торфе — адзін у адзін.

— А чый гэта конь пры паляках
Тапіўся ля Чорных Лоз?
— Ды мой... Ад ваўкоў, з пераляку...
Там сёлета добры ўкос.

— А то, памятаеш, авечкі
Зашыліся, быццам краты...
— Еду-у-ць! —
нясецца ад рэчкі.
Едуць у вёску сваты!

Маналог
Чорных Лоз

Ад добра добра не шукаюць.
Ад мяне не чакалі добра.
Непраходная, векавая,
Мае вочы ўначы гараць.

Ненажэрна гараць і прагна.
(Дух нячысты, а каб ты спрах!)
Я не проста балота — багна,
Для ўсяго наваколля страх.

Абміналі мяне далёка,
Абыходзілі стараной.
Толькі чорт сваім чорным вокам
Пераміргваўся са мной.

Толькі ў месячным срэбным ззянні,
Ледзь прыкметны праз туман,
Нада мною блукалі здані
Тых, што клюнулі на падман.

Я стагоддзі тут панавала, —
Ні чароту цяпер, ні лоз.
Цераз сэрца разрэз канала
Маю чорную кроў панёс...

Полька

Колькі донцам дагары
Не куляйце зелле,
Ды без музыкі, сябры,
Не было б вяселля.

А прыпевак у сяла —
Не прасіць пазыкі.
Урачыста з-за стала
Устаюць музыкі.

Хочаш косці патрасці —
Набірайся духу.
Звонка бубен абвясціў:
— Полька-вяселуха!

«Ой, гуляю, гуляю,
Кавалера не маю.
Пячы аладкі на мяду —
Траіх разам прывяду!»

У гармоніка душа
Расхінецца,
Ды й гасцей не запрашаць —
Мала месца!

Нават сівай барадзе
Не сядзіцца,
Як плячамі павядзе
Маладзіца.

«Я скакала каля печы,
А мне маці — бух у плечы:
Не вучыся танцаваць,
А вучыся кросны ткаць!»

Скача хата, скача двор —
Мёртвага падымуць.
І танцуе дзед Зміцёр
Разам з маладымі.

З выкрутасам—скок ды скок,
Стоміцца, прыстане,
Прыгадае неўзнарок
Незвычайны танец...

Танец журавой

Рэха брэх разнесла па гонях,
Кулі ціўкнулі наўздагон.
Засталася ні з чым пагоня,
Абарваўшы шалёны гон.

Зноў шанцуе табе, пяхота,
Сэрца рвецца з грудзей — жывы!
...Разам з вечарам на балота
Апусціліся журавы.

Горда ўскінутыя галовы,
І вайна для іх—не вайна.
У апошніх промнях пунсовых
Танцавала сама вясна.

І па горла ў зялёнай твані,
Цудам вернуты з небыцця,
Глядзеў партызан на танец,
Апантаны танец жыцця.

Размова дзеда
з маладым

Дзед Зміцёр, ох, хіцёр!
Закурыў цыгарку,
Рукі-весела пацёр, —
Зараз дасць прыпаркі.

— Растлумач ты мне, браток,
А ці маем рацыю,
І які з яе нам толк,
З той мел'ярацыі?

Маладога ж не вучыць —
Вучаны, няйначай,
Ён балоты і карчы
Іншым вокам бачыць.

Уладзімір САЛАМАХА

Матруна

А П А В Я Д А Н Н Е

МАЦІ, ЯКІЯ НЕ ДАЧАКАЛІСЯ СЫНОЎ З ВАЙНЫ. ПРЫСВЯЧАЮ

...І вось цяпер, упершыню за вайну, страх агарнуў яе сэрца, сціснуў так, што яна адчула, як падкошваюцца ногі, а па шчоках да куточкаў губ коцяцца буйныя, па бабіне, слёзы. Яна на поўныя грудзі хапіла паветра, хацела крыкнуць: «Сынокі!», але ёй быццам пераціснула горла: з грудзей толькі вырываўся гартанны ўскліп.

Яна як анямела ў бязгучнасці сваіх слёз, яна невыносна здоўжылася чакаць сваё шчасце, знясілілася пакутаваць... На яе шчоках былі слёзы, слёзы жанчыны, аб якой людзі казалі: «Трэба ж мець такое сэрца, каменнае...»

Ніхто ніколі не бачыў яе слёз.
Ні тады, у дваццаць другім, у першым і апошнім годзе яе замужжа: з вялікай крыгай на Друці раскалолася Матруніна каханне і шчасце жанчыны — цяжкія, як расплаўлены свінец, хвалі на яе вачах паглынулі мужа Ілью, — ён узрываў вострыя, бы лязо, крыгі, што падразалі драўляныя палі моста... Не бачылі і летам сорака першага, як бласлаўляла на парозе сваёй хаты на вайну адзінага сына Іванку, ні мінулай зімой, калі немцы па лютым морозе, цюкуючы сабакамі, босую, у адной сподняй-сарочцы гналі яе ў Барвіцу на допыт (нехта ўдаў, што пякла пар-

тызіанам хлеб).

А цяпер... А цяпер яе душылі слёзы, страх агарнуў сэрца. І з гэтымі слязамі, з гэтым немінулым страхам раптам назаўжды ў яе памяці застыла жудаснае імгненне: перакулілася неба, абвуглілася сонца, падалі на зямлю, як адсечаныя, галінкі з дрэў, і адарваны ад іх кволы лісточак доўга кружыў у цёмным небе... І яшчэ: між ёй, Матрунай, што асядала, як падкошаная, на пясчаны бераг ракі, і кулямётам, які харкнуў у яе бок агнём з-пад куста з правага высокага берага, быццам імкнучыся адварнуць рулю, асядала прашытая кулямётнай чаргой такая родная і незабыўная постаць. І пакуль у Матруны падкошваліся ногі, пакуль яна апускалася на пясок, у памяці прамільгнула ўсё тое, што яна перажыла за апошні час...

Яшчэ два дні назад было зразумела, што не сёння-заўтра нашы прагоняць немцаў. З усходу чуўся гул кананады: калі вецер дзьмуў у бок Азяран, ён прыносіў пах гары, даўкі, прапахлы порахам, дым. Нездзе ля Бабруйска па начах неба паласавалі кры-

вава-ліловыя языкі пажараў, над вёскай у цемры выскока-высока гулі самалёты — ляцелі на захад.

Па Азяранах, як пацукі ў засеку, мітусіліся немцы. Здавалася, яны забыліся, што ў вёсцы ёсць людзі. Але толькі на час. Апоўдні пазайчора немцы раптам кінуліся да хат. Яны сагналі вяскоўцаў да хаты кульгавага Захара, дзе размясціўся штаб, пастроілі ў калону і пагналі за вёску капаць акопы.

Матруна бачыла, як да яе хаты бег немец — малы, прыгорблены, з аўтаматам у руках; і пакуль ён прабегаў ад хаты Трахіма Іванца да яе веснічак, яна паспела шмыгнуць у пуню, зашыцца ў пыльнае летаўняе сена.

Немец нешта крычаў-на падворку, размахваючы аўтаматам. Яна падпаўзла да шчыліны ў страсе і праз яе бачыла, як ён потым у сенцах, бы касой, правёў аўтаматам з боку на бок, і як на падворку доўга раставаў дымок.

Лежачы ў пуні, яна бачыла, як вечарам немцы гналі вяскоўцаў назад, жажнулася: калона парадзела, бы яе вышчарбілі.

Калі сцямнела і цішыня лягла на вёску, а на вуліцы чуліся цяжкія крокі вартавых, ёй здалося, што па двары нехта асцярожна, як па шкле, ходзіць. «Свой!» — падумала Матруна.

Яна асцярожна злезла з гарышча і твар у твар сутыкнулася з Захарам.

— Уцяйкама, маладзіца! Усе збіраюцца ля сажалкі ў лазняку, — шаптаў Захар, — яшчэ адзін раз на акопы зганяюць, нікога не застанецца.

— Не, дзядзька! Я з свае хаты нікуды не пайду.

— Адумайся, Матруна, баронь бог знойдуць... Перачкаем, пакуль нашы прыйдуць, у лесе.

— Не, не, — сказала яна, — неяк пераседжу, да чакаюся... Там жа Іванка.

— Дурніца! Столькі перажыць, каб цяпер загінуць! Што ў цябе за сэрца?

Захар вылаяўся, схпіў Матруну за руку і пацягнуў на агарод. Здаецца, рыпнулі за імі варотцы, у канцы вуліцы пачуўся вокрык вартавога, у неба ўзляцела ракета, яны ледзь паспелі ўпасці ў траву.

Калі цемра ахутала зямлю, Захар, разумеючы, што не ўдасца ўгаварыць Матруну, сярдзіта вылаяўся і, прыгінаючыся, пасунуўся ў бок сажалкі.

Раніцай, хапіўшыся, што вёска вымерла, немцы ўсцалі страляніну.

Матруна з гарышча праз шчыліну бачыла, як яны беглі ад хаты да хаты, аблівалі сцены газай. Потым яна бачыла, як па саламянай страсе хаты Трахіма Іванца прапаўзла чорная змейка, потым тонкае жоўтае джала лізнула салому, затым чырвонае полымя хваляй пракацілася знізу ўверх.

Пазірае ён на іх
З новенькай кабіны.
— Мы жыццё сваё гнаіць
Болей не павінны.

Шырынню нам дай, прастор,
Не дамы — палацы.
Усмехаецца Зміцёр:
— Чым за ўсё заплацім?

Вашых дзіва-мурагоў
Пылам не затопіць?
І надоўга нам таго
Ураджаю хопіць?

— А навошта, дзед, гадаць,
Ды і хто ўгадае?
Нам загадана капаць —
Вось мы і капаем.

— Так, прапала — не вярнуць,
Чорным Лозам — амба.
Будзе ведаць твой унук,
Што такое жаба?

А ці бачыў, барада,
Ты такое ліха,
Каб дзіцё сваё з гнязда
Кідала бусліха?

Солі б вам усім на хвост —
Духу малавата.
...За сялом, ля Чорных Лоз,
Бухаў экскаватар.

Маналог ракі

Мне б цячы яшчэ сотні год,
Вастраносыя гойдаць лодкі,
Як збавення, чакаць крыгаход
І шалець веснавай паводкай.

На Купалле несці вянкi,
Галасы закаханых слухаць.
Ды не выпаў мне лёс такі —
На маіх перакатах суха.

Не струменіць мне, не кружыць
Між алезын, лазы, чароту.
Новай рэчкай канал ляжыць,
Перайсці — не патрэбны боты.

На каго яшчэ наракаць,
Калі самі вы жалю варты?
Інваліда пусты рукаў
Нагадаю я вам на картах...

Ручнікі

Сення хата, быццам сцэна,
Звычай ёсць такі:

Паразвешвала на сценах
Маці ручнікі.

— Паглядзіце, што наткала,
Вышыла дачка!
І святлейшай раптам стала
Хата ў ручніках.

Нібы сонечным прыбоем
Сэрца абдало,
Столькі шчырасці, любові
У ручніках было.

Столькі роднага ва ўзорах,
Што прыціхлі ўсе.
З ручніком такім не сорам
Сустракаць гасцей.

Хлеб ды соль на ім паднесці,
Павязаць святоў.
Ён вісіць на відным месцы
Шмат ужо гадоў.

На радзінах, на вяселлі,
На старым крыжы...
Вышываць і ткаць умелі,
Умелі даражыць.

Маці ціхую слязінку
Выцерла крадком:
— Хай бяжыць жыцця сцяжынка
Тканым ручніком.

Дай вам, божа, шчаснай долі,
Радасці спаўна!
Чарку поўную паволі
Выпіла да дна.

Госці дружна загудзелі.
— Горка! — крыкнуў свят.
Ой, вяселлеяка, вяселле,
Не дайсці назад...

Песня

Кацілася бочачка
Дубовая,
А ў ёй гарэлачка
Мядовая.

Падкаціла поўняю
Да сяла,
Па кілішку поўнаму
Наліла.

Піў сусед з суседкаю
Пад вярбой,
Салавей з салоўкаю,
Я — з табой.

Усміхнуўся весела
Сваціць свят.
Адгукнуўся песняю
Ціхі сад.

«А гаршчочак у пячы
Расшумеўся кіпучы,
А курачка ў сенюшках,
Куд-кудакаючы.
Куд-куда, куд-куда,
Пайшла замуж малада,
Пайшла раз — не гаразд,
Не падманеш другі раз».

Выпіта гарэлачка
Мядовая,
Перасохла клёпачка
Дубовая.

Няма каму бочачку
Набіваць,
Няма каму песеньку
Даспяваць.

Вячэрні маналог

Лістоты трымценне — жыць!
Пражылінікі, быццам нервы...
Схавайце мяне ў глушы,
Сівыя пушчанскія нетры.

Вазьміце мяне з сабой,
Легенды, казкі і песні.
Хай вечны працягнецца бой
І будучае ўваскрэсне.

Хай нема крычыць зямля,
Бунтуюць птушкі і дрэвы.
Хай тое, што мгіць здала,
Для кожнага стане крэўным.

...Імчымся ў прастору і час,
Самі
сабе
суддзі.

Нішто не трывожыць нас.
Пасля... Ці не позна будзе?

Адлічваюць нам ходзікі гадзіны,
І ўжо гадоў сціскаецца сіло.
Як позна мы прыходзім да Радзімы
Пад стомленае белое крыло.

Як позна разумеем немагчымасць
Вярнуць усё, што страчана было.
Глядзіць на нас суровымі вачыма
Напісаны самімі эпілог.

Ды ўжо святкуюць новыя радзіны,
І сустракаюць новую зару.
Мой сын выводзіць гордае:

РАДЗІМА.
І па складах чытае:
БЕ-ЛА-РУСЬ.

Жывіце багата!

Фота В. БЫСАВА.

Калі ж дымам завалакло вёску, Матруна ўбачыла, што яе хата цэлая, злезла з гарышча і выйшла на падворак, потым яна забегла ў хату, адчыніла куфэрак, шапіла там невялікі клуначак, памкнулася выскачыць на агарод, як жудасны свіст прарэзаў паветра — недзе ля сажалкі разарваўся снарад.

Матруна выскачыла на агарод, дабегла да лазняку, але побач з ёй вырас слуп агню...

«Да каго ж ты прыйдзеш, сыночак? Я ж столькі перажыла, каб цябе дачакацца! Я ж столькі выцерпела... Няўжо гэтае пекла закрые мне вочы, сыночак?», — загаласіла яна нема.

Яе зноў асляпіла, думкі абарваліся, і яна інстынктыўна ўціснулася ў рытвіну, закрыла рукамі твар, каб не бачыць таго, што робіцца навокал. Але бы хто сілай расчапіў яе рукі: перад вачамі як жывыя курчыліся ў полымі кусты, едкім дымам пахла зямля.

Дым казытаў у носе, перасядаў у горле, і Матруна адчула, што няма ёй ратунку.

Ізноў жудаснае выццё загнула пякельны гул, грукат, страляніну, уздыбілася зямля, зусім побач шэрхлае лязо лізнула цемру, на Матруну быццам перакулілі воз з пяском.

Адрозу тысячы іголак упіліся ў скроні. Здавіла дых, яна абмерла, як змірылася, што пахавана за жыва.

Потым, амаль у непрытомнасці, яна памкнулася крыкнуць, цела тарганулася раз-другі і сцішылася ў даўкіх абцугах пяску, якія, напэўна, ёй было расчапіць не пад сілу.

У вушах затрашчала, пахаладзелі рукі, і раптам яна выразна пачула, як трэснула цішыня, і сюды, у яе магілу; працадзілася прыглушанае «Ура».

Адкуль у яе ўзяліся сілы, яна ўзнялася на калені, «Ура» пачулася бліжэй, Матруна быццам убачыла сярод агню і дыму постаць свайго Іванкі, яго худы твар, вялікія чорныя вочы, убачыла, як ён бяжыць да яе праз цемру — усё бліжэй і бліжэй... А можа, не да яе, а можа, туды, адкуль страляюць немцы, да акапаў?

«Не! — таргануліся яе вусны. — Не!»

Пясок абсыпаўся з цела, Матруна паднялася і кінулася напярэймы агню і кулям, на гэтае гучнае «Ура!»

Яна бегла між палаючых хат праз рой іскры, якія шалёны вецер па вуліцы гнаў і якія восамі ўпіваліся ў твар, рукі, у апратку і джалілі, як толькі можа джаліць агонь. Яна баялася спазніцца: «А раптам...»

І ўжо на ўскрайку вёскі яе нхтэ збіў з ног, прыціснуў да зямлі: «Ложысь, маты!»

Родным, такім знаёмым чалавечым голасам было сказана гэта, яна зразумела: прыйшлі нашы.

Увесь наступны дзень праз Азяраны на захад ішлі нашы. Ляскаталі гусеніцы, цокалі капцыты, узнімалі пыл з перасохлай дарогі сотні салдацкіх ног.

Матруна з хатульком у руках стаяла на ўзбочыне, углядалася ў твары. Спачатку яна кідалася то да аднаго, то да другога салдата, пытала, ці не ведаюць, ці не бачылі яе Іванку. Салдаты прыцішвалі крок, прыціскалі яе да грудзей, адказвалі адно і тое: «Не».

Потым яна пачала супакойваць сябе: калі будзе ісці гэтым шляхам Іванка, хіба ж праміне маці? Ён прыйдзе, ён жывы, яна столькі чакала яго, столькі перажыла, яна не верыць таму, што казаў на пачатку вайны, прыйшоўшы з райцэнтра, Захар.

...Захар разам з мужчынамі і яе Іванкам пайшоў у ваенкамат прасіцца на фронт. Кажуць, як ні прасіўся — адмовілі. Яшчэ ў грамадзянскую яму параніла левую нагу, з таго часу кульгаў.

Захар казаў, што ля Рукавецкага бору наляцелі нямецкія самалёты, уздоўж і ўпоперак перамясілі бомбамі поле, праз якое ішлі мужчыны. А калі адляцелі самалёты, ні сярод забітых, ні сярод жывых Іванкі не было. Можа, ён паспеў дабегчы да кустоў на ўскрайку поля, толькі туды трапіла бомба, і агонь злізаў кусты і ўсіх, хто там хаваўся. А можа, ён з пярэднімі паспеў дабегчы да бору, а там да райцэнтра, толькі і ля ваенкамата Захар Іванкі не бачыў...

Яна ўсё стаяла на ўзбочыне, углядалася ў твары пехацінцаў, што ішлі па дарозе, і, мабыць, стаяла б так і ноч, калі б раптам ёй не падалося, што на грузавіку, які цягнуў доўгую гармату, сядзіць Іванка.

Амаль такі, які застаўся ў яе памяці: худы, кароткія русыя валасы, чорныя вялікія вочы, тонкія, моцна сціснутыя вусны.

— Іванка! Іванка! — закрычала яна і пабегла за машынай.

Машына, абгнаўшы калону, ужо скіроўвала на тракт, у бок лесу; салдаты, што ішлі дарогай, павярнуліся ў яе, Матрунін, бок, быццам пыталі: «Я?».

Яна бегла за машынай, спатыкалася, зноў бегла, а машына не спынілася, а той, хто павінен быў азвацца, не азваўся.

Як яна ні спыталася, машына ад'язджала ўсё далей і далей, ужо нельга было разлічыць рысаў твару салдата, які нагадаў ёй сына, і Матруна разгублена спынілася сярод поля.

«Ён! Ён! Ён!» — як хто ўклаў ёй у вушы. Але чаму не спыніўся, чаму не азваўся, чаму? Няўжо маці

не пазнаў? Няўжо не пачуў яе голасу?.. А можа, ён хацеў спыніцца, ды вайна ёсць вайна, камандзіры не дазволілі!..

На зрытую снарадамі, гусеніцамі, коламі зямлю, на дарогу, па якой прайшло столькі людзей, на пажоўклую ад дыму траву паступова апускалася шэрань, а там, у далечыні, ля неба краю, дзе знікла машына, згасаў апошні сонечны прамень.

Ноч, цёмная густая ноч ляжала на зямлі. У гэтай начы ішла на захад Матруна. Яна нічога не чула і не бачыла перад сабой, апрача прыглушанага, недзе ля Друці, гулу кананады і крывавага сполыхаў, які распаўзліся над лесам, і тады яна ўздрыгвала, як у страшным сне.

Так яна ішла ўсю ноч. Ногі не адчувалі пад сабой дарогі. Яна спыталася, яна баялася спазніцца, — куды, не ведала.

Яна ведала адно: ён паехаў да Друці, дзе грывіць бой. Яна несла хатулек з бялізнай, яго, Іванкавай; як памыла яе на пачатку вайны, адпрасавала, паклала ў куфэрак, так і не даставала.

І калі ўжо развіднела, калі не па-летняму холадна заблішчела на траве раса, калі лес азваўся птушынымі галасамі, калі па вяршалінах дрэў нерова прабег вецер і перагарнуў лісцё з усходу на захад, а яно пад промнямі сонца засяцілася, трывожліва затрапятала, — паказалася Друць.

Нязвычайна, як пасля навалыніцы, стаяла цішыня. Матруна прыпынілася на жоўтым, яшчэ вільготным ад начных хваль пясчаным беразе ракі, паглядзела на супрацьлеглы бераг, але раптам з-пад куста, з таго берага, у яе бок харкнуў агнём кулямёт.

Асядаючы на зямлю, не заўважаючы, што з дрэў за яе спіной, як адсечаныя, падаюць галінкі, яна ўгледзела, як з абрыву на кулямёт кінуўся чалавек у салдацкай гімнасцёрцы, і яна, Матруна, здаецца, перад сабой, за паўкрока, убачыла малады твар, чорныя, шырока расплюшчаныя вочы, тонкія, моцна сціснутыя вусны, — убачыла Іванку. Яна не зразумела, ці спачатку пачуўся выбух гранаты там, дзе кулямёт, ці шматгалосае «Ура!» пракацілася па ўсім тым беразе, а потым выбух.

Яна асядала на пясок, ёй нічога не балела, яна не адчувала слёз, перавярнуўся свет, перад яе шырока раскрытымі вачамі, падхоплены ветрам, кружыў, згасаў маленькі бярозавы лісток...

Плакалі пасечаныя кулямі бярозы...

З ПЕСНЯЙ НЕРАЗЛУЧНЫ

Заслужанаму артысту БССР
М. ШУМАНСКАМУ — 60

Ведаючы Міхася Рыгоравіча Шуманскага, заслужанага артыста БССР, як выдатнага саліста Акадэмічнай харавой капэлы рэспублікі, артыста, які з дня заснавання гэтага знакамітага творчага калектыву па дзень сённяшні ад хору неадлучны. І цяпер Міхася Шуманскі тут на галоўных ролях, і цяпер выходзіць на канцэртныя падмосткі не толькі ў Мінску, у беларускіх вёсках, гарадах, але і ў іншых кутках неабсяжнай Радзімы нашай. Атрымаўшы ад свайго добрага сябра пісьмы і паштоўкі з нядаўніх гастрольных паездак — са штэмпелямі Масквы, Іжэўска, Кірава... Чытаў пра незабыўныя сустрэчы беларускіх артыстаў са слухачамі. Думаў: а з чаго пачыналася?

Пераброддзе, вёсачка, дзе 60 гадоў назад нарадзіўся Міхася, да гістарычнага 17 верасня 1939 года знаходзілася пад уладай буржуазнай Польшчы. Бацька ягоны, рыбак, часам браў Міхася на прамысловы лоў. Пашанцаваў рыбакці не — ад гэтага залежаў дабрабыт сям'і. Выпраўляўца разам з бацькам і назіраў за ягонай працай хлапчуку было цікава. Але самому стаць рабонам — не думалася. Пайшоў вучыцца ў поўшкэ-ную, г. зн. пачатковую школу, не ўпэўнены, што даўдзецца вучыцца далей, нават калі выдатна ляс сончыца. Ды тут адкрыўся талент: цудоўны голас аказаўся ў хлапчыка! Вабала песня, без песні ўжо і жыць не мог.

Быў у Міхася аднавясковец — сябрук Васіль Юневіч, якога прырода тансама надзяліла чароўным голасам. Сыдуца ўдвух, зальюцца, быццам салаўі. І ля акон хаты ўжо збіраюцца людзі — любяць вясноўцы паслухаць, як спяваюць сыны Шуманскага і Юневіча. Спяваюць народныя песні. Радзіў ішчэ няма, дык што ўчыцца на вачорны ці на вяселлях, тое і спяваюць. Ведаючы і рускія народныя песні, і польскія.

Відаць, змарнеў бы талент, калі б не памятная падзея 1939 года — вызваленне Заходняй Беларусі. З газет Шуманскі і сябрук яго Юневіч даведзіліся, што ў Беластоку ствараецца народны беларускі хор, кіраваць якім будзе Рыгор Раманавіч Шырме, і наважыліся туды.

Нялёгкай аказалася дарога, але палохалі не цяжкай самай вандроўкі, палохала думка: а калі не прымуць, раптам «праваляцца» на прыёмнай камісіі?.. З беластоцкага вакзала адрозу паспяшаліся па тым адрасе, што паведамляўся ў газеце.

— Дык што будзець пець? — папытаў Рыгор Раманавіч Міхася.

Той жа загадзя прадумаў, што: родныя беларускія песні, у тым ліку сваю любімую — «Зорку Венеру». У хор прынілі абадвух хлапчукоў.

— Рыгору Раманавічу Шырме і абавязаны ўсім, — прызнаецца мне Міхася. — Ён вучыў мяне культуры спявання, ён усіх нас, харыстаў, прывучыў унікаць у самую сутнасць песні і перадаваць гэтую сутнасць слухачам. Я блэзжэна шчаслівы, што сустрэўся з такім выдатным настаўнікам, які літаральна жыў у свеце песні. Не магу забыцца, як давялося нам выступаць у толькі-толькі вызваленай ад фашысцкіх акупантаў Навабеліцы, непадалён ад якой ішчэ праходзіла лінія фронту. Паветраныя налёты ворага ішчэ працягваліся. А Рыгор Раманавіч настолькі захапіўся дырыжыраваннем, што не пачуў чарговай бамбэжкі... Толькі пасля таго, як налёт адбілі, ён запытаўся: «Чаго вы такія ўстрыжаныя, што здарылася?»... Неверагодная была яго захопленасць песняй: і гэтую захопленасць ён і нам перадаў.

За 40 гадоў выступлення Міхася Шуманскага з капэлай рэпертуар саліста значна ўзбагаціўся: класіка, народныя песні, сучасныя савецкія. Пры жыцці В. Юневіча пасляхова выступаў з даўнім сябрам у дуэце. Але Шуманскі — не толькі артыст, спявак. Ён — нязменны грамадскі летанісец свайго калектыву. Ад першых гастрольных вядзе ён дзённік творчага жыцця слаўтай капэлы, занатоўвае якую ўжо тысячай выступленняў, дзе і сам ён — абавязковы ўдзельнік.

Пад чырвонай савецкай зоркай ішчэ складалася жыццё Міхася Шуманскага, расквітнеў яго талент. І няхай яго далейшы творчы лёс будзе такі ж добры і ішчэ шчаслівы!

Яфім САДУСКІ.

ГЭТЫ КАЛЕКТЫВУ БЫЎ вядомы ў рэспубліцы даўно. Прыхільнікі тэатра, якім блізка творчы пошук новых форм мастацтва і новай сцэнічнай эстэтыкі, пільна сачылі за дзейнасцю самадзейнага ансамбля «Рух». Яго кіраўнік Уладзімір Колесаў абраў свой адметны шлях у мастацтве і адстойваў яго з дакладнай паслядоўнасцю і творчай смеласцю. Галоўнай любоўю рэжысёра стала пантаміма. Мэтай жа яго творчасці — праз паэтыку жэста, віртуознасць і завершанасць пластычнай мовы выяўляць складанасць і прыгажосць жыцця.

Кожная прэм'ера ансамбля (прыгадваюцца пантамімічныя кампазіцыі «Хатынь», «Чылі», «Чырвоная Шапачка» і іншыя) выклікала зацікаўленасць грамадскасці. На спектаклях «Руху» звычайна можна было сустрэць вядомых пісьменнікаў і артыстаў, кампазітараў і крытыкаў.

Дзейнасць У. Колесава і яго калектыву неаднаразова высока ацэньвалася кампетэнтнымі прафесійнымі журы на саюзных і міжнародных конкурсах імаў. Дастаткова ўспомніць выступленні ансамбля ў Чэхаславакіі (1971, 1973 гг.), у Польшчы (1977 г.), у Маскве (1977,

пагодле паэмы ствараўся спектакль тэлетэатра, яе інсцэніроўку з поспехам выконваў тэатр у Віцебску... Кожны від мастацтва, зразумела, па-свойму трактуе і ўвасабляе філасофскі змест і вобразы Коласавага «Сымона-музыкі», раскрывае твор сродкамі свайго мастацкай мовы. Сёння ўпершыню такую задачу ўзяў на сябе ансамбль пантамімы. І пастаноўка, асветленая рампаў Рэспубліканскага тэатра юнага гледача, пацвердзіла жыццяздольнасць новага прафесійнага калектыву, засведчыла, што рэжысёр спектакля — чалавек таленавіты, валодае вялікай творчай фантазіяй.

Адначасова выявіліся і тыя праблемы, якія вымагаюць свайго вырашэння. Я не стаўлю сабе за мэту рэцэнзаваць першую прэм'еру новага тэатра. Аб'ектыўнасць патрабуе, напэўна, зрабіць гэта некалькі пазней. Сёння ж хочацца завастрываць увагу менавіта на тых пытаннях, якія паўсталі пасля прагляду гэтай прэм'еры і якія несумненна разумее і само кіраўніцтва тэатра.

Перш за ўсё — гэта рэпертуар. Выклікае самае шчырае ўхваленне той факт, што калектыву спыніўся на даволі складаным для інсцэнізацыі творы нацыя-

У час размовы, што адбылася пасля спектакля, У. Колесаў адзначаў, што знарок будаваў дзеянне па лініі яго паступовага ўскладнення. Таму ў першым акце пераважаюць канкрэтна-бытавыя эпізоды, пастаўленыя ў стылістыцы традыцыйнай пантамімы, другі ж — больш філасофскі і складаны па сваёй вобразнай пластыцы. З такім прыёмам нельга не пагадзіцца, калі ўлічыць, што гледача трэба будзе паступова прывучаць да новага, для многіх нязвыкллага тэатральнага жанру.

Але справа не ў рэжысёрскай метадалогіі, а ў тым, каб спектакль успрымаўся як цэласная мастацкая з'ява. І тут асабліва важным з'яўляецца не толькі выбар твора, але і яго літаратурная першааснова, перапрацаваная для тэатра.

Да пытання мастацкай цэласнасці спектакля адносіцца і здольнасць рэжысёра тонка спалучаць умоўна-абагульнены сімвал і дакладную жыццёвую рэальнасць. Часам жа складаная пазычна-асацыятыўная логіка ў «Сымоне-музыку» раптоўна разбураецца неарганічна ўведзенай канкрэтна-бытавой рэаліяй.

Адна з галоўных праблем, што стаіць сёння перад У. Колесавам — гэта падбор акцёраў, якія б валодалі адзінай прыродай пачуццяў у выяўленні стыльных своеасаблівага жанру пантамімы. І сёння можна гаварыць пра цікавыя артыстычныя работы, у прыватнасці, пра ролі Ганны і Сымона ў выкананні А. Колесавай і В. Катавіцкага. Першая з іх дэталёва распрацавала партытуру жэстаў і рухаў, адначасова выявіўшы пазытыўную ўзніслаць дэячонай натуре, лірызм пачуццяў. Праўда, часам актрыса празмерна захапляецца балетнай мовай, якая выглядае тут не зусім арганічнай, а падкрэслена танцавальнай. Пластычны малюнак вобраза, які стварае В. Катавіцкі, больш стрыманы. Спачатку акцёр шырока ўжывае традыцыйны прыём пантамімы — «працуе» з узятымі прадметамі, але па меры разгортвання дзеі ён напэўнае пластыку больш значнымі вобразнымі асацыяцыямі, ускладняе рытма-выяўленчую мову эмацыянальнай урушанасцю героя. У даволі шпільным і не надта багатым на дэталі вобразе маці Ганны актрыса І. Клім дэманструе ўмёнае дакладнае раскрыццё рэжысёрскі намер (асабліва выразна гэта бачыць у сцэне жней). Адчувае жанр мімадрамы І. Пашкоўскі, і драму давялося выконваць некалькі роляў — карчмара, пана і іншых персанажаў, што ў розных інастах увасабляюць «зло», і ў кожнай ролі артыст знаходзіць індывідуальныя рысы, з якіх складаецца кідкі і акрэслены сцэнічны характар.

Я не была б праўдзівай, калі б не сказала, што ў спектаклі заўважаеш намаганні некаторых акцёраў дасягнуць прафесіяналізму, спасцігаючы яго таямніцы і заканамернасці, як кажучы, «на вачах гледача». Працэс творчага стаўлення, відаць, ішчэ натуральны і неабходны акцёрскай трупі, бо пакуль што ў выкананні роляў ёсць і стыльвае неаднароднасць. Адны з выканаўцаў больш схільны да балетнай харзаграфіі, другія — да амаль бытавой пластыкі, трэція ствараюць сцэнічны характары ў асноўным па законах драматычнага мастацтва. Сказваецца адсутнасць адзінай прафесійнай школы. А паколькі падрыхтоўка акцёраў пантамімы ў рэспубліцы наогул адсутнічае, тэатру неабходна самому паклапаціцца пра стабільны склад трупы і яе будучую творчую змену.

Таксама пажадана, каб музыка да таіх пастановак, як «Сымон-музыка», пісалася спецыяльна і выконвалася аркестрам. Усе пытанні, якія выклікаў першы спектакль, узніклі заканамерна, таму што яны і не маглі быць канчаткова вырашаны напачатку існавання новага калектыву. Адначасова прэм'ера выявіла і галоўнае — наяўнасць таленавітага кіраўніка, творчую апантанасць акцёраў, сярод якіх ёсць вельмі здольныя людзі, агульную атмасферу захаплення любімай справай.

Увогуле «Сымон-музыку» сёння можна разглядаць як першую творчую перамогу маладога калектыву і як абяцанне далейшых, вельмі перспектывіўных пошукаў у такім адметным відзе сцэнічнага мастацтва.

А пакуль што ансамбль пантамімы «Рух» гасцінна запрашае гледача. Я ўпэўнена, што вынаходлівасць рэжысёра, чароўная пластыка выканаўцаў, хараства народнай музыкі, умоўна-казачная інтэрпрэтацыя жыццёва-актуальных праблем не пакінуць аб'якавымі тых, хто цікавіцца мастацтвам пантамімы.

Тамара ГАРОБЧАНКА.

Здзяйсненне МАРЬ

1978 гг.). Пра «Рух» пісала рэспубліканская і саюзная прэса. І ўсё ж была ва Уладзіміра Колесава глыбока затоеная і заповітная мара — мара аб стварэнні прафесійнага калектыву.

Нарэшце мара рэжысёра здзейснілася. Па ініцыятыве Міністэрства культуры БССР пры тэатры юнага гледача створаны новы прафесійны калектыв — ансамбль пантамімы «Рух».

Тое, што гэты калектыв створаны не пры філармоніі, а пры тэатры юнага гледача, падаецца не толькі правільным, але і прыныпова важным. Агульнавядома, што ў апошнія гады наглядаецца сінтэз, інтэграцыя ўсіх відаў мастацтва, узаемапрапраніжненне і ўзаемаўзбагачэнне розных стыляў і жанраў. І, можа быць, асабліва гэта тычыцца тэатральнага мастацтва як найбольш сінкрэтычнага. Усе, хто сочыць за развіццём тэатра, не маглі не заўважыць, як ускладнілася яго эстэтыка, узбагацілася сцэнічная мова. Актыўнае асваенне прасторы, шырокае выкарыстанне пластычных магчымасцей выканаўцаў у пабудове вобразна-метафарычных мізансцен спрыяе стварэнню ансамблевых пастановак, якія вабяць сваёй асацыятыўнасцю, яркай тэатральнай формай. Аб тым, што падобны сінтэз пантамімы і драматычнага мастацтва ўзбагачае тэатр, сведчыць спектакль ТЮГа «Бэмбі», масавыя сцэны ў якім былі пастаўлены У. Колесавым.

Са свайго боку, артысты пантамімы несумненна возьмуць ад драмы шмат карыснага.

Нядаўна У. Колесаў і яго трупы паказалі мінчанам сваю першую работу — спектакль «Сымон-музыка» па аднайменнай паэме Якуба Коласа. Гэты твор вабіў і вабіць да сябе дзеячаў мастацтва: да яго часта звяртаюцца беларускія мастакі (і не толькі кніжныя графікі),

нальнай класікі. Паэма Якуба Коласа ўзнімае глыбока філасофскую праблему ідэйнага і грамадзянскага фарміравання мастака, яго стаўленне як творчай асобы. Разам з тым, яна дае магчымасць пры шырокім выкарыстанні багацця народнай творчасці раскрыць паэтычнасць і хараства беларускага народа, паказаць яго барацьбу супраць цёмных сіл.

Перад У. Колесавам стаяла надзвычай цяжка задача перавесці коласаўскую паэму на мову пантамімы. І ў цэлым рэжысёру ўдалося гэта. Спектакль прываблівае сваёй пазытыўнасцю і драматызмам, уражвае алегарычна-вобразным вырашэннем. У ім шмат выразных метафарычных сцен, пастаўленых У. Колесавам з талентам і фантазіяй. Але многія эпізоды, якія самі па сабе успрымаюцца вельмі цікава, не заўсёды лагічна складаюць цэласнае сцэнічнае дзеянне.

У любым спектаклі, якімі б сродкамі тэатральнага мастацтва ён ні вырашаўся, неабходна ўнутраная сэнсавая сувязь. У пастаноўцы ж ансамбля пантамімы «Рух» такая сувязь вытрымліваецца не заўсёды. Адчуваецца пэўны разрыў паміж вынаходлівай пластычнай формай і сюжэтай структурай. У значнай ступені гэта абумоўлена даволі «рыхлай» літаратурнай асновай. Першы акт, дзе апавядаецца пра нараджэнне Сымона, пра яго пазнанне навакольнага жыцця, далучэнне да свету музыкі, падаецца больш паслядоўным па развіцці падзей, больш завершаным па думцы. Другі ж, які паказвае барацьбу Сымона за сваё каханне, за ішчэ і волю, атрымаўся нейкім «размытым» па ўнутранай логіцы. Матывы пакут Ганны, насілае, увасобленага ў вобразе пана, сталі дамінуючымі, у выніку чаго амаль знікла тэма Сымона.

Сцэна са спектакля «Сымон-музыка». У ролі Ганны — А. Колесава.

ЧАТЫРЫ ГАДЫ НАЗАД, напярэдадні чарговага з'езда кампазітараў Беларусі, «ЛіМ» расказаў чытачам аб творчасці Віктара Войціка. Музычнай грамадскасці рэспублікі яго імя было тады ўжо знаёма, творы маладога аўтара прыцягвалі да сябе ўвагу, гучалі на канцэртных эстрадах рэспублікі і за яе межамі.

Чатыры гады—не такі ўжо вялікі тэрмін у жыцці кампазітара. Але для Віктара Войціка гэта былі гады, напоўненыя напружаным творчым пошукам: мацней і мужней яго та-

правільнасці свайго выбару (думаў зусім кінуць кампазіцыю і перайсці на тэатральнае аддзяленне), незадаволенасць сабой і вынікамі сваёй працы. Спраўдны ўпэўненасць у сваіх магчымасцях, прыліў творчых сіл прыйшлі да Віктара ў гады вучобы ў асістэнтуры-стажыроўцы Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі імя П. І. Чайкоўскага (клас прафесара А. Лемана). Тады ж з'явіліся лепшыя творы: араторыя «Памяць Хатыні», Канцэрт для камернага аркестра, Другая сімфонія.

Паспрабуем уважліва ўгле-

раз спацьванне, суперажыванне нашых сучаснікаў тым, хто ваяваў, хто жыў у той суровы час, які нараджаў герояў... Ён глядзіць на трагедыю, перажытую чалавецтвам у мінулае вайне, вачамі дзяцей, жонак, маці... Так разумеем мы яго араторыю «Памяць Хатыні», так знітавана ўспамінамі аб вайне араторыя «Дзень Радзімы».

Вядома, многае вызначае тэхніка ўвасаблення задум, валоданне кампазітарам сваёй прафесіяй. Войцік актыўна шукае, эксперыментуе ў розных тэхнічных і стылявых напрамках.

Практычна ўсе творы В. Войціка жывяцца сакамі роднай зямлі, узраслі на багатай і шчодрай фальклорнай глебе. Цытуе народную мелодыю ён не часта, хоць і тут ёсць у яго цікавыя творчыя рашэнні—сімфанічная сюіта «Забавы». Усе чатыры часткі яе пабудаваны на матэрыяле музычнага фальклору: кампазітар выкарыстоўвае мелодыі «Юрачкі», «Бычка», карагода «Ой, пайду я лугам», «Калядкі»... Але наогул ён лічыць, што простая цытата скоўвае аўтара. Задачу сваю ён бачыць у тым, каб выявіць глыбінную сутнасць

Уменне спалучаць нацыянальную характэрнасць музычнай мовы, традыцыйную фальклорную аснову з сучасным музычным мысленнем—гэта каштоўная якасць творчага почырку Войціка выявілася ў цымбальнай санаце на поўную сілу.

Што новае можна будзе пачуць у бліжэйшы час? Чакае свайго выканання Другая сімфонія В. Войціка. Гэта ўжо не заяўка кампазітара ў складаным жанры, як можна было лічыць яго Першую сімфонію—дыпломную работу пры заканчэнні кансерваторыі. Гэта адно з тых нядаўніх сачыненняў кампазітара, дзе, на маю думку, адчуваецца не толькі вялікі творчы, але і жыццёвы вопыт.

— Мне прыцягвае, — гаворыць Войцік, — не лірыка-сузіральны або танцавальны сімфанізм, а чыста псіхалагічная драматургія. Я прымаю праграмнасць такога тыпу, які называю бы драматычнай праграмнасцю — як у маёй Другой сімфоніі. Гэта вельмі складаны арганізм, і кожная частка па-свойму раскрывае духоўны свет чалавека або якуюсьці з'яву... Агульная канцэпцыя сімфоніі такая: чалавек і час, чалавек у свеце, які ахоплены урбанізацыяй, характэрнай прыкметай нашага часу. Імклівы тэмп жыцця, нервовая напружанасць, пастаянны рух—людзей, машын, думкі... Але ў жыцці ёсць такія моманты, калі трэба спыніцца, аглядаецца вакол сябе. Магчыма, гэта і ёсць тая шчаслівая мінута, калі ты можаш асацца сваё жыццё. Падстаў для таго, каб спыніцца, многа: гэта можа быць і шчасце, і гора, але заўсёды гэта павінны быць вельмі значныя моманты ў жыцці... Іншы раз чалавек хочацца супыніцца, вызваліцца з мітусні, клопатаў і турбот, імклівай жыццёвай плыні... Але яна ўладарна захоплівае чалавека—нікуды не схавацца... Такі агульны сэнс таго, што мне хацелася перадаць музычнай...

Які ж сённяшні творчы дзень кампазітара?

— Зараз я адчуваю сябе гэтым да работ над сцэнічнымі жанрамі — операй або балетам. Да іх я даўно і паступова падыходжу. З цікавасцю ўдзельнічаю ў музычным афармленні студэнцкага спектакля ў Беларускай політэхнічным інстытуце, выпускнага спектакля ў Беларускай дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце. Напісаў музыку да тэлеспектакля «Сіняя, сіняя...» (па вядомым У. Караткевічу). У рабоце харэаграфічнай паэма «Хатыні». Імкнуся выкарыстаць тут тэхніку канкрэтнай музыкі. Колькасць інструментаў абмежавана. Музычныя фрагменты будуць запісаны на розных хуткасцях, некаторыя тэмы будуць гучаць у адваротным руху... Яшчэ пішу музыку да спектакля тэатра лялек «Жыццё і зорка Хоаніна Мур'еты» паводле Пабла Нэруды, працую над сшыткам з'яўдаў для фартэпіяна. Ёсць і больш буйныя задумкі... Падрыхтоўка да XXVI з'езда Камуністчнай партыі Савецкага Саюза выклікала ў прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі новы прыліў сіл і творчай актыўнасці. Усе мы дастойна сустранем партыйны форум савецкіх камуністаў.

Ірына ШМЕЛЬКІНА.

Сінодасц ВІКІТАРА

лент. Новыя творы, што з'явіліся апошнім часам,—гэта, безумоўна, вялікі крок уперад на шляху авалодання ўсімі складанымі законамі кампазітарскай творчасці, сведчанне яго творчага пасталення. Нягледзячы на маладосць В. Войціка—яму крыху больш за трыццаць—і маладосць яго таленту, сачыненні яго вызначаюць сталасць, дакладнасць жыццёвай і творчай пазіцыі, адказнасці і сур'езнасці адносіны да кампазітарскай працы.

Мы прывыклі да словазлучэння «творчы партрэт». Бывае, і не задумваемся над тым, якія лініі, шрыхі, фарбы ўтвараюць яго, што больш істотнае: аналіз твораў або спроба пранікнуць у «святая святых» кожнага мастака—творчы працэс? Важнай з'яўляецца і ацэнка слухачоў, і ацэнка самім кампазітарам вынікаў сваёй працы. Што ж датычыць біяграфічных дадзеных, дык у Войціка, як і ў большасці сённяшніх маладых музыкантаў, гэта — музычная школа, вучылішча, кансерваторыя. Але, прызнаецца Віктар, яму пашанцавала на таленавітых настаўнікаў. Сустрэча ў вучылішчых гадах з Эды Тыманд дапамагла яму «вызначыцца» як кампазітару. Прафесар кансерваторыі Анатоль Васільевіч Багатыроў, у класе якога ён займаўся, акрэсліў перад ім далейшы шлях у мастацтве.

Праўда, і ў кансерваторыі Віктар адчуваў сумненне ў

дзееца ў рысы творчага аблічча кампазітара. Аб чым і як расказвае яго музыка, чым прываблівае слухачоў?

Войцік быццам не аддае перавагі якомусьці аднаму або некалькім жанрам. А між тым відавочная схільнасць яго да жанраў інструментальных: дзве сімфоніі, сімфанічная сюіта «Забавы», Канцэрт і сюіта «Парафраза» для камернага аркестра, уверцюра «Святая ўраджаю» і Паэма для народнага аркестра, санаты—для вялянчэлі і фартэпіяна і для двух цымбалаў. І, зразумела, перавагу гэтага жанру вызначае не колькасць пералічаных твораў, а характэрная для іх сур'езнасць і прафесійная сталасць. Ёсць набыткі і ў буйных жанрах: араторыі «Памяць Хатыні», «Дзень Радзімы», кантата «Казачкі песні». Асабліва ў яго стаўленне да песні: «Гэтым складаным жанрам трэба займацца спецыяльна, аддаўшыся яму цалкам».

Да якіх бы тэм ні звяртаўся кампазітар у сваіх творах, сучаснасць заўсёды пульсуе ў яго музыцы, напаяючы яе жывым дыханнем. І мы, слухачы, бачым навакольны свет як бы вачамі кампазітара.

Тэма Вялікай Айчыннай вайны свяшчэнная для Віктара Войціка. Якія ж моцныя ў народзе боль вайны, памяць аб вайне, што перадаюцца ад бацькоў да сыноў — у маладыя гарачыя сэрцы!.. Войцік рашае тэму вайны

Усе яго сачыненні—незалежна ад іх жанру — можна разглядаць у двух найбольш важных у ягонай творчасці стылістычных пластах, напрамках.

— Адзін з гэтых пластоў, — тлумачыць кампазітар, — характэрны для твораў, у якіх стаўлю чыста практычныя задачы. Да іх я адношу музыку для дзяцей, творы педагагічнага рэпертуару або для мастацкай самадзейнасці. Музычная мова тут ясная і вобразная, вельмі простая, даходлівая, традыцыйная... Але ёсць і другі музычна-стылістычны пласт, звязаны з вырашэннем задач творчага росту, з выражэннем складаных філасофскіх канцэпцый, маіх асаблівых адносін да свету і людзей. Тут я стаўлю новыя задачы, хоццяца вырашаць тыя музычныя праблемы, якія здаюцца ў дадзены момант цікавымі, перспектыўнымі.

Пошук сваёй кампазітарскай тэхналогіі звязаны быў з працай над «Памяццю Хатыні», інструментальнымі санатамі, Канцэртамі для камернага аркестра, п'есай для цымбалаў «Акварэль». Не абыходзілася без сучаснай тэхнікі музычнага пісьма. Так, у Санаце для вялянчэлі Віктар натуральна і арганічна выкарыстаў додкафонную тэхніку... Але «чыстая» тэхніка ніколі не дамінуе ў яго музыцы, дзе—напружаная думка, яркасць і глыбіня вобразаў.

— Пры ўсіх пошуках павінна заставацца галоўнае, — лічыць кампазітар, — нацыянальная адрэсленасць музыкі...

музычнай тэмы, часта арыгінальнасць яе гучання ў творах Войціка вызначаецца гарманічнымі, ладавымі, тэмбравымі асаблівасцямі музычнай тканіны. Прыклад—беларуская народная песня «У нядзелку раненька» ў Санаце для двух цымбалаў.

Гэта пакуль найбольш цікавае сачыненне В. Войціка ў жанры інструментальнай музыкі. Дарэчы, у час міжнароднай сустрэчы савецкіх і чэхаславацкіх кампазітараў, якая праходзіла ў Мінску, саната аднадушна была прызнана адным з самых яркіх сярэд паказаных твораў. Народная тэма ўвайшла ў музычную тканіну трохчасткавай санаты вельмі арганічна. Незвычайная задума твора—і з пункту гледжання драматургіі, узаемаадносін яе частак, і ў тэмбравым адносінах (кампазітар верны цымбалам, якія ён любіць, на гэты раз—іх дуэту без суправаджэння). Першая частка санаты—лёгкае скерца (тэма песні «У нядзелку раненька» з'яўляецца своеасаблівым яго эпілогам); другая—лірычная, але з драматычным рэчытатывам у цэнтры (тут народная тэма гучыць поўнасьцю) і, нарэшце, трэцяя—драматычны фінал. У сярэдзіне фіналу ў драматычным гучанні доволі натуральна ўнікае тэма песні «А ў полі вярба». Ад асноўнай тэмы санаты застаецца толькі нейкае шчымлівае пацуццё...

ПАДЗЕІ І ДАТЫ

АКРЫЛЕНЫ ТАЛЕНТ

Да 80-годдзя з дня нараджэння народнага артыста БССР М. ДЗЯНІСАВА

23 мая 1933 года ўрачыста быў адкрыты ў Мінску Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР. Трупамі паказала тады лепшы спектакль свайго рэпертуару, што быў загадзя назвапашаны студыйцамі, якія марылі аб сваім вялікім і спраўдзі прафесійным музычным тэатры, — «Кармэн» Ж. Бізэ. Мелодыі аптымізму, прасякнутыя прагай шчасця, волі да барацьбы, былі вельмі сугучныя настрою залы. Асабліва гораца віталі слухачы арні і куплеты Эскамілья, партыю якога выконваў Міхаіл Дзянісаў. Сімпацый залы былі падзелены паміж гэтым маладым і моцным духам Эскамілья і такой няурымскай і мэтанакіраванай Кармэн (Л. Александровіч). З таго ча-

су малады спявак вядомы аматарам опернага мастацтва як выдатны барытон і адмысловы выканаўца роляў, здатны пераўвасабляцца і раскрываць жыццёвую логіку самых супярэчлівых персанажаў. У яго рэпертуары былі партыі князя Ігара і севільскага цырульніка Фігара і севільскага цырульніка Фігара, Яўгенія Анегіна і Мазепы, Жэрмон («Травітата») і Мечына («Страшны двор»), Гразнога («Царская нявеста») і Каніо («Паяцы»), Траякурава («Дуброўскі») і Дзімана, Рыгалета і Ялецнага («Пікавая дама»).... Ён захапляў артыстычнай заглябленасцю ў вір страстей, якімі жыў яго герой, шчырасцю пацуццяў, адчуванням «святла» і «ценняў» у чалавечым характары, разуменнем трагічнасці лё-

су і характва высякароднага подзвігу. М. Дзянісаў мог тэмпераментна і па-мастанюску сме ла ўвасабляць казачныя і легендарныя вобразы, грунтоўчыся на творчай фантазіі. Дыялентычна тонкія суадносінныя праўдзіваці ў паводзінах і непазбежнай опернай умоўнасці ў агульным ладзе сцэнічнага

жыцця саліст нашай оперы знаходзіў у ролях, дзе псіхалагічная дакладнасць набліжала вакальныя партыі амаль да драматычных персанажаў (той жа Траякураў або Жэрмон). Асабліва прывабліваў заўсёды была музычная напоўненасць кожнага вобраза. Самыя патрабавальныя крыткі і самыя неспрэчныя слухачы адзначалі ў яго манеры ігры, калі так можна сказаць, «вакальнае паходжанне» пластычных рухаў, жэстаў, інтанацый, мімікі.

Стаўшы майстрам оперы, Дзянісаў шмат часу аддаваў выхаванню маладых вакалістаў. І хоць ён меў права вучыць студэнтаў на ўласным вопыце, на сваіх трантоўнах і інтэрпрэтацыях оперных партый, з яго вуснаў раней за ўсё гучалі імёны слаўных настаўнікаў, якімі і ён, Міхаіл Дзянісаў, што юнаком прыйшоў у кансерваторыю пасля франтавых дарог грамадзянскай вайны, абавязаны сваім артыстычным станаўленнем. Неякі па-чалавечы гэта было важна яму: перадаць студэнтам думку аб пераемнасці—ад пакалення да пакалення—вялікай культуры музычнай сцэны. Гучалі звычайна цяпер ужо легендарныя імёны настаўнікаў-выхавацеляў. Аляўціны

Міхаілаўны Пасхалавай і Антона Пятровіча Баначыча, якія як колішні вучань вымаўляў з трапяткой пашанай. І прызнаваўся, што без іх школы яму ніколі б не ўдалося зрабіць, можа быць, галоўнага ў творчым жыцці — стварыць вобразы сваіх сучаснікаў на опернай сцэне. А тут у М. Дзянісава былі заслугі першаадкрывальніка: ён уваходзіў у агорту вакалістаў, з разлікам на чые здольнасці ствараліся першыя нашы нацыянальныя оперы. «Міхась Падгорны» Я. Ціноцкага — для М. Дзянісава напісана партыя Змітрака; «У пушчах Палесся» А. Багатырова — партыя Кузьміча; «Алеся» («Дзяўчына з Палесся») Я. Ціноцкага — партыя Апанаса... З бласкам выконваў ён і ролю Кастуса Каліноўскага ў аднайменнай оперы Д. Лунаса, які ствараў музычны партрэт адважнага змагаара за народнае вызваленне спецыяльна для барытона М. Дзянісава.

Цяпер вучні і паслядоўнікі М. Дзянісава на нашай сцэне з трапяткой павагай вымаўляюць яго імя — выдатнага спявака, удумлівага інтэрпрэтатара, стваральніка незабытых вобразаў, патрабавальнага педагога.

С. СУХАРЧУК.

Алесь ЗВОНАК

НОВЫЯ САНЕТЫ

Маці

Ужо суровай Арктыкі стыхіі
Мятуць па сопках Калымы снягі.
А тут бярозкі выгінаюць шыі
Пад сонцам светлай восеньскай тугі;

А тут — на йржышчах сцірты залатыя,
На паплавах — асілкамі стагі...
Якая ж ты вялікая, Расія,
Які абшар, бясконца дарагі!

Хіба ж дарма, уся ў зялёных хвалях,
Мая айчына з сонцам у вачах,
З брыльянтамі азёр у валасах,

К плячу твайму магутнаму прыпала,
Як тая хмарка, што заначавала
У велікана-ўцёса на грудзях!

Магадан

Я — ціхаакіянскі пасажыр,
Пятнаццаць дзён марскіх стыхій
паддачы.
Авачынскую занясла туманам,
За пенным валам знік Парамушыр.

Раве ў сто горлаў вадзяная шыр
Ашчэранаю пашчай акіяна.
Не значаны на карце капітана,
Вінт адсякае грэбністы пункцір...

Твіндэк — салон не для пшчотнай
скуры,
Як соты ў пчол, ячэйкі нізкіх нар.
Душа ўцякала ў пяткі не адна,

Калі ў Ахоцікім матлашылі буры...
Рос камсамольскі горад на Амуры,
Быў толькі ў калыхах юны горад наш!

Самародак

Пургі ікластай сіверную зграю
На час забуду ў шахце пад зямлёй,
Дзе я, упарты, ўжо даўно шукаю
Высокай пробы самародак свай.

Прайдзі кайлом па залатому снаю,
Што закаваны вечнай мерзлатой.
Знайду яго — я гэта цвёрда знаю —
Знайду, бо веру ў лёс вязучы мой!

Гады сплылі разгоністай паводкай.
Мне больш парод мярзлотных
не крышыць.
Як хмар чародкі, зніклі аднагодкі.

Згадаю — ў горле штосці запыршыць...
Я не шукаю больш самародака —
Ён побач, тут — на дне тваёй душы!

Сведка

Няма спакою мне. Ён толькі сніцца,
Як прывід нерухома і нямы.
На апраметнай белай калясніцы
Раве ўраган шалёны Калымы.

Гудзі, шалей! Усё адно скарыцца
Табе, дзіця палярнае зімы!
Зірні, зірні: ў руках маіх іскрыцца
Дар, што ў цябе адважалі мы!

На злосць тваім падэсцям і каварствам,
Саскробы з праўды покрыва іржы,
Я сведкам стану над халодным карстам

У вечнай мерзлаты на рубяжы,
Схавайшы моцна ў памяці упартай
Твае медалі і твае крыжы!

— Заір Ісакавіч, хачу па-чаць нашу гаворку пытаннем пра настрой напярэдадні XXVI з'езда КПСС.

— Мяне шчыра радуе, што напярэдадні XXVI з'езда партыі, як і перад мінулымі з'ездамі, — гэта ўжо стала добрай традыцыяй! — ідзе такое шырокае абмеркаванне і таго, што зроблена, здзейснена ў краіне, і таго, што яшчэ чакае свайго вырашэння. На сходах і канферэнцыях, у друку, на радыё і тэлебачанні выступаюць пісьменнікі і партыйныя дзеячы, рабочыя і канструктары, вучоныя і мастакі — гавораць аб поспехах і недахопах у самых розных галінах гаспадаркі і культуры, уносяць канкрэтныя

шыя жыццём, гэта запісана ў праграме партыі камуністаў і ў пастановах, прынятых яе Цэнтральным Камітэтам.

Паглядзіце, колькі змен, колькі новых з'яў у жыцці нашай рэспублікі толькі за гады паміж з'ездамі! Мянэцца ўсё на вачах: вёскі, гарады, побыт людзей. Расце і ўшыр і ўгору Мінск. Мы можам ганарыцца сваёй сталіцай: Мінск — не проста сучасны горад, ён адзін з самых прыгожых гарадоў, са сваім, непаўторным абліччам. І прыгажэ год ад году. Як і ўся зямля наша. А якраз гэта і гаворыць за тое, што прыгажэюць, становяцца больш адухоўленымі людзі — людзі ўсіх узростаў, усіх прафесій.

І для мастака вельмі прывабна знайсці ў тым, на кім

вёскі жывуць не толькі будаўніцтвам новых карпусоў заводаў ці жывёлагадоўчых комплексаў, новых гандлёвых цэнтраў ці жылых кварталаў. З'явай сённяшняй рэчаіснасці сталі — сельскія карцінныя галерэі і музеі, помнікі і манументы, цэлыя мемарыялы, у якіх адлюстравана гісторыя народа. Вялікі атрад беларускіх мастакоў шмат зрабіў і робіць у гэтым кірунку. За апошнія гады ўзведзены помнікі Янку Купалу і Якубу Коласу ў Мінску, Францыску Скарыне ў Полацку, створаны помнікі Сымону Буднаму, які будзе ўстаноўлены ў Нясвіжы, і Максіму Багдановічу для Мінска. А

настроем, з жаданнем убачыць свет яшчэ прыгажэйшым — той свет, які мы ствараем.

— Раптам прыгадаўся верш, прысвечаны вам, Заір Ісакавіч, Якавам Хелемскім. Помніце?

Тут мрамур, гліна,
тэракота,
неанрылёнай сілы след...
Распачынаецца работа,
ствараецца нанова свет...

Гэта — пра вашу майстэрню... Есць, відаць, у вас і новыя работы, якія з'явіліся зусім нядаўна?

— Есць, безумоўна. У майстэрні сёлета пабывалі многія дзеячы культуры, сябры. Задаволены, што шмат працаваў над іх партрэтамі. Над партрэтамі акадэміка Гарэцкага Радзіма Гаўрылавіча, аднаго з роду Гарэцкіх, якія так убагацілі нашу навуку і культуру. Згадваецца, колькі гаворак было з ім — аб зямлі, аб навуцы пра зямлю...

Стайць нядаўна адліты бюст калмыскага паэта Міхаіла Ханінава. Міша Чорны — так звалі яго партызаны Беларусі, сярод якіх ён абараняў і сваю Калмыкію. Шмат вершаў, твораў яго прысвечана гераічнай партызанскай барацьбе.

Працаваў сёлета, з натурой, над партрэтамі кіраўнікоў нашай дзяржавы — міністра знешняга гандлю Мікалая Сямёнавіча Патолічава (бюст устаноўлены ў г. Дзяржынску Горкаўскай вобласці) і Пятра Міронавіча Машэрава. Сэрца балюча шчыміць, не прымаючы, не хочучы прыняць яго трагічную смерць. Гэты чалавек быў як крыніца радасці і жыцця, крыніца душэўнай цеплыні. Я быў шчаслівы сустрэчамі, гаворкамі з ім...

— Заір Ісакавіч, некалькі слоў пра апошнія мастацкія выстаўкі.

— Скажу па шчырасці, мне прыемна бачыць на выстаўках не толькі работы маладых, якія ідуць сёння ў мастацтва. Але, хай яны не крыўдуюць, яшчэ больш радуся, калі бачу работы мастакоў свайго пакалення. Не спачылі яны на лаўрах, працуюць! Не могуць не працаваць — надта ж жыццё цікавае. Адна толькі думка: яшчэ мы не вельмі вялікія майстры. А майстэрства — гэта ж галоўнае, каб твор жыў не год, не два, а стагоддзі. Гэта думка заўсёды з'яўляецца, калі прыгадваю Міколу Гусоўскага, яго «Песню пра зубра». Пяцьсот гадоў, як напісана, а чытаецца і сёння, і заклікае людзей на ўсёй зямлі ахоўваць жыццё жывога свету, берагчы яго.

— І традыцыйнае пытанне: якія вашы планы? Ці чакае мастацкага ўвасаблення?

— Хачу сказаць чытачам маёй газеты, што буду працягваць работу над вобразамі К. Маркса і У. І. Леніна. Буду і надалей працаваць над партрэтамі — гэта мой любімы жанр! — самых розных людзей, маіх сучаснікаў. Вельмі прывабна для мяне — грамадскія дзеячы, людзі, якія ўзбагачаюць навуку аб нашым грамадстве, практычна вырашаюць тэады, якія вынікаюць з праграм і планаў.

Мару толькі, каб хапіла сілы здзейсніць усё задуманае.

Складаны, Вялікі Час!

З НАРОДНЫМ МАСТАКОМ СССР З. І. АЗГУРАМ ГАВОРЫЦЬ КАРЭСПАНДЭНТ ШТОТЫДНЁВІКА Т. БОНДАР

прапановы. Так, мы не можам жыць сёння, не думаючы аб заўтрашнім дні!

Добра мы жывём, вельмі добра. Змены ў эканоміцы, у сацыяльным жыцці за апошнія дзесяць-пятнаццаць гадоў проста аграмадныя. Будучыня ж уяўляецца яшчэ больш светлай.

Мне, як мастаку і грамадскаму дзеячу, даводзілася сустракацца з самымі рознымі людзьмі ў самых розных краінах свету. У Францыі, у Італіі, у Аўстрыі людзі жывуць па-рознаму — адны бядней, іншыя — багацей. Але кожны раз, калі гаворка з людзьмі краналася планаў, перспектыву на заўтрашні дзень, яны не маглі схаваць трывогу, страх перад будучым. Не бачаць яны свайго будучага, не ўяўляюць.

А мастак — хто ён у капіталістычным грамадстве? Каму патрэбен? Дасюль цяжка згадаць парызскі Манмартр — цяжкае ўражанне ў мяне засталася: прафесійныя мастакі проста на вуліцы, каб зрабіць капейку, малююць, пішуць. Есць сярод іх і здольныя, і нават таленавітыя. Але ім ніколі не выбрацца з гэтага кірмашу: хіба могуць узнікнуць тут спраўдныя творы, у якіх было б адлюстравана жыццё народа?

У нас жа для творчасці, для твораў ствараюцца ўсе ўмовы. Працуй, набывай веды і вопыт, стаў усё больш складаным мэты і, дасягнуўшы іх, ідзі далей! Гэта абумоўлена ўсім на-

спыняецца яго позірк, да каго пацягнулася яго душа, тэа рысы інтэлектуальнасці, адухоўленасці, якія вызначаюць не толькі гэтага канкрэтнага чалавека, а і час, сучаснасць. А знайсці і здолець паказаць гэтыя рысы — значыць паказаць і новага чалавека, чалавека будучыні: ён нараджаецца сёння.

Іх, гэтыя рысы, якраз і павінен разгледзець, адчуць мастак.

— І гэта самае важнае для мастака, самае важнае ў яго працы?

— Амаль што так. Мастак — гэта яго светапогляд, яго ідэйная перакананасць. Цвёрда ўпэўнены ў гэтым. Шмат што вызначае ў мастацтве майстэрства, вельмі шмат. Але ты адбываешся як мастак толькі тады, калі пачынаеш разумець, што ты хочаш сказаць, што ты хочаш сцвердзіць. Мастацтва не можа існаваць і ніколі не існавала само па сабе, па-за часам, па-за рэчаіснасцю. Сённяшняя рэчаіснасць — наша грамадства, якое будзе камунізм. І кожны з нас — член гэтага грамадства, у кожнага — самыя вялікія ў свеце правы і магчымасці. Але і абавязак у кожнага вялікі — талент свой, жыццё сваё аддаць служэнню народу.

— «Талент свой, жыццё сваё аддаць служэнню свайму народу...». Як увасабляюцца яны, гэтыя словы, у жыцці сёння, на сённяшнім этапе развіцця мастацтва?

— Як? Каб зразумець гэта, варта зірнуць больш уважліва! Нашы гарады і

помнікі правядырам марксізму-ленінізму, партыйным дзеячам, героям грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў! Усё проста нельга пералічыць — шмат якія з іх прафесійна дасканалыя, цікавыя па вырашэнні, гарманічна ўпісваюцца ў навакольнае асяроддзе. Шмат якія, але — не ўсе, хоць гэта, можа, і ёсць адна з заканамернасцей творчасці, калі не заўсёды напаткаеш удачу, не заўсёды здолееш да канца, з дакладнасцю ўвасобіць сваю задуму. Бо які б час, які б гістарычны момант ні захацеў адлюстравана ў сваёй рабоце мастак, ён так ці інакш адлюстроўвае і свой час.

— А наш час — гэта аграмадныя сацыяльныя пераўтварэнні ў свеце, напружаная барацьба народаў за мір і прагрэс супраць небяспекі новай вайны...

— Складаны, вялікі час! Што можа быць больш гуманым, чым тэа прапановы і дакументы, у якіх адлюстравана імкненне нашага грамадства да міру ва ўсім свеце, да мірнага суіснавання ўсіх дзяржаў, мірнага вырашэння ўсіх праблем. Мы адкрыта гаворым аб усіх нашых дасягненнях і цяжкасцях, адкрыта паказваем усім магчымасці і перавагі сацыялістычнага вядзення гаспадаркі, не хавуючыся, дзелічыся набытым вопытам. Нам ёсць што паказаць, ёсць чым ганарыцца. Мы ідзем насустрэч партыйнаму з'езду з добрым

УСЯ КРАІНА, увесь са-
вешчый народ рыхтуецца
дастойна сустрэць XXVI
з'езд КПСС — ідуць рэпарта-
жы аб выкананні заданняў пя-
цігодкі, прымаюцца новыя са-
цыялістычныя абавязальствы.

Вызначаючы адну з важней-
шых задач камуністычнага зы-
хавання працоўных на сучас-
ным этапе будаўніцтва каму-
нізму, Л. І. Брэжнеў пісаў:
«Мы дабіваемся, каб усё больш
раскрываўся палітычны і разу-
мовы патэнцыял нашага наро-
да, раслі яго актыўнасць і іні-
цыятыва, яго свядомыя, адказ-
ныя адносіны да працы, да ста-
новішча спраў у краіне ў цэ-
лым». Гэтыя словы ў поўнай
меры адносяцца і да мастакоў
— мастацтва ж з'яўляецца ад-
ным з самых важных сродкаў
выхавання мас, абуджэння іх
актыўнасці, творчай ініцыяты-
вы. Мастакі ў адказе за тое, як
уздзейнічае мастацтва на масы,
да чаго заклікае іх, на рашэн-
не якіх задач скіроўвае, — як
і за тое, з якой крыніцы чэр-
паюць яны свае думкі, ідэі.

«Сацыялістычнае мастацтва,
— адзначаў кандыдат у чле-
ны Палітбюро ЦК КПСС, міні-
стр культуры СССР П. Н.
Дзямічаў, — заканамерна ўза-
гадасця вопытам камуністыч-
нага будаўніцтва. Гэтая скла-
даная дыялектычная сувязь
фарміруе, натхняе творчую ін-
тэлігенцыю, яе лепшых прад-
стаўнікоў. Для сучаснага са-
вецкага мастацтва характэрна
ўзмацненне яго ідэйна-выха-
ваўчага ўздзеяння, этычных ма-
тываў, больш дакладнае і глы-
бокае бачанне новых з'яў жыц-
ця, сацыяльных праблем. Яно
актыўна скіравана на ўдаска-
наленне чалавечых адносін, на
сцвярдженне навукі камуні-
стычнай маралі, новай грамад-
скай псіхалогіі».

Адказнасць савецкага маста-
ка за свой талент, усведамлен-
не і засваенне ім культурных
традыцый мінулага не можа не
спалучацца з высокай адказ-
насцю за прэстыж сваёй са-
цыялістычнага мастацтва.
І якімі важнымі, істотнымі
з'яўляюцца для мастака выве-
раныя на аснове марксісцкай
метадалогіі веды аб прыродзе
мастацтва, аб уласцівасцях і
асаблівасцях, мэтах і сэнсе
мастацка-творчага працэсу, яго
скіраванасці і выніковасці! Ме-
навіта ж у гэтай, тэарэтыч-
най галіне часцей за ўсё ад-
бываюцца ідэалагічныя дыску-
сіі паміж марксісцкай і буржу-
азнай эстэтыкай.

У аснове вялікага, сапраўд-
нага мастацтва заўсёды ля-
жыць усведамленне мэт ма-
стацкай творчасці, яго сэнсу.
Прыгадайце, як пісаў А. П. Чэ-
хаў — чуйны, тонкі знаўца лі-
таратуры: «...пісьменнікі, якіх
мы называем вечнымі ці проста
добрымі і якімі мы захапляем-
ся, маюць адну галоўную і
вельмі важную адметнасць:
яны кудысьці ідуць і Вас клі-
чуць туды ж, і Вы адчуваеце
не розумам, а ўсёй сваёй істо-
тай, што ў іх ёсць якасць мэ-
та... Лепшыя з іх рэалістыч-
ныя і пішуць жыццё такім,
якое яно ёсць, але таму, што
кожны радок насычаны, як со-

кам, усведамленнем мэты, Вы,
акрамя жыцця, якое ёсць, адчу-
ваеце яшчэ тое жыццё, якое
павінна быць, і гэта зачароўвае
Вас». Мэта мастацтва — вось
што вызначае скіраванасць
мастацкага ўздзеяння, эмацыя-
нальны зарад твора.

Быць карысным свайму на-
роду, садзейнічаць росту яго
самасвядомасці, культуры, яго
творчай актыўнасці, паглыб-
ляць і пашыраць сувязь кож-
най асобы з грамадствам, дзяр-
жавай, памагаць вырашэнню
ўсё больш складаных задач,
што абумоўлены гістарычным

нае распаўсюджанне амеры-
канскіх фільмаў. Адказ быў кар-
откі: «Грошы, злчынства,
секс». Падтасоўваючы з'явіў
рэчаіснасці, будууючы творы па
загадзя выпрацаваных схемах,
масавае мастацтва прапаган-
дуе эгаізм, хцівасць, імкненне
задаволіць асабістыя патрэбы
любой цаной; і усё гэта спрыяе
падтрымцы асноў буржуазнага
грамадства.

Сучаснае рэакцыйнае буржу-
азнае мастацтва мае агідную
этычную афарбоўку. Літарату-
ру, напрыклад, залівае мутная
хваля парнаграфіі, якая павін-

яго сарамлівасць знікае. Па-
жадлівы бляск яго вачэй раз-
гараецца пад канец у нястрым-
нае полымя распусці...» Дзеян-
не дасягае кульмінацыі, калі
прафесар усаджае ў аўтаномію
нож: гэтак ён тлумачыць ёй
сэнс слова «нож». Паяўляецца
служанка, і глядач даведваец-
ца, што гэта ўжо саракавое
забойства. Служанка павязвае
прафесару на руку павязку «з
якойсьці эмблемай; магчыма,
свацтыкай». Труп выносяць,
звініць званок, і служанка
ўпускае наступнага вучня...

П'еса «Урок» — характэрны

сацыялістычнай Радзімы (пес-
ня «Памяць сэрца» І. Лучанка,
Мемарыяльныя комплексы на
Пекароўскіх могілках у Ленін-
градзе, «Хатынь», «Брэсцкая
крэпасць-герой»).

Прыкладам самай высокай
адказнасці мастака перад гра-
мадствам, а можа, і перад усім
чалавецтвам, з'яўляецца твор-
часць выдатнага мастака суч-
аснасці Міхаіла Андрэвіча
Савіцкага. Кожная яго карціна
прасякнута роздумам аб буд-
дучым чалавецтва, аб той не-
бяспецы, якую нясе свету ган-
ка ўзбраенняў, новыя банды
фашыстаў, што мараш пра рэ-
ванш. Апошнім часам на Заха-
дзе нярэдка ставіцца пытанне
аб даўнясці фашысцкіх зла-
чынстваў. І як набат прагучаў
новы цыкл карцін М. Савіцкага
«Лічы на сэрцы». Трынаццаць
карцін аб апраметных гітлераў-
скіх канцлагераў, праз якія
прайшоў сам мастак...

Тым не менш, ён здолеў па-
збегнуць натуралізму і знешняй
экспрэсіі. Ярка выяўлены цу-
доўнае і агіднае — як супраць-
леглыя эстэтычныя катэгорыі.
Носьбітамі прыгажосці высту-
паюць вясні: забітыя, павеша-
ныя, раскрываваныя — яны
застаюцца прыгожымі. Прыго-
жымі сваім нязломным духам,
сваёй барацьбой, верай у пера-
могу добра і хараства над
злом і агіднасцю.

Работы М. Савіцкага — гэ-
та заклік да чалавецтва бераг-
чы прыгажосць, берагчы мір і
жыццё. Гэта заклік змагацца
супраць насілля, супраць новай
вайны, здэкаў з чалавека. Па-
лотны робяць глыбокае ўра-
жанне, даюць багатую глебу не
толькі розуму, але і пачуццю
чалавека, і ў гэтым іх непе-
раўздызнае выхаваўчае зна-
чэнне.

На долю сацыялістычнага
мастацтва кладзецца асабліва
адказнасць — не толькі за
сцвярдженне камуністычных
ідэалаў, але і за развенчванне
«ідалаў» буржуазнай культу-
ры. І якраз таму адной з гла-
ўных задач яго застаецца
ўсебаковае і поўнае выяўленне
сапраўднай годнасці чалавека,
яго нястрымнай волі да прагрэ-
су, яго духоўнай магутнасці,
якая не мае нічога агульнага
з хворым, скалечаным света-
ўспрыманням сучаснага бур-
жуа.

Адной з заканамернасцей бу-
даўніцтва развітога сацыялі-
зму з'яўляецца, па словах М. А.
Суслана, «далейшае павышэн-
не ўзроўню адукацыі, культу-
ры шырокіх мас, рост іх палі-
тычнай свядомасці, ідэйнай
сталасці, фарміраванне наву-
ковага, марксісцка-ленінскага
светапогляду працоўных». Са-
вецкія мастакі, дзеячы мастац-
тваў не могуць не ўлічваць
гэтыя якасныя зрухі, што адбы-
ваюцца ў культурным воўліку
народа і, аднаўдана, у самых
шырокіх колах сучаснай ма-
стацкай аўдыторыі. І гэта выма-
гае пастаяннага павышэння
ідэйна-эстэтычных крытэрыяў
мастацтва, якія павінны адпа-
вядваць узросшым запатраба-
ванням, развіццю мастацкага
густу, сацыяльнаму вопыту і
палітычнай сталасці мас.

М. КАРАЛЬКОУ,
кандыдат філасофскіх
наук.

развіццём, сацыяльным прагрэ-
сам — ці не ў гэтым абавя-
зак савецкага мастака! Сіла
мастацтва — у магчымасці
ўздзейнічаць на духоўны свет
асобы, і гэтая сіла павінна
быць стваральнай, а не разбу-
ральнай.

Хіба мы не назіраем у сучас-
ным рэакцыйным буржуазным
мастацтве, прасякнутым духам
індывідуалізму, чалавечана-
ненавісці, пачуццёва-спу-
стошанасці і бессэнсоўнасці іс-
навання, ясна выяўленае па-
мкненне прынізіць чалавека,
развіць у ім недавер да свету,
загнаць яго ў тунікі беспрад-
метнага аналізу асобных дэта-
ляў і падрабязнасцей сваіх псі-
халагічных станаў? Так, сучас-
нае буржуазнае мастацтва імк-
нецца пазбавіць чалавека дзе-
яння, актыўнасці ў адносінах
да жыцця, зрабіць яго пасіў-
ным, абываком, альбо такім,
які цынічна адмаўляе ўсё чы-
ста ў чалавечай культуры, у да-
сягненнях розуму і вопыце па-
чуща.

Менавіта такога складу «гер-
ой» — амаральны, эгаістычны,
беспрынцыповы хцівец, што не
счыняецца ні перад якімі зла-
чынствамі, каб дасягнуць сваёй
мэты — з'яўляецца «ідалам»,
які прапагандуе сучаснае бур-
жуазнае «масавае мастацтва».

Услаўляючы і смакуючы ў
творах мастацтва забойства,
злчынства, насілле, буржуаз-
нае мастакі садзейнічаюць
фарміраванню людзей безад-
казных, пазбаўленых ідэалаў,
гатовых на любое злчынства
дзея ўласнай выгады.

Злучаныя Штаты Амерыкі,
напрыклад, вывозяць у Еўро-
пу і на іншыя кантыненты
шмат што: зброю для сваіх
салдат, шырсажыў, даволі па-
таннелы доллар і разам з усім
гэтым — прадукцыю сваёй
рэакцыйнай, з трупным пахам
«культуры». Вядомы фінскі
пісьменнік Марці Ларні ў ар-
тыкуле «Аб жавальнай гумцы
і інфлянцы любові» згадваў такі
выпадак. У аднаго амерыкан-
скага прадзосера запыталіся,
чым ён тлумачыць феноменаль-

на «распальваць страці». Ра-
зам з тым яна ператварылася
ў прыбытковы бізнес, у галіну
капіталістычнай гаспадаркі.
Уздзеянне парнаграфіі праў-
ляецца ў разбурэнні здольнасці
чалавека крытычна мысліць, у
імкненні перавярнуць з ног на
галаву ўсе ідэйныя каштоўнас-
ці, паказаць, нібыта поўная за-
лежнасць ад інстынктаў і ёсць
сапраўдна чалавечая свабода.
Парнаграфія ў суседстве з
жорсткасцю і насіллем пануе і
ў фільмах.

Сфарміраваць забойцу з ма-
раллю жывёліны, бяздумнага
выканаўцу злчынных чалаве-
чанаўнісціх планаў імперыялі-
зму — вось галоўная мэ-
та парнаграфічнай літаратуры
і фільмаў жахаў. (Фільм прагрэ-
сіўнага амерыканскага рэ-
жысёра А. Пена «Пагоня» як
нельга лепей ілюструе «пала-
ванне на людзей», якое стала
тыповай з'явай у сённяшняй
Амерыцы).

Састаўнай часткай «масавай
культуры» з'яўляецца «тэатр
абсурду», заснавальнікі якога
— ірландзец Бекет і румын
Іянеску — жывуць у Францыі.
Прывядзем у якасці прыкладу
п'есу Э. Іянеску «Урок». Усяго
тры дзейныя асобы: вучаніца—
васемнаццацігадовая дзяўчына,
служанка і прафесар. Пачына-
ецца ўрок. Вучаніца лёгка ад-
казвае на нескладаныя пытан-
ні. Але пытанні сыхлюцца ад-
но за адным, становяцца ўсё
больш туманнымі. Вучаніца
бянтэжыцца, неруецца. Калі
прафесар пераходзіць ад матэ-
матыкі да філалогіі, станові-
цца яшчэ больш абстрактна: ад
страху ў дзяўчыну пачы-
наецца зубны боль, нервознасць
пераходзіць у здранцвенне, і,
як гаворыцца ў рэмарцы дра-
матурга, вучаніца «выглядае
так, быццам яна злёгка паралі-
завана і страціла мову». «Упар-
тая, змал агрэсіўна напа-
чатку, яна ператвараецца ў ру-
ках прафесара ў бязвольную,
інертную, амаль безжыццёвую
істоту». Эвалюцыя самога пра-
фесара тлумачыцца другой рэ-
маркай: «На працягу п'есы

прыклад галоўнага накірунку
заходнеўрапейскай драмагур-
гіі «абсурду».

Няма неабходнасці, відаць,
больш падрабязна спыняцца на
прыкладах з галіны «масавай
культуры». Мэта ў яе адна:
усыліць актыўныя, змагарскія
сілы асобы, прымусіць яе ад-
сяці ад барацьбы за мір, дэмак-
ратыю і сацыяльную справяд-
лівасць.

Высакароднасці і прыгажо-
сці чалавека буржуазнае ма-
стацтва супрацьстаўляе га-
небныя страці і жаданні, цэ-
ласнасці асобы і калектыві-
зму — адзіноцтва і раздроб-
ленасць, прагрэсу — рэгрэс і
разлажэнне, асэнсаванасці
быцця — бессэнсоўнасць існа-
вання, заканамернасця гра-
мадскага жыцця — стыхій-
насць, выпадковасць, анархіч-
ную ўседазволенасць.

Ва ўсім гэтым «хаосе» бур-
жуазнай культуры выяўляюцца
безадказныя адносіны яе
дзеячў да лёсаў чалавека і ча-
лавецтва, абывакасць да яго
мінулага і сучаснага, адмаў-
ленне будучыні.

Зусім іншы, прагрэсіўны вы-
хаваўчы змест уласцівы ма-
стацтву сацыялістычнага рэалі-
зму. Наш герой — гэта наватар
вытворчасці, стойкі змагар з
коснасцю і руцінай, які пастая-
нна ўдасканальвае працэс пра-
цы і адначасова ўдасканальва-
ецца сам. Гэта чалавек глыбо-
кай і мудрай думкі, які ўзба-
гачае сябе ўсё новымі і но-
вымі ведамі. Гэта земляроб, які
змагаецца за пад'ём сельскай
гаспадаркі, за высокую ўрадж-
лі. (Прыгадайце, як захоплена, з
якім энтузіязмам працуюць лю-
дзі, паказаныя на палатне
А. Пластава «Калгасны ток»!)

Наш станоўчы герой — муж-
ны змагар за мір і бяспеку на-
родаў (песні В. Мурадзі «Бу-
хенвальдскі набат», А. Новікава
«Гімі дэмакратычнай моладзі»,
серыі малюнкаў Б. Прарокава
«Гэта не павінна паўтарыцца»).

Наш герой — воін Савецкіх
Узброеных Сіл, які здзяйсняе
бяспрыкладныя подзвігі ў імя

работы французскіх імпрэсіяністаў, сучас-
ных майстроў мастацтва.

Каўнас з гонарам паказвае тым маста-
коўскія скарбы, якія сабраны ў гэтым го-
радзе. Але не толькі старажытным ма-
стацтвам захапляюцца тут. Вялікую ціна-
васць вылікае і сучаснае мастацтва як
працяг лепшых традыцый мастацкай
культуры — і не толькі ў Літве, а і ў брат-
ніх рэспубліках.

Зараз у залах экспазіцыю склалі творы
вядучых беларускіх мастакоў — М. Савіц-
кага, В. Грамыні, Я. Зайцава, Л. Шчамля-
ва, А. Кішчанкі, таксама палотны А. Ася-
доўскага, Ю. Нежур, М. Залознага, В.
Вярсоцкага, і зусім маладых мастакоў —
У. Тоўсціна, М. Селешчука, Э. Гарачава і
іншых. І менавіта такая прадстаўнічасць
— аўтараў каля пяцідзсяткі — выклікае
цікавасць літоўскіх глядачоў. Загадзя
адрэза культуру ЦК КП Літвы Сігіз-
мунд Аляксандравіч Шымкус, які агледзеў
выстаўку ў першы дзень яе адкрыцця
сказаў:

— Мы вельмі рады нашым пастаянным

связям з братняй Беларуссю, з яе куль-
турай. Некалькі гадоў назад мы абмяні-
ліся днямі літаратуры і мастацтва. Гэта
было сапраўднае свята. А тое сяброўства
тыя кантакты, якія завяліся тады, сталі
пастаяннымі. Прыкладам таму — і выстаў-
ка беларускага жывапісу, якая знаёміць
нас з вялікай групай мастакоў. І за кожнай
карцінай мы бачым асобу творцы, яго
грамадзянскую пазіцыю, бачым майстэр-
ства і самыя сур'ёзныя адносіны да тых
проблем, якія ставіць наша партыя. Глы-
бока кранае кожнага карціна Міхаіла Са-
віцкага «Аршанскія партызаны», пейзаж
Віктара Грамыні «Восенняя сімфонія».
Такія выстаўкі ўзбагачаюць нас, збліжа-
юць духоўна. Мы ўдзячны беларускім
мастам за цінную, багатую на таленты
выстаўку жывапісу.

Хочацца прывесці і словы заслужанага
дзеяча мастацтваў Літвы прафесара
Р. Калпокаса.

— Яшчэ дзесяць гадоў назад я меў ма-
гчымасць пазнаёміцца з мастацтвам Бела-
русі і радасна адзначыць, што прагрэс

відавочны. Выстаўка вельмі разнастайная,
прадстаўленая творы — яны сталыя маста-
коў, так і моладзі — закончаныя карціны.
У нашым літоўскім жывапісе многа эма-
цыянальнасці, эцюднасці, і таму асаблі-
ваю цікавасць выклікае анрэсленасць бе-
ларускіх твораў. У мяне нават з'явіліся
цікавыя задумы будучых работ. Было б
вельмі добра, каб на закрыццё выстаўкі
прыехалі беларускія мастакі — мы змаг-
лі б абмяняцца думкамі, пагаварыць
больш шырока. Гэта вельмі важная спра-
ва для нас, мастакоў, гэта ўзбагачае твор-
чы вопыт кожнага.

Агульны клопат мастакоў пра развіццё
савецкага мастацтва — гэта заканамер-
насць нашага часу. Жывапісцы, графікі,
скульптары, прыкладнікі кожнай рэспуб-
лікі прыносяць у яго сваё нацыянальнае
самае дарогое, якое ў цэлым зліваецца ў
адзінае пачуццё любові да сацыялістычнай
Айчыны.

Раіса ЧАСТНОВА.

САДРУЖНАСЦЬ

Каўнас — гэта горад мастакоў. Тут ад-
крыта аддзяленне Саюза мастакоў Літвы,
тут старэйшы ў рэспубліцы Дзяржаўны
мастацкі музей. Ён носіць імя слаўтага
Міналоюса Чурлініса, у спецыяльнай зал-
ле экспануюцца яго работы: «Стварэнне
свету», «Знакі Задыйна», цыклы «Зіма»,
«Вясна», «Лета», пейзажы, афорты, гра-
фіка, архіўныя матэрыялы.

У залах музея выстаўлены работы леп-
шых мастакоў Літвы — А. Жмудзінавічуса,
П. Калпокаса, М. Кацілютэ, А. Савіцкаса,
В. Маціявічуса. У калекцыі заходнеўра-
пейскага мастацтва — творы фларэнцій-
скай, балонскай, венецыянскай і іншых
італьянскіх мастацкіх школ. Тут работы
Рафаэля, Карачы, Цепола, Каналета, Гоі,

Авой, сынок, ты ўжо ўстаў і памыўся, бачу. А я забавілася ў гародчыку. Дай, думаю, выскачу ды адшыкну свежых агурочкаў з грады ды які пук пер'я чабулі. Во, бачыш, поўны прыпол і таго і гэтага прысела. І бульбачка вунь ужо звярнула. Зараз адцаджу яе, высыплю на абрус, дык такое смакошце будзе, што свет абызды і аб'едзь — лепшага не знойдзеш! Мой Мікодзь нашто быў перабарлівы на яду, а і то, бывала, як возьмецца за бульбу з агуркамі, як завінецца каля іх, то і за вушы не адцягне. І ты ўжо сядай за стол. А то ж, відно, і стаміўся і прагаладаўся. Ці ж блізікі свет да таго горада. А там гэтай бульбачкі, можа, у староўцы не дужа і знойдзецца. Паспрабуй яе на столькі людзей нагатаваць! Кожны яе хоча. Ого, бульба! Мой Мікодзь, бывала, есць яе ды і кажа: «Многа без чаго можна пражыць, а без бульбы — не». Развітаўся, гаротнік, з гэтым светам. Ад яго засталася во хата ды прозвішча, якое я нашу — Мікодзіха. Праўда, яшчэ добраю памяць чалавек пакінуў пасля сябе. Ні з кім век-вяком не паляўся, вока нават дзіціці не запарушыў. А пра бульбу я сама табе раскажу. Не дарэмна гавораць на сяле: на што Мікодзь здатны, на тое і жонка. Столькі гадоў жыць з чалавекам ды не пераняць ад яго? Дзіва што! Усяму і навучылася ад яго і пераняла. А бульба ж, яна кожны дзень паміж табой і тваім чалавекам, як роднае дзіця. Яна можа і пасварыць і памірыць. Хіба мала што за жыццё здараецца. Але бульбачка, скажу табе, больш лагодзіць чалавека, чым злуе. Прыедзе гаспадар з лесу ці з поля натомлены, згаладалы, а значыць, і сярдзіты: слова на суперак не кажу! А ты яму саўганеш чыгунок на стол. Ён есць бульбачку, уплятае за дзве шчакі, як бы грэецца і душой адтае. А бульба ў нас заўсёды была смачная ды сопкая. Без яе, хто ведае, ці выжылі б мы. Дальбог жа, праўда. Але хто ўжо табе раскажа? Не ўсе ведаюць, што яе калісьці пачыналі спажываць з матчыным малаком. А я ведаю, дзякуй богу, німала пажыла на свеце. Колькі мне цяпер? Уга! Нават не помню, у якім годзе нарадзілася. Гэта цяпер, калі я прыходжу ў сельсавет, дык старшыня жартуе: «Ты не старая Мікодзіха. Восемдзесят гадоў — што яны значаць для цябе. Лёгка за плячамі іх носіш.

Вунь як пусціўся па дарозе, дык я, малады, за табой не ўганюся». Яно, можа, і так. Нашто грашыць, лёгкая я на нагу. Прывыкла змалку, каб усё хутка ў мяне было. Калі раблю, то ўсё мяту, як пад мятлу. А куды-небудзь і выпраўлюся, то лячу, як вецер. І цяпер не ўмею хадзіць памалу. А мне ўжо, калі па праўдзе сказаць, то, відэць, больш набярэцца за восемдзе-

скае — шух-шух! — бульбу, якая ў каго ёсць. Параскашцеца бульбачка ў прыску столькі часу, колькі трэба, а тады хто-небудзь бярэ абгарэлы кій ды пачынае спадываць туды-сюды соўгаць. Бульба варушыцца, перакочваецца з боку на бок, кладзецца-моціцца так, як ёй хочацца. Во-во будзе гатова. Выкаціш бульбіну, трохкі надломіш яе. У сярэдзіне яна

та цягаўся і туліўся за хлявамі, поркаўся ў бульбяніку, нейкія прыхачы спрыўляў. Дык бабы аднаго разу ўзнялі гвалт, падбурхталі мужчыны ды і ўламіліся ў наш двор. Мікодзь нешта пароўся каля прызбы. Азірнуўся: што за гармідар? Бабы ляскоўчыя языкамі, а мужчыны ўжо каля самага носа кулакамі круціць. Бачыць Мікодзь, што непярэліўкі, схапіў з цвіка сваю ламанку ды як смаліна паверх галоў з абодвух ствалоў. Некаторыя бабы аж умлелі, вадой іх адлівалі. А мужчыны, хоць і больш смелыя, але таксама прыціхлі, пасунуліся да варотаў. «Глядзі Мікодзь, не бабахні ў каторага, — прасяца. — Гэта нас, дурняў, бабы нацкавалі. Сказалі, што з ведзьмакамі знаешся, што з-за цябе бульба здрабнела». Плюнуў ён ды і кажа: «Хіба ў вас вочы павылазілі? Хіба не бачылі, як я вазіў ад рэчкі белую гліну, гэтую вапну, на свой агарод? Вось гэта вапна і ёсць той вядзьмак, пад якім каліўе ўгору прэ і бульба, як на дражджах, расце. Вазіце і вы на свае агароды! Не горшая бульба, чым у мяне, вырасце».

Тым часам арганізаваўся калгас. І зноў далася ў знакі гэта бульба. Не ўсе верылі ў калгас. Кожны прывык на сваім лапіку калунацца. А тут — усе разам. Хто яго ведае, што з гэтай вядзе — сумняваўся не адзін. А як на тое пайшло, каліўе бульбы ў рост чалавек вымахала. Думалі, клубні пад карчом будучы па гарошыне. У вёсцы нават малы ведае: калі каліўе высокае ды храпістае, бульбы добрай не чакай. А тут наадварот. Як вывернеш корч, бульбы пад ім столькі, што набярэш кош і яшчэ астаецца. І такая роўная, белая, хоць стой ды любуйся. Пасля казалі, бульба ўрадзіла таму, што пасеялі на нечэпаным месцы.

І так колькі год запар было. Усе аж дзівіліся. Радаваліся, а не ведалі, што страшная бяда над галовамі вісіць. Грымнула яна вайной...

Ох, страх і падумаць, што тварылася тады! Танкі гыміаць, машыны сунуцца, фурманкі ляскаюць, маташкы аж трашчаць — гэтак пружа. І дзе хто хоча — па ярыне, па бульбе. Не ўцярапа Маланія ды пабегла на агарод да немцаў: «Што вы, гады, робіце, каб вам дамавіну зрабілі! У мяне ж дзеці! Чым іх карміць будзе?!» «Ком, ком, — падзьяе мардаты немец з крыжам

на грудзях і торкае пальцамі: «Камуніст?» А гад адзін з суседняга сяла падказвае: «Чалавек яе быў камуністам. У калгас сілай зганяў». Немец тыркнуў з аўтамата і... Маланія абсунулася на зямлю. Як убачыла я гэта, у мяне ўсё ў грудзях адарвалася. Хацела пабегчы, каб памагчы Маланні: мне здалося, што яна грэблася. Ды бабы не пусцілі. Учапіліся за рукі, крычаць: «Не ідзі, Мікодзіха, бо і цябе заб'юць». Ці ж гэтым нелюдзям доўга было застрэліць чалавека?

Ператрэліся мы, перакаціліся ў хатах, пакуль яны з сяла паехалі. Зірнулі на агароды: божачка, пакалупаная, перамешаная зямліца. Не пазнаць яе. Думалі: раз так гоцалі па бульбе, бязбожна таўклі, то можа, яе і за яду не лічаць? Але як адступалі, то бачылі мы: напоўніцу хапалі проста з шалупіннем...

Бульбачка ў вайну ратавала нас ад голаду. А вясной хоць зубы на паліцу кладзі — няма чаго есці. Усё чакаем таго дзянька, калі зямелька з-пад снегу пакажацца. А тады з кошыкамі, з ведрамі бжым на агароды. Ваду яшчэ як след не сцягне, зямля вязкая, па калені ў ёй гразнем, а збіраем «шайморы» — леташнюю бульбу. Назбіраем вядро, на выглед яна не вельмі, але голад прысмакаў не пытае. Дома здзенеш з яе шалупінне, а пасля бутлыч яе ў адну ваду, у другую... Тады бульбу ў макацёр і давай таўчы, пакуль яна не стане, як цеста.

Да чаго ж смачныя блінцы пяклі з тых «шайморай!» Вядома ж, бульба ў зямлі паляжыць, перамерзне, дык у ёй адзін толькі кружмал і астаецца. І елі блінцы з такім смакам, як цяпер пшанічную булку бывае хто не есць.

Ну, а пасля вайны з гопам папалам на бульбу ўзбіваліся. Перш чым садзіць яе, высакалі кусты, якімі парасло за вайну ўсё поле. Ведама ж, не было каму глядзець за ім. Завоўвалі пні, і праз год-другі, як перапрае аблога, сеялі бульбу. І расла яна. Яно калі ўзяць розумам, дык і не дзіўна. Зямелька праз усю вайну пуставала, сілу назапашвала. А таму ўсё і радзіла.

А тут — падзея! Прыязджае з Сібіры Іван Нікіпаронак, які да калгаса паехаў з сяла. Прыпыніў ён у Васіля Прэда, які быў тады за старшыню. Старшыніха нагатавала чыгунок бульбы ды паставіла на стол. А да бульбы яшчэ вялі-

сят. Гэта ж маці тваёй вунь колькі! А я памятаю яе во такім дзяўчом! Яна толькі вучылася хадзіць, а я дзеўкай была, па вечарынках гойсала. Сіла так і перла з мяне. Ніхто не скардзіўся на мяне. Умела я варочаць работу. За што ні вазьмуся, з усім упраўлюся; і жыта пажну, і бульбу выкапаю. Любіла я каля бульбы пахадзіць. Маладзіцы жалаюцца, што ў іх паясніца баліць, ні сагнуцца, ні разагнуцца, а мне анігадкі. Капаю з цаліка, як усё роўна бульбіны рыдлёўкай пералічваю.

Цяпер маладыя хлопцы ды дзяўчаты гэтай не ведаюць. З зямелькай ды бульбай не ўсе дружаць. А мы ж без яе проста не магі. Помню, павідзём на начлег коней, спутает іх, ды давай хутчэй бульбу пчы. Назбіраем сухога ламача, раскладзём касцёр — полымя вышэй ялін шугае. Згарыць галё, мы галавешкі ўбок адсунем. На тым месцы, дзе бушваў касцёр, вуголле такое зыркае, што, здаецца, наскрозь прасвечваецца. А пад ім прыску цэлы сумёт. Ляжыць ён пухкі, мяккі. Калі б не гарачы, то хоць сам кладзіся ў яго... Мы разгорнем яго і ў гэты прысак, што аж іскрамі пыр-

такая белая і сопкая, як усё роўна сыр там сушаны. Сама ў рот просіцца. Як завінемся каля яе, дык не паспеем аглянуцца, як ужо і няма бульбы.

А там ужо неўзабаве і сонца ўстае. Мы паўзлазім на коней і вярхом у сяло ляцім. Дома ўжо нас чакаюць не дачакаюцца: каму трэба ў лес ехаць, каму бульбу ачухваць. Здаецца, усё лета толькі і ведалі, што каля бульбы хадзілі: то гной пад яе трэба вазіць, то садзіць, то баранаваць, то капаць.

А перад тым, як пачалі калгасы рабіць, з гэтай бульбай цэлая мітрэнга была. Гады тыя былі засушлівыя, бульба здрабнела на гарох. Шукаеш яе ў базане навобмацак, ледзь знойдзеш. Людзі не ведалі, што і рабіць. А тут чутка папаўзла, што гэта работа Мікодзі. Маўляў, на яго агародзе бульба па качану расце, а на астатніх — драбязя. А чаму так? Ды таму, што чараўнік, з ведзьмакамі знаецца. За вочы яго так і звалі — чараўнік! Усю віну за дробную бульбу ў ўзвалілі на яго. Яно ж заўсёды гэтак, калі няўдача, бяда ці якое іншае насланне, то шукаюць вінаватага. Пачалі плявузгаць і на Мікодзю, што ён нібы-

жаль, пакуль што форма не знойдзена, тэледыскатка знаходзіцца на раздарожжы. Згодзен з В. Мядзведзевай, што і вядучыя яшчэ не знойдзены. Знайсці іх цяжка, бо вядучы павінен умець імправізаваць. Для дыскаці гэта проста неабходна, бо без імправізацыі не будзе жывога кантакту з удзельнікамі. Але, натуральна, імправізацыя не павінна пераходзіць у развясняццё.

В. Мядзведзева піша: «Тэледыскатка — гэта рытм думкі плюс рытм фанэграмы плюс рытм адлюстравання». Я б дадаў: плюс рытм фантазіі і знаходак.

Гродна.

А. ПАРЭНЬ.

ПА СЛЯДАХ НАШЫХ
ВЫСТУПЛЕННЯЎ

«Баранавіцкія кантрасты»

У нумары 30 за 25 ліпеня гэтага года ў штотыднёвіку быў змешчаны артыкул «Баранавіцкія кантрасты», у якім гаварылася пра дрэнную арганізацыю культурнага адпачынку ў Ляснянскім сельскім Доме культуры. Як паведаміў нам сакратар Баранавіцкага райкома КПБ М. Даменікан, фанты, прыведзеныя ў артыкуле, сапраўды мелі месца.

Цяпер Ляснянскі СДК вызвалены ад прадурцыі мэзлевай фабрыкі, у клуб завезлі патрэбную колькасць крэслаў, створаны пэўныя ўмовы для арганізацыі культурнага адпачынку жыхароў Ляснога.

У савет Ямічанскага сельскага клуба ўведзены выкладчык мясцовай васьмігодкі А. Койнаш, які ўзначаліў спартыўны сэнтар. Партыйная арганізацыя калгаса імя Дзяржынскага аказвае яму практычную дапамогу ў развіцці масавага спорту на сяле.

Адзел культуры райвыканкома ў бліжэйшы час правядзе семінар на базе Пярхоўскага сацыяльна-культурнага комплексу, куды будучы запрошаныя работнікі ўстаноў культуры раёна і старшыні сацыяльна-культурных комплексаў.

ЛІСТ У РЕДАКЦЫЮ

ПЛЮС — РЫТМ ФАНТАЗІІ...

Прачытаў у вашай газеце артыкул В. Мядзведзевай «Рытм тэледыскаці» і хачу выказаць свае меркаванні аб гэтай перадачы (мне самому давалося прымаць удзел у стварэнні падобных праграм на Гродзенскай студыі тэлебачання).

Мне здаецца, няма патрэбы гаварыць пра «тэматычнасць» ці «калейдаскапічнасць» пабудовы праграм. Тут цяжка прыйсці да згоды. Прыхільнікі «тэматычнасці» сцвярджаюць, што

яны на галаву вышэй за тых, хто аддае перавагу калейдаскапічнасці, і наадварот. Відэць, важна іншае: каб перадача была цікавая. Бадай, для дыскаці больш за ўсё падыдзе форма «тэматычнай калейдаскапічнасці». Адзначу, што спроба наблізіцца да тэматыкі не выклікае захаплення і ў перадачы «Сустрэнемся пасля адзінаццаці», якую называе В. Мядзведзева. Асабліва была няўдалай, збеднаея па форме

і змесце тая, якая раскавала пра эстрадны аркестр Мінскага цырка. Калектыў — цудоўны! Але ў перадачы пасля кароткага расказу пра аркестр больш нічога не адбывалася. Можна было б зрабіць праграму больш разнастайнай — увесці і розныя ўстаўныя нумары, якія б аб'ядналі перадачу, зрабілі яе больш цэласнай і адначасова дапамаглі б раскрыць асноўную тэму.

Не буду катэгарычным, не стану сцвярджаць, якой менавіта павінна быць дыскатка і тэледыскатка, у прыватнасці. Для гэтай перадачы, як і наогул для дыскаці, важнейшая задача — знайсці форму, пастаянна яе ўдасканальваць. На

жаль, пакуль што форма не знойдзена, тэледыскатка знаходзіцца на раздарожжы. Згодзен з В. Мядзведзевай, што і вядучыя яшчэ не знойдзены. Знайсці іх цяжка, бо вядучы павінен умець імправізаваць. Для дыскаці гэта проста неабходна, бо без імправізацыі не будзе жывога кантакту з удзельнікамі. Але, натуральна, імправізацыя не павінна пераходзіць у развясняццё.

В. Мядзведзева піша: «Тэледыскатка — гэта рытм думкі плюс рытм фанэграмы плюс рытм адлюстравання». Я б дадаў: плюс рытм фантазіі і знаходак.

Гродна.

А. ПАРЭНЬ.

ДАЎНО НЯМА Ў ПРОДАЖЫ

Паштоўка. У жыцці кожнага з нас яна адыгрывае важную ролю. Гэта арыгінальны сродак напамінку, інфармацыі аб розных падзеях у грамадскім і асабістым жыцці. Наша паліграфічная прамысловасць вы-

пускае шмат паштовак — да дня нараджэння, да пачатку навучальнага года, да заканчэння школы, да пачатку працоўнага жыцця, да вяселля, да шматлікіх дзяржаўных свят і г. д. На жаль, ёсць і нявырашаныя праблемы ў гэтай спра-

ве. Напрыклад, даўно няма ў продажы беларускай паштоўкі. Нашы суседзі — рускія, украінцы, літоўцы, латышы, эстонцы — маюць паштоўкі на роднай мове. Чаму ж няма нашай? Выдавецтвы рэспублікі маюць неабходную паліграфіч-

ную базу, а беларускай паштоўкі няма ні ў кнігарнях, ні ў кіёсках «Саюздруку». Чаму? Калі будзе вырашана праблема яе выпуску?

М. ПЛАВІНСКІ,
член рэспубліканскага Савета таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры Беларусі.

ВЫХОЎВАЦЬ ДОБРЫХ СПЕЦЫЯЛІСТАЎ

кую міску салёных агуркоў прынесла ды пляшку перад гошцем паставіла. Іван як сеў за стол, дык не вылез, пакуль не перакуліў увесь чыгунок бульбы. «Папрасіў бы, кажа, яшчэ адзін чыгунок, але і так наеўся, хоць распражыся. Заўтра зганю ахвоту». А мне, ведама ж, цікава. Дык пытаюся: «А як там, Іване, з бульбай? Ці праўда, што яна там па гарбузу расце?» — «Не па гарбузу, — кажа, — але вялікая расце. Зямля там — адзін чарназём. Хоць бяры ды на лусту намазвай. Толькі хто прывык да вольгай бульбы, не дужа кінецца на тую. Не раўня яна нашай...» — «Дык што цябе там трымае?» — пытаюся зноў. «А нічога, — адказвае. — Вось у агледзіны прыехаў. Думаю перабрацца назад з сям'ёй». — «З дарагой душой прыем, — у адзін голас гавораць бабы. — Мужчын у сяле амаль што няма». І прыехаў Іван у наша сяло з усёй сваёй сям'ёй. Канечне, не з-за адной бульбы. Цягнула чалавека на старое котлішча бачкоў, дзе ён нарадзіўся і вырас і якое помніў там, у далёкай Сібіры.

Але разжывацца Іван з сям'ёй пачынаў з бульбы. Сабралі яе бабы з кожнай хаты па кошыку — трэба ж чалавеку пасеяць агарод. З тае бульбы Іван, можна сказаць, і разгавеўся. Бо нешта не відаць было, каб ён многа багацця ці грошай прывёз з Сібіры.

Затое падмога для калгаса была ўга якая вялікая! У сям'і было аж шэсць душ. Апрача самога Івана і жонкі, усе хлопцы. І на кожнага любодорага паглядзець. Хлопцы адзін пад адзін, як дубы на паляне. Што хочаш асілаць і адужаюць. Было цяпер каму і за плугам іці, калі садзілі бульбу. На ёй, можна сказаць, і трымаўся калгас. А на чым жа яшчэ? Жыта і ячмень не раздзілі на нашых палях. Затое вырвала бульбачка. Увосень як наставім капцоў — адзін каля аднаго стаяць! Пачнуць бульбу на машынах у раён вазіць, дык яны калонамі ідуць. Дзень і ноч. І здаецца, канца і краю ім не будзе. Бульбай калгас толькі і разлічваўся з дзяржавы.

Цяпер у нас, ты ж сам ведаеш, саўгас. Ай, як жа за апошнія гады перамянілася ўсё. Калі б хто раней сказаў, што вось так будзе, то не паверыла б. Ды ты ж і сам бачыш, што не хлушу я. Людзі цяпер і ў сяле жывуць так, як і ў горадзе. І

грошай хапае, і наедкаў усялякіх. І ў хаце не горш, чым у гарадской руліўкі. Асабліва маладыя. Чаго яны толькі ні вязуць і з мястэчка, і з раёна. Шафы, дываны, люстры! Усё і не пералічыш! А хлопцы з-за матацыклаў свету белага не бачаць. Купляюць і мяняюць, як цыганы коней. Паездзіць каторы год, здаволіцца і падавай яму новы! Але ж як пачнуць капаць бульбу, тады і матацыклы вырочваюць. Агароды далёкавата ад вёскі, а коні ў брыгадзе лічаныя. То па мяшку, па два дзеюкі воззяць яе на матацыклах. А адзін тут дзівак спрабаваў падчапіць да матацыкла плуг ды разараць барозны. І нічога, казалі, выходзіла! Суседкі пацельваюцца, а ён пасадзіць на гэтага рагатага траскуна жонку, дзіцё, каб колы ўпустую пад ім не круціліся, і вядзе па разоры. Плуг і выварочвае бульбу, як і мае быць.

А што да саўгаснай бульбы, то цяпер бабам і спіны не трэба гнуць. Капаюць яе камбайны. Як пацягнуць гэту машыну па полі, бульба з яе так і сыплецца. І проста ў прычэп. А жанчыны, што стаяць па баках камбайна, толькі і ведаюць, што выкідаюць каменне. А дзе нізкая, цяжкая зямля, там пускаюць капалку. Тут трохі цяжэй. Бульбу даводзіцца збіраць рукамі. Але не параўнаеш з тым, як раней было.

А бульбачку не адны людзі спажываюць. Корміцца ёй і жывёла. Вепрукі вырастаюць на ёй, што тыя стары. Зімою яны ўжо і на ногі не могуць устаць. Як пачнуць іх свежываць ды смаліць, пах за тры вярсты ад вёскі пачуеш. Я ж кажу, добра жывецца людзям. Ага! Ледзь не забылася. З нашага сяла вунь колькі павывучалася хлопцаў і дзяўчат. Настаўнічаюць у школе. Якаў Макарэвіч і Мікалай Радкевіч, Марыя Аўхімовіч і Марыя Новік. Інжынерамі недзе ў Мінску — Анатоль Радкевіч і Васіль Нікіпароў. А за імі і маладзейшыя ідуць у навуку. Во якія нашы хлопцы і дзяўчаты! А на бульбачцы, не ў крыўду будзь сказана, павырасталі!

Пачала я пра бульбу, дык ёй і скончу. Саўгас наш, як кажа брыгадзір, малочна-мяснога ўхілу. Але не дужа я бачыла, каб адракаліся ў нас ад бульбачкі. Садзіць яе і цяпер, нашу карміцельку і заступніцу бульбачку.

Крупскі раён,
саўгас «Ухвала».

Пачаўся новы навучальны год. Ажылі студэнцкія аўдыторыі, кабінеты, інтэрнаты. Людзі і ў фае Мінскага інстытута культуры, дзе сярод пяцікурснікаў адразу ж можна заўважыць і няўрымслівых першаккурснікаў. Сёлета ў інстытут залічана 709 чалавек. З іх 370 — на факультэт культасветработы. Чым жа адметны новы набор на гэты факультэт? Якія праблемы стаяць сёння перад выкладчыкамі і студэнтамі?

На пытанні нашага карэспандэнта адказвае дэкан факультэта культасветработы А. Смагін.

— Мы, як вядома, рыхтуем рэжысёраў клубных масавых відовішчаў і самадзейных тэатральных калектываў, арганізатараў і метадыстаў культасветработы, кіраўнікоў самадзейных народных і акадэмічных харавых калектываў, дыржораў аматарскіх духавых і эстрадных аркестраў, аркестраў народных інструментаў, харэографію...

Сёлета на наш факультэт выказалі жаданне паступіць амаль семсот чалавек, у тым ліку 57 медалістаў і выдатнікаў, 262 чалавекі — з сельскай мясцовасці, з якіх 113 мелі стаж работы больш чым два гады, а 96 — стаж па выбранай спецыяльнасці. На 75 планаваных месцаў пазаконкурснага набору абласныя ўпраўленні культуры накіравалі да нас 184 абітурыенты, з іх 115 вытрымалі ўступныя экзамены. Але ўсё ж з пазаконкурсным адборам у нас яшчэ шмат праблем. Практыка выдачы неабмежаванай колькасці накіра-

ванняў прывяла да таго, што на асобныя спецыялізацыі (напрыклад, такія, як арганізацыя і метадыка культасветработы, рэжысура народных тэатральных калектываў) у інстытут паступала шмат, шчыра скажу, непадрыхтаваных да экзаменаў юнакоў і дзяўчат. Ды і на такія, як харавая, аркестравая і харэаграфічная спецыялізацыі, некаторыя вобласці прапанавалі вельмі слабы кантынгент абітурыентаў, людзей, якія не мелі спецыяльнай музычнай і харэаграфічнай падрыхтоўкі. На першым жа экзамене па спецыяльнасці амаль пяцьдзесят чалавек атрымалі незадавальняючую адзнаку. Многія з тых, хто вытрымаў першы экзамен, атрымалі двойкі на экзаменах па мове і літаратуры. Відаць, неабходна перагледзець практыку выдачы неабмежаванай колькасці накіраванняў і адбор кандыдатаў на пазаконкурсны набор праводзіць больш сур'ёзна і прычыпова.

Радуе тое, што сярод нашых новых студэнтаў стала больш практыкаў-дырэктараў дамоў культуры і клубаў, мастацкіх кіраўнікоў і г. д. На завочнае аддзяленне прыйшло таксама шмат здольных, зацікаўленых людзей, многія з іх маюць стаж работы па спецыяльнасці больш як дваццаць гадоў. Жадаючых паступіць было шмат, таму нам дазволілі набраць звыш плана дваццаць пяць чалавек.

Адметна і тое, што на стаячыя цяпер вучыцца больш сельскай моладзі. Прыемна, што многія з іх прайшлі кон-

курс (кожнаму абітурыенту трэба было набраць 25 балаў), сталі студэнтамі аддзяленняў тэатральной рэжысуры і аркестравага дырыжывавання.

Некалькі слоў хацелася б сказаць пра аддзяленне харэаграфіі. У гэтым навучальным годзе ў нас адбудзецца першы выпуск студэнтаў-харэографію. Гэта здольныя людзі, якія валодаюць класічным танцам, пастаноўкай кампазіцыі, народнай харэаграфіяй.

Сёння перад выкладчыкамі інстытута стаіць шмат праблем. Адна з іх — вытворчыя стыпендыяты. Справа ў тым, што нам не дазваляюць прымаць вытворчых стыпендыятаў без працоўнага стажу, а на падрыхтоўчае аддзяленне не дазваляюць прымаць тых, хто яго мае.

Існуе таксама праблема практыкі студэнтаў, іх размеркавання на працу. Мы яшчэ, на жаль, не маем магчымасці пасылаць на практыку ў сельскія ўстановы культуры належную колькасць студэнтаў, бо там амаль няма ўмоў для правядзення. І яшчэ. У гэтым навучальным годзе мы ўпершыню будзем размяркоўваць выпускнікоў цэнтралізаваным парадкам: гэта значыць, пасылаць у адно месца групу культасветработнікаў — рэжысёра, харэографа, кіраўніка аркестра і гэтак далей. Асноўны накірунак — вёска. Гэта ж наша галоўная задача — накіроўваць у сельскую мясцовасць зацікаўленых людзей, выхоўваць добрых спецыялістаў.

В. КОЗЕЛ.

НА РАДАСЦЬ ЛЮДЗЯМ

Уздоўж шасейнай дарогі, што вядзе ў вёску Урыцкае, ветліва схіліліся залатыя бярозы. Урэшце, Урыцкае можна хіба толькі ўмоўна назваць вёскай: цудоўны будынак сельскага Дома культуры, сярэдня школа, дом быту, дзіцячы сад, рэстаран «Колас», прыгожыя катэдры... Тут уважліва пераконваешся, як паступова знікаюць адрозненні паміж горадам і вёскай. Пад купчастымі кронамі магутных ліп — галерэя партрэтаў перадавікоў вытворчасці: жывёлаводства, паляводства, механізатараў. Сярод іх вядомыя апартары жывёлагадоўчага комплексу Надзея Ляонава, Міхась Кавалёў, трактарыст Алег Траянаў і іншыя. Кожны раз, калі прыязджаю ва Урыцкае, адзначаю для сябе нешта новае. І міжволі сціскаецца сэрца, калі бачу бярозы ля школы. Гэта іх я некалі садзіў разам з вучнямі, калі настаўнічаў тут. Многія мае былыя выхаванцы і сёння жывуць і працуюць у гаспадарцы...

У вёсцы ўжо некалькі гадоў паспяхова дзейнічае культурны комплекс. Цяпер, калі ў яго ўключаны мясцовыя сярэдняя і музычная школы, медпункт, аптэка, фельчарска-акушэрскі ўчастак, іншыя аб'екты, выгода такога аб'яднання відавочная: значна больш калгаснікаў стала ўдзельнічаць у культурна-масавых мерапрыемствах. Ды і працаваць, як гаворыць дырэктар сельскага Дома культуры Аніка Сігізмундаўна Жолудзева, стала лягчэй і цікавей. ...Аніка Сігізмундаўна вярнулася з пасяджэння праўлення калгаса. Там разам са старшынёй Аркадзем Аляксеевічам Паташкіным і сакратаром партбюро Генадзем Аляксеевічам Пляцам абмяркоўвалі комплексны план культурна-масавых мерапрыемстваў. Будуць наладжаны сустрэчы з ветэранамі вайны і працы, лекцыі на міжнародныя тэмы і на тэмы выхавання дзяцей, канцэрты народнага хору, танцавальнага і духавога калектываў, паказальныя выступленні ўдзельнікаў конна-спартыўнай школы калгаса, вечары адпачынку.

Безумоўна, многае робіцца ў культурным комплексе па выхаванні густу хлбаробаў, па далучэнні іх да мастацтва. Праводзяцца гутаркі ў карціннай галерэі па творах выдатных майстроў жывапісу і разца, ушаноўваюцца ва ўрачыстай абстаноўцы прадстаўнікі працоўных дынастыя калгаса, наладжваюцца святы. На адно з іх запрасілі гасцей з калгаса «Узвара» з братаў Літвы. З гэтай гаспадаркай («Узвара» па-беларуску — «Перамога») спабарнічаюць хл-

баробы Урыцкага. У той памятна дзень калона маляўніча аформленых аўтамашын (многія прыехалі на ўласныя «Жыгулях») накіравалася да сельскага Дома культуры. Наперадзе — тройка. За ёю — коннікі калгаснай конна-спартыўнай школы. На маляўнічых транспарантах — абавязцельствы ардэнаноснай гаспадаркі на бягучую пяцігодку. Перадавікам вытворчасці тады былі ўручаны грошавыя прэміі. Іх атрымалі Любоў Сяргеўна Тулікава, Іван Сцяпанавіч Ключынскі, Міхась Аляксандравіч Кавалёў і многія іншыя. Народны хор выканаў песні «Прыязжайце да нас ва Урыцкае» і «Калгасную польку». Кожны нумар спевакоў узнагароджваўся шчодрымі апладысмантамі. Затым пачаліся конна-спартыўныя спаборніцтвы.

А вечарам хлбаробы слухалі лекцыі. Іх чыталі мясцовыя настаўнікі — члены раённай арганізацыі таварыства «Веды» А. Мельнікаў, В. Белякоў, І. Буракоў. І зноў перад калгаснікамі выступілі народны хор і танцавальны дзіцячы калектыў школы.

Працаваць нам і радасна і лёгка, — гаворыць кіраўнік хору Людміла Чудак. — Радасна таму, што да нас прыходзяць здольныя ўдзельнікі, а лёгка, бо праўленне калгаса клапаціва адносіцца да запатрабаванняў аматараў.

Сярод удзельнікаў калектыву — служачыя, механізатары, паляводы, жывёлаводы, будаўнікі. Ветэран мастацкай самадзейнасці Галіна Дзянісаўна Кірыенка спявае ў хоры больш за дваццаць гадоў. Па яе ініцыятыве ў рэпертуар уключана песня, якую склаў самадзейны артыст пра сваіх землякоў — працоўную дынастыю Кавалёвых.

Любяць хлбаробы паслухаць аркестр духавых інструментаў, у якім удзельнічаюць вучні сярэдняй школы. Яе дырэктар Андрэй Рыгоравіч Баскоў гаворыць:

— Прывіваць прыгожае чалавеку трэба з маленства. У гэтым сэнсе многае належыць музыцы...

Мясцовую бібліятэку ва Урыцкім узначальвае Наталля Песня. Яна актыўна ўдзельнічае ў рабоце культурнага комплексу. Часта ў калгасе наладжвае чытальніцкія канферэнцыі. З поспехам, напрыклад, прайшлі яны па кнігах Л. І. Брэжнева «Цаліна», І. Шамякіна «Вазьму твой боль», іншых выданнях.

А. ГРЫЦКОУ,
настаўнік.

Матрошкі.

Фотаэцюд В. БЫСАВА.

Пытанні-галаваломкі

- Як дазнацца, чаго чалавек хоча, калі ён сам гэтага не ведае?
- Калі доўга ляжаць шкодна, чаму за гэта не даюць малако?
- Ці можна выходзіць з сябе, не выходзячы за рамкі прыстойнасці?
- Ці варта ламаць галаву, каб не наламаць нейкіх там дроў?
- Ці можна, згубіўшы галаву, застацца з носам?
- А вецер у кішэні сваяк ветру ў галаве?

Ю. КУЧУРА.
М. ШКЛЯР.

ДЫЯЛОГ

— Ты чаму гэта, цяляпень, сёння на семнаццаць мінут пазней з работы прыцеўся?

— Ды я... — баязліва паглядваючы на маўжыцкую палавіну, цяляпень паказаў на сумку з прадуктамі.

— Паўна, сталю, разявака, ды ўступай чаргу жанчынам?

— Ды я...

— А можа, ужо, салапендра, кралю сабе завёў? Няхай толькі пачую што, дык галамоў-зу тваю растаўну!

— Ды я...

— Ведаю, што не асмеліша. Куды табе, хлюпін няшчасны!

— Ды я...

— Хаця ў вас жа там амур круціцца! Расказвала суседка, што муж вашай сакратаркі застаў яе і начальніцкага шафёра адных у пакоі.

— Ды я...

— Не бачыў і не чуў нічога, цяцера глухая?

— Ды я...

— У другіх муж як муж. Ен табе прыйдзе з работы, усё раскажа. З авансу калі-нікала

кілішан возьме, паганяе крыху жонку. Усё ж нейкая навіна. З такім і жыць веселей.

— Ды я...

— Маўчы ўжо, мямля! І пагнаў жа мяне д'ябал выходзіць за такога! Лепш бы ў дзеўнах звенявала. Хіба я жыў? Адны пануты.

— Ды я...

— Ды я, ды я! Задзякаў, як індук. З табой жа ні пагаварыць, ні ў госці схадыць.

— Ды я...

— Ой, порхаўна гнілая! Замарылася я з табой. Сілачкі больш няма. Пайду адпачну ля тэлевізара. А ты, качарга крывал, становіся ля пліты і хутчэй вячэру ладзь!

— Ды я...

І цяляпень, разявака, салапендра, хлюпін няшчасны, цяцера глухая, мямля, індук, порхаўна гнілая, качарга крывал, абрадаваны зананчэннем дыялога, мышкай шыгануў на кухню.

М. МІЦКЕВІЧ.

ВАКОЛ МАСТАЦТВА

- Паэт не змог асядлаць Пегаса, таму ішоў у яго на повадзе.
- Паэт плыў па цячэнні, пакуль не кануў у Лету.
- Вастрыў майстэрства датуль, пакуль не прытупілася памяць.
- Артыст так спяваў, што ў яго кідалі кветкі разам з візамі.
- Цягнуць валынку — гэта яшчэ не значыць быць музыкантам.

М. НІКІЦІНА.

Георгій ЮРЧАНКА

ПАРОДЫ

Суладнасць

Па-над ценом снуюцца цені.
Так! Пад ценом вясла
утрапёнай вады вуркатанне.
Міхась СТРАЛЬЦОЎ.

Так! На свеце ценяў многа.
Кінь пагляд—убачыш цень.
Цень кіруецца дарогай,
Цень кладзецца на пляцень.

Цень ад лазні, цень ад хаты,
Ад рачульні, ад вясла;
Цень даўжэзны, цень куртаты,
Цень грачынага крыла.

Ад далёкае налыскі
Праз жыццёвую вярцень
Мне найболей родны, блізкі
Свой, уласнай працы цень.

Так! Ніяка астуда
Нашу еднасць не кране:
Я без ценю анікуды,
Цень ні кроку без мяне.

Радасць сустрэч

Мне даволі салодкага болю.
Мне даволі блакітнай тугі.

Бачу зноў качарэжнік знаёмы
І да болю знаёмы трапчак.

Мікола ЯНЧАНКА.

З хатульком за шыроную
спінкай,
З сунаватым кіёчнам-дручком
Да знаёмай ад вену хацінкі
Тэп-тэп-тэп я раблю пешачком.

Звонь гудзе, як напятая
струны,
Б'ецца сэрца гучней і гучней;
Мне насустрэч выходзіць
Матруна,
Янка, Хведар, Пятро і Карней.

Набачок я схіляю галоўку,
Паглядваю ў блакіт з-пад рукі.
Мой прыход услаўляюць
салоўкі,
Верабейкі, шпачні, жаўручкі.

Вось і ганак, што помніць
расстанне.
На дзвярах адкідаю кручок.
Каля печкі застыглі ў чаканні
Таўкачок, гальнічок,
трапчакоч...

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

Малюнкі М. ФРАЛОВА.

Цімох ДЗЕРАЗА

ЭПІГРАМЫ

ПАЭТЫЧНАЯ НЯЎДАЧА

Паэт Хвалькевіч паказаў
І выдаў зборнік «Залатое
А той, прынамсі, атрымаўся
Не апраўдаў...
Затрачанай паперы.

АКЦЁР-

САМАРЭКЛАМШЧЫК

Сыграўшы адну ролю ў драме,
Турбуецца ўжо аб рэкламе
І водгуках важкіх
Аб ролі ў культурным працэсе.

Мірон ІВАНОЎ

ЦЫРУЛЬНІЦКАЯ БАЛАДА

Адкрылі новую салон-цырульню з мужчынскім і жаночым аддзяленнямі. Да лепшага абслугоўвання грамадзян.

І каб яшчэ болей палепшыць абслугоўванне, закрылі жаночае аддзяленне. Цяпер працавала толькі мужчынскае.

Аднак засталіся чайныя, і, наогул, не было належнай культуры абслугоўвання. Таму ўстанова не выконвала свой план.

Тады правялі рэарганізацыю, і салон перайшоў на самаабслугоўванне. З поўным даступам кліентаў да люстраў і брытваў.

Гэта было вельмі зручна для персаналу. Штатныя цырульнікі цяпер выконвалі толькі кантрольныя функцыі і сачылі, каб ніхто не ўкраў люстру, крэсла альбо ручнік. Таму што ўвогуле мы павінны рабіць «усё для чалавека». Але пасля гэтай рэарганізацыі пачаўся этап, які можна было б вызначыць, як «усё для персаналу». Як вырашыць персанал, — так і будзе.

І людзі пачалі галіцца перад вялікімі люстрамі. Была тансама магчымасць карыстацца тэрміновымі, хуткімі паслугамі: той, хто вельмі спяшаўся, мог, не чакаючы чаргі, пагаліцца перад маленькім турысцкім люстэркам. Можна было карыстацца і так званай «маланкавай» паслугай: кліент меў права спыніцца ў любым месцы і галіцца без люстэрка. Зразумела, за тэрміновыя і маланкавыя паслугі трэба было плаціць даражэй.

І тым не менш установа і пасля гэтага не выконвала свой план. Так казалі ў бухгалтэрыі. А бухгалтэрыя была аўтарытэтная, магутная: на кожнага цырульніка-кантралёра і цырульніка-інспектара — па адным з лішкам бухгалтары. 1,7 альбо 1,4—дакладна не ведаю.

Тады вырашылі прыняць больш строга меры. Каб не кралі мыла і брытвы, прывязалі іх ланцужком да столікаў і ўзмацнілі ахову. І гэта не дало належных вынікаў, план зноў не выконваўся. Тады ўвядлі новую, больш прагрэсіўную форму: кліенты павінны былі прыходзіць са сваім мылам і сваімі брытвамі, а пазней і цёплую ваду трэба было прыносіць з дому.

План — гэта ўсё ж нешта сур'ёзнае. І кожнаму гэта вядома. А ў салоне-цырульні план усё ніяк не выконваўся. Прынялі самыя сур'ёзныя меры, на падставе навуковых рэкамендацый арганізавалі ахову, кліенты не толькі прыносілі ваду і мыла, але нават галілі бясплатна персанал, каб ён не бавіў марна час, зберагаў сілы і думаў, як выканаць план.

А праякты план усё ніяк не выконваўся.

Было заўважана, што ў салоне-цырульні даволі высокія накладныя выдаткі, і вырашылі не ацяпляць памяшканне і не карыстацца электраэнергіяй. Але і гэта не прывяло да рашучага пералому ў справе выканання плана. Тады вынайшлі яшчэ больш прагрэсіўную форму: увядлі так званую надомную працу. Гэта азначала, што кожны кліент мае права за пэўную плату галіцца дома сваёй брытвай, карыстацца сваім мылам, вадай і рознымі іншымі гігіенічнымі прыналежнасцямі.

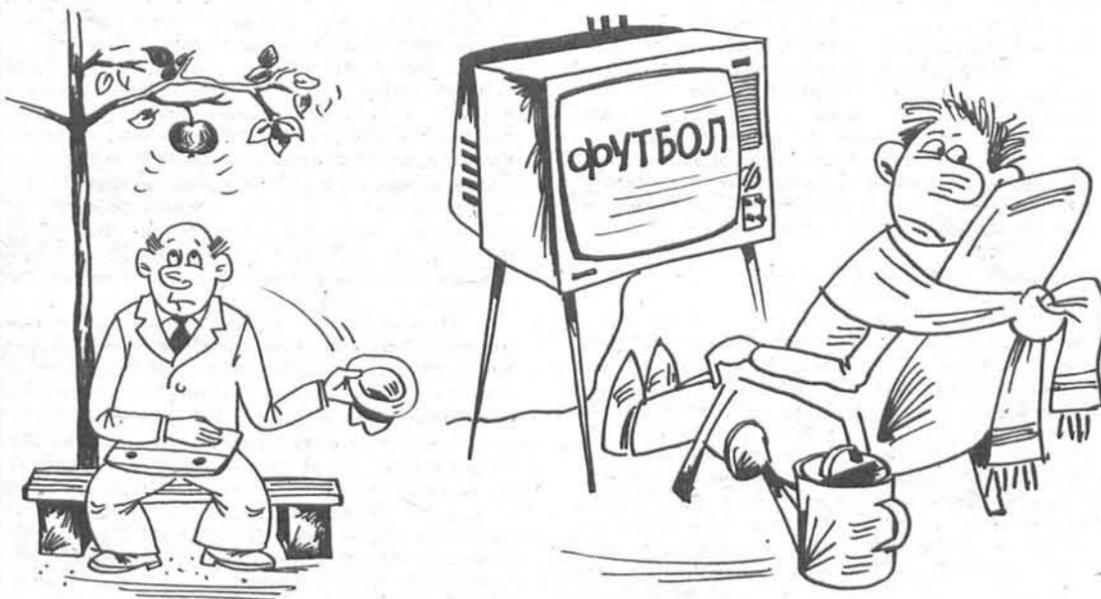
Цяпер становішча нармалізавалася.

Цяпер план выкананы. Дакладней — няма ніякага плана. Салон-цырульня ператворана ў навукова-даследчы інстытут па арганізацыі і ахове рацыянальнага галення.

А навуку, як мы ведаем, не прыслешыш і не прымуціш выконваць план.

Пераклаў з балгарскай Банкарэм НІКІФАРОВІЧ.

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

Малюнкі П. КОЗІЧА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 02541 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-19-85, аддзела грамадска-палітычнага жыцця — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-19-65, аддзела інфармацыі, пісем і масвай работы — 33-22-04, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, нарэнтарскай — 32-20-64.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСПЕНКА, Ефрасінія БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕЎ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН, Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Юлія ЧУРКО.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.